

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN YATIRIM TERCİHLERİNE
ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma ALBAYRAK

EYLÜL - 2024

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN YATIRIM TERCİHLERİNE
ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma ALBAYRAK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet KURTARAN

EYLÜL - 2024

TRABZON

ONAY

Fatma ALBAYRAK tarafından hazırlanan “Yüksek Lisans Tezinin Tez Yazım Kılavuzu’na Uygun Hazırlanması: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Uygulaması” adlı bu Çalışma 05.10.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı Finans Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Ahmet KURTARAN	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Hüseyin DAĞLI	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Yusuf GÜNEYSU	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Haydar AKYAZI
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Fatma ALBAYRAK

20.09.2024

ÖNSÖZ

İlk olarak, akademik kariyer planımda bilgi, birikim ve özverili çalışmalarıyla örnek ve yol gösterici olan sevgili danışman hocam Prof. Dr. Ahmet KURTARAN'a teşekkür borçluyum. Verdiği destek ve daima bana güvenmemi sağladığı için içten teşekkürlerimi iletmek isterim. Tezimi yazarken yolumu aydınlatan değerli eşim Dr. Muammer ALBAYRAK'a, desteklerini daima hissettiren aileme ve Öğr. Gör. Ceyhan YILMAZ'a teşekkür ederim.

Eylül, 2024

Fatma ALBAYRAK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK.....	3-16
1.1. Finans.....	3
1.2. Finansal Bilgi	4
1.3. Finansal Tutum	4
1.4. Finansal Davranış.....	5
1.5. Finansal Okuryazarlık	5
1.6. Dijital Finansal Okuryazarlık	8
1.7. Dijital Finansal Okuryazarlık Tarihsel Gelişimi	11
1.8. Dünya’da Dijital Finansal Okuryazarlık	13
1.9. Türkiye’de Dijital Finansal Okuryazarlık	14

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİJİTAL FİNANSAL TEKNOLOJİLER	17-26
2.1. İnternet Bankacılığı.....	18
2.2. Mobil Bankacılık.....	18
2.3. Şubesiz Dijital Bankacılık.....	19
2.4. Biyometrik Ödeme Sistemleri.....	21
2.4.1. Biyometrik Kartlar ile Ödeme Sistemleri	21
2.4.2. Yüz Tanıma ile Ödeme Sistemleri	22

2.5. Dijital Tokenlar	22
2.6. Ödeme Teknolojileri	22
2.6.1. Birleşik Ödeme Arayüzü (UPI).....	23
2.6.2. Sesli Ödeme Yöntemi	23
2.7. Yapay Zeka Destekli Finans	24
2.8. Blockchain Teknolojisi	25
2.9. Açık Bankacılık.....	25
2.10. Finansal Robotik Danışmanlık.....	25
2.11. Çevrimdışı Ödeme	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNANSAL YATIRIM	27-35
3.1. Finansal Yatırım Araçları.....	27
3.1.1. Hisse Senedi.....	27
3.1.2. Tahvil	30
3.1.2.1. Devlet Tahvilleri	31
3.1.2.2. Kupon Ödemeli Devlet Tahvilleri	31
3.1.2.3. Kupon Ödemesiz Devlet Tahvilleri	31
3.1.2.4. Özel Sektör Tahvilleri.....	32
3.1.2.5. Diğer Tahvil Türleri.....	32
3.1.3. Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS)	33
3.1.3.1. Bonolar	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MATERYAL VE YÖNTEM	36-41
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	36
4.2. Araştırmanın Yöntemi.....	37
4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	37
4.4. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri	37
4.5. Veri Toplama Araçları ve Süreçleri	38
4.6. Veri Analizinde Kullanılan Teknikler.....	39
4.7. Yapısal Eşitlik Modelleme.....	39

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR	42-67
5.1. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi.....	42
5.2. Eksik Veri Analizi.....	42
5.3. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular	42
5.4. Demografik Değişkenler ile Ölçekler Arasındaki İlişki.....	45
5.5. Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikler	55
5.6. Yatırım Tercihleri Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikler.....	58
5.7. Doğrulayıcı Faktör Analizi	60
5.8. Yapısal Eşitlik Modelleme.....	63
SONUÇ ve ÖNERİLER	68
KAYNAKÇA	70
EKLER	76
ÖZGEÇMİŞ	83

ÖZET

Finans, insanlığın en eski ekonomik sistemi olan takas yönteminden paranın icadına ve günümüz finansal teknolojilerine kadar tarihin her döneminde önemini korumuş ve toplumların yaşamını etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. Finansal okuryazarlık finansal refahı sağlamak ve sürdürebilmek amacıyla mali kaynaklarını etkili biçimde yönetebilme bilgi ve becerisine sahip olmayı ifade eder. Günümüz teknolojilerinin finansal alandaki uygulamaları dijital finansal okuryazarlık kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada, bireylerin dijital finansal okuryazarlık düzeyinin finansal yatırım tercihlerine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla 15-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin dijital finansal okuryazarlık düzeyinin ve yatırım tercihleri bir anket formu aracılığıyla ölçülmüştür. Bu yaş grubunda bu alanda yapılmış bir çalışmanın olmaması nedeniyle literatürdeki bu boşluğu doldurması çalışmanın özgünlüğünü göstermektedir. Trabzon ili sınırlarında bulunan 8 farklı lise düzeyindeki okulda yüz yüze uygulanan anket ile 621 örnekten oluşan bir veri seti elde edilmiştir. Bu veri seti üzerinde yapılan istatistiksel analiz ve modelleme çalışmaları ile bireylerin demografik özellikleri ile dijital finansal okuryazarlık düzeyleri ve yatırım tercihleri arasındaki ilişkiler ortaya konulmuştur. Yapısal eşitlik modelleme yöntemi kullanılarak bu faktörler arasındaki ilişkileri gösteren bir model elde edilmiş ve araştırmanın hipotezleri test edilmiştir. Elde edilen bulgular erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek dijital finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda erkek öğrencilerin finansal yatırım yapma konusunda kız öğrencilere göre daha istekli olduğu görülmüştür. Ortaya konulan yapısal model, finansal bilginin modelin merkezinde yer aldığını ve modelde bulunan tüm faktörleri doğrudan veya dolaylı olarak pozitif etkilediğini göstermiştir. Dijital finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin yatırım yapma isteğinin arttığı görülmüştür. Ayrıca finansal bilgi düzeyi ve finansal dijital teknoloji kullanımı arttıkça yatırım yapma isteğinin arttığı gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finans, Dijital Finansal Okuryazarlık, Finansal Yatırım, Finansal Teknolojiler

ABSTRACT

Finance has maintained its importance throughout history, from the barter system, the oldest economic system known to humanity, to the invention of money and today's financial technologies. It has been one of the most significant factors affecting societies' lives. Financial literacy refers to the knowledge and skills needed to manage financial resources effectively in order to achieve and sustain financial well-being. The application of modern technologies in the financial sector has introduced the concept of digital financial literacy. This study aims to investigate the impact of individuals' digital financial literacy levels on their financial investment preferences. To achieve this, a survey form was used to measure the digital financial literacy levels and investment preferences of high school students aged 15-18. The study's uniqueness is demonstrated by filling a gap in the literature, as there are no existing studies on this age group. A dataset consisting of 621 samples was obtained through face-to-face surveys conducted in 8 different high schools within the province of Trabzon. Statistical analyses and modeling were performed on this dataset to reveal the relationships between individuals' demographic characteristics, digital financial literacy levels, and investment preferences. A model showing the relationships between these factors was obtained using structural equation modeling, and the research hypotheses were tested. The findings indicated that male students had higher digital financial literacy levels compared to female students. Additionally, male students were found to be more willing to invest financially than female students. The structural model presented showed that financial knowledge is at the center of the model and positively affects all factors in the model either directly or indirectly. It was observed that as digital financial literacy levels increase, individuals' willingness to invest also increases. Moreover, it was shown that as financial knowledge and the use of financial digital technologies increase, so does the willingness to invest.

Keywords: Finance, Digital Financial Literacy, Financial Investment, Financial Technologies

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Araştırmanın Hipotezleri	38
2	Uyum İyiliği Kabul Sınırları.....	41
3	Yaş Değişkeni İstatistikleri.....	42
4	Yaş Değişkeni Grup İstatistikleri.....	42
5	Cinsiyet Değişkeni İstatistikleri.....	43
6	Haftalık Harçlık ve Kendine Ait Gelir Değişkenlerine Ait İstatistikler	43
7	Babanızın Eğitim Durumu Değişkenine Ait İstatistikler	43
8	Babanızın Mesleği Değişkenine Ait İstatistikler	44
9	Annenizin Eğitim Durumu Değişkenine Ait İstatistikler	44
10	Annenizin Mesleği Değişkenine Ait İstatistikler.....	44
11	Ailenizin Aylık Toplam Geliri Değişkenine Ait İstatistikler.....	45
12	Cinsiyet Gruplarının DFO Skoru Ortalamaları.....	46
13	Cinsiyet Grupları Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları	46
14	Cinsiyet Gruplarının Yatırım tercihi Skoru Ortalamaları	46
15	Cinsiyet Grupları Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları	46
16	Yaş Grubuna Göre Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Toplam Skoru Ortalamaları	46
17	Yaş grupları için ANOVA Sonuçları.....	47
18	Yaş Grubuna Göre Yatırım Tercihi Ölçeği Toplam Skoru Ortalamaları.....	47
19	Yaş grupları için ANOVA Sonuçları.....	47
20	Haftalık Harçlık Miktarı ile DFO Skoru Korelasyon Sonuçları	48
21	Haftalık Harçlık Miktarı ile Yatırım Tercihi Skoru Korelasyon Sonuçları	48
22	Kendine Ait Gelir ile DFO Skoru Korelasyon Sonuçları	48
23	Kendine Ait Gelir ile Yatırım Tercihi Skoru Korelasyon Sonuçları	49
24	Babalarının Eğitim Durumuna Göre DFO Skoru Ortalamaları	49
25	Babalarının Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları.....	49
26	Babalarının Eğitim Durumuna Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları	50
27	Babalarının Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları.....	50
28	Babalarının Mesleğine Göre DFO Skoru Ortalamaları	50
29	Babalarının Mesleği İçin ANOVA Sonuçları.....	51

30	Babalarının Mesleğine Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları	51
31	Babalarının Mesleği İçin ANOVA Sonuçları	51
32	Annelerinin Eğitim Durumuna Göre DFO Skoru Ortalamaları.....	52
33	Annelerinin Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları	52
34	Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları.....	52
35	Annelerinin Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları	53
36	Annelerinin Mesleğine Göre DFO Skoru Ortalamaları	53
37	Annelerinin Mesleği İçin ANOVA Sonuçları	53
38	Annelerinin Mesleğine Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları	54
39	Annelerinin Mesleği İçin ANOVA Sonuçları	54
40	Ailenin Toplam Gelirine Göre DFO Skoru Ortalamaları	54
41	Ailenin Toplam Geliri için ANOVA Sonuçları	55
42	Ailenin Toplam Gelirine Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları	55
43	Ailenin Toplam Geliri için ANOVA Sonuçları	55
44	Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri	56
45	Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Toplam Skoru İstatistikleri	57
46	Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Maddelerinin Frekans Analizi	57
47	Yatırım Tercihleri Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri	59
48	Yatırım Tercihleri Ölçeği Maddelerinin Frekans Analizi.....	59
49	DFO Ölçeği Faktör Yapısı.....	60
50	Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları.....	61
51	Yapısal Eşitlik Modeli Katsayıları.....	63
52	Model Uyum İyiliği İstatistikleri	63
53	Model Standardize Regresyon Katsayıları	64
54	Modelin Uyum İyiliği İstatistikleri.....	65
55	Model Hipotezleri.....	65
56	Model Standardize Regresyon Katsayıları	66
57	Model Uyum İyiliği İstatistikleri	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Tüm Sektörler İçin Toplam Kredi Kartı İşlem Adedi.....	17
2	Araç Kiralama Sektörü İçin Kredi Kartı İşlem Adedi	18
3	Aktif Bireysel Dijital Bankacılık Müşterileri (Yaş Gruplarına Göre)	20
4	Aktif Bireysel Dijital Bankacılık Müşterileri (Cinsiyete Göre).....	20
5	Hisse Senedi	28
6	Diğer Pazarlara İlişkin Tahvil Bilgileri	29
7	Borsa Üyeleri Bilgileri.....	30
8	Yaş Grupları Bazında Yatırımcı Sayıları.....	36
9	Araştırma Modeli.....	38
10	Genel Yapısal Model	63
11	Faktörlerle Oluşturulan Yapısal Model	64
12	Son Yapısal Model	66

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CBDC	: Merkez Bankası Dijital Parası
DFO	: Dijital Finansal Okuryazarlık
HMB	: Hazine ve Maliye Bakanlığı
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.
NFC	: Yakın Alan İletişimi
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-Operation and Development)
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
RG	: Resmi Gazete
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKM	: Teknoloji Kabul Modeli
VAP	: Veri Analiz Platformu

GİRİŞ

Finans, geniş bir yelpazeyi kapsayan ve ekonomik kaynakların yönetimiyle ilgilenen bir disiplindir (Brealey, R. A ve diğerleri, 2023:185). Para, yatırım, borçlanma ve tasarruf gibi konuları ele alır ve bireylerden büyük şirketlere, devlet kurumlarına kadar çeşitli düzeylerde uygulanabilir. Finans, ekonomik kaynakların etkili bir şekilde yönetilmesini sağlayarak bireylerin, şirketlerin ve devletlerin finansal hedeflerine ulaşmalarını sağlar (Kapoor, J. R. Ve diğerleri, 2023: 56). Her üç alanda, farklı düzeylerde ekonomik kararlar almayı ve kaynakları en iyi şekilde kullanmayı hedefler (Gruber, J. ,2021:113). Kişisel finans, bireylerin günlük mali yaşamlarını yönetmelerine yardımcı olurken; kurumsal finans, şirketlerin mali stratejilerini optimize eder; kamu finansmanı ise devletlerin ekonomik politikalarını ve kamu hizmetlerini yönlendirir. Bu alanların her biri, ekonomik sistemin işleyişinde kritik bir rol oynar ve finansal başarıyı destekler (Brigham, E. F., ve Ehrhardt, M. C., 2023: 74).

Finansal yatırım, bireylerin veya kurumların mevcut sermayelerini gelecekteki kazançlar veya değer artışı sağlamak amacıyla çeşitli finansal araçlar ve varlıklar üzerine yatırımlar yapmasıdır (Bodie, Z., Kane, A., ve Marcus, A. J, 2022:125; Malkiel, B. G., ve Ellis, C. D., 2022: 91). Finansal yatırım, risk ve getiri arasındaki dengeyi gözeterek, çeşitli stratejiler ve araçlar kullanarak değer elde etmeyi hedefler (Elton, E. J., ve diğerleri, 2021:221). Bu, ekonomik büyüme, kişisel zenginlik artışı veya kurumsal kâr maksadı taşıyabilir (Fabozzi, F. J., 2022:164; Reilly, F. K., ve Brown, K. C., 2023:63).

Finansal okuryazarlık, bireylerin ve toplumların finansal bilgiyi anlama, kullanma ve uygulama becerilerini ifade eder (Lusardi, A., & Mitchell, O. S., 2014:3). Bu beceriler, kişisel ve aile finansını etkili bir şekilde yönetme, finansal kararlar alma ve ekonomik riskleri yönetme yeteneğini kapsar (Huston, S. J., 2010:5). Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal ürünleri ve hizmetleri anlamalarını, bunları değerlendirmelerini ve bilinçli kararlar vermelerini sağlar (Mandell, L., 2008:7). Finansal okuryazarlık, modern ekonomik dünyada başarılı bir şekilde var olabilmek ve finansal hedeflere ulaşmak için kritik bir beceridir. Bu beceri, bireylerin mali durumlarını anlamalarını, yönetmelerini ve iyileştirmelerini sağlar (OECD, 2013:35).

Dijital finansal okuryazarlık, bireylerin dijital araçlar ve platformlar kullanarak finansal bilgiye erişme, finansal işlemleri yönetme ve dijital finansal riskleri anlama becerisidir (Lusardi, A., ve Mitchell, O. S., 2017:44). Bu kavram, geleneksel finansal okuryazarlığın dijital çağda evrilmiş halidir ve dijital ortamda finansal işlemleri güvenli ve etkin bir şekilde gerçekleştirme yeteneğini

ifade eder (Hastings, J. S., & Mitchell, O. S., 2011:11; Lusardi, A., ve Tufano, P., 2015:8). Dijital finansal okuryazarlık, günümüzün dijital dünyasında finansal başarı için kritik bir beceridir. Dijital araçlar ve teknolojiler, finansal işlemleri daha erişilebilir ve verimli hale getirirken, aynı zamanda bu araçların güvenli ve etkili bir şekilde kullanılması gerektiğini de vurgular (OECD, 2020:23; Huston, S. J., 2016:18).

Bu tez çalışmasında, 15-18 yaş aralığındaki öğrencilerin dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin yatırım tercihlerine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu yaş grubunda finansal yatırım araçlarına olan ilgideki artış nedeniyle finansal ve dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve bu düzeylerin yatırım tercihlerine etkisinin ortaya konulması için çalışılmıştır. Ayrıca bu yaş grubu özelinde ülkemizde dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin araştırılmasına yönelik herhangi bir çalışmanın olmaması da bu çalışmanın özgünlüğünü ve önemini göstermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK

1.1. Finans

Finans tarihine dair insanlığın en eski ekonomik sistemi olan takas yöntemi, para kullanmaksızın insanların bir ürünü kabul görmüş bir eşdeğerle değiştirmeleri demektir. Bu durum, para biriminin orta çıkışından önce mal ve hizmetin değerlerini belirleyen alışveriş yönteminin temel aracı olarak ortaya çıkmıştır.

Arkeolojik bulgulara, takas yönteminin ilk örnekleri M.Ö. 9000 yıllarında gerçekleştiğini göstermektedir. O zamanlar insanlar, başta hayvanlarını daha sonra ise tarımsal ürünlerini birbirleriyle değiştirerek takas yöntemini yani barter işlemlerini uygulamışlardır. Yöntemin önemli dezavantajı, zamanla ürünlerin değerini ölçmenin zor olmasıydı. Bazı ürünlerin daha farklı değerleri olduğu düşüncesi takas işlemlerinde adil bir fiyat belirlemeyi güç hale getirdi. Paranın icadıyla bu sorunlar büyük ölçüde ortadan kalkmış olup, takas yöntemindeki ürün değerini belirleme farklı şekillerde uygulanmaya devam etmiştir.

Finans, Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre para ve para ile ilgili araçları, değerleri konu edinen iş alanıdır. İş alanı olarak ise parayla ve paranın nasıl yönetildiğine ilişkin konuları kapsayan bir disiplindir. Dağlı, Hüseyin (2017:1) Finansal Yönetim adlı kitabında, “finans, genellikle finansal yönetim, finansal yatırımlar ve finansal kurumlardan oluşan üç ana sahayı bir arada ifade etmek amacıyla kullanılan ortak bir kavram” olduğunu tanımlamıştır.

Finans, parayı yönetme sanatı ve bilimi olarak tanımlanmıştır. Finans biliminin; finansal hizmet sağlama ve finansal yönetim olmak üzere iki temel işlevi bulunmaktadır. Finansal hizmet sağlama; bankacılık, emlak, sigortacılık, yatırım vb. finansal alanlarda faaliyet gösteren ekonomik birimlerin ihtiyaç duyduğu finansal tavsiyelerin ya da ürünlerin sunulması anlamına gelmektedir. Finansal yönetim ise; firmaların finansal yöneticilerinin görevleri ile ilgilidir. Bu görevler; bütçeleme, finansal tahmin, nakit-kredi yönetimi, fon sağlama ve yatırım analizi şeklinde sıralanabilir (Khan ve Jain, 2018:1.4).

Finansın temel amaçları arasında, kaynakların (para, yatırım, zaman gibi) etkin bir şekilde yönetilmesini sağlayarak, maksimum getiri elde etmek ve riskleri minimize etmektir.

1.2. Finansal Bilgi

Bireylerin para ve finansal kavram konularında yeterli bilgiye sahip olması, finansal bilgisini değerlendirmenin en önemli kriterlerinden biridir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası bünyesinde yapılan çalışmalar sonucunda yayımlanan finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim konularında raporda, finansal bilgi ne kadar fazla olursa bireylerin finansal yönetim davranışının da o kadar iyi olacağını belirtmiştir. Ülkemizde dahil olmak üzere meydana gelen küresel krizlerin temelinde "finansal cehaletin" yattığı gerçeği düşünülmektedir. Bilginin giderek yoğunlaştığı finansal dünyada finansal eğitim projelerinin de geliştirilmekte olduğu yayımlanan raporda yer almıştır.

Temel finansal konular, varlık, enflasyon, faiz, bütçe yönetimi, borçlanma, sigorta, tasarruf ve yatırım, risk ve getiri gibi finansal kavramların bilinirlik düzeyleri bireylerin finansal gücüne katkı sağlar. Bireylerin finansal bilgi düzeyi de arttıkça tasarruf yapma eğilimleri artar. Artan bu eğilimle birlikte en az maliyetle en fazla faydayı sağlayacak yatırımlara yönelmesinin zeminini oluşturabilir. Başlangıçta bireyin kendi yararına yapılan bu fayda maliyet ilişkisi ülke ekonomisine de katkı sağlama yolunda önemli adımlar oluşturabilmektedir. (Khan ve Jain, 2018:1.7).

Bilgi çağı olarak bilinen Dijital Çağ, yeni finansal sistemleri de dijital ortama aktarma noktasında hızla ilerleme kaydetmektedir. Dijital ortamda oluşan finansal teknolojilerin ilk adımı ise finansal bilgi ve finansal beceri düzeyidir. Sahip olunan bu bilgi ve beceri düzeyi finansal kararlar alma noktasında etkin rol oynamaktadır.

1.3. Finansal Tutum

Bireylerin geçmiş deneyimlerine dayanarak tasarruflarını kullanmaları, harcama yapmaları ve geleceğe yönelik planlar oluşturmaları sonucunda sergiledikleri düzenli ve tekrar eden davranışlar, finansal tutum olarak tanımlanmaktadır (Alkan, 2023: 34).

Finansal tutum, bireylerin finansal yönetim uygulamalarını analiz ederken ortaya çıkan psikolojik eğilimdir. Bu durum bireylerin değer ve inançlarını etkilediği gibi finansal davranışlarını da etkilemektedir. Finansal konu hakkındaki bilgi ve beceri durumu finansal tutumunu olumlu ya da olumsuz da etkileyebilmektedir. Ayrıca bireylerin duygu durum davranışları para yönetimi kararlarını da doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla finansal tutum, bireyin para yönetimiyle uğraşırken yaşadığı zihinsel durum olarak nitelendirilebilir. Para yönetimi ve tasarruf yapma gibi bazı finansal konulardaki deneyimler sonucu finansal tutumlar ne kadar olumlu olursa, para yönetimi davranışının da o kadar iyi olduğu gözlemlenebilir. Örneğin, faiz hassasiyeti olan yatırımcının vadeli mevduat ve benzeri yatırım araçlarına yönelmesi beklenemez (Banthia ve Dey, 2022: 328).

Dünya çapında olumsuz etkiler bırakan koronavirüs salgını döneminde, Türkiye finans piyasasına etkilerini inceleyen çalışmalara bakıldığında, ani ve hızlı düşüşlerin türev araçlarında olduğu en fazla paya sahip yükselişin ise altın yatırımında olduğu sonuçları elde edilmiştir (Arslan ve Çankaya, 2022: 609).

Finansal tutum, gelecek planları ile birikim ve tasarrufları kapsayan finansal okuryazarlığın önemli bir unsuru olarak görülmektedir. Bireylerin parayı dikkatli kullanma, ölçülü harcama ve gelecek için birikim yapma gibi konularda daha önce edindikleri deneyimlerle tutarlı bir davranış geliştirdikleri gözlemlenebilir. Örneğin, kişilerin gelecek için birikim yapmaya yönelik olumsuz bir tutuma sahip olması, onların birikim yapma yönündeki eğilimlerini azaltacaktır. Benzer şekilde, kısa vadeli ihtiyaçlarına öncelik veren bireylerin acil durumlar için tasarruf yapma veya uzun vadeli finansal planlar oluşturma olasılıkları daha düşük olabilir (Mandell ve Klein, 2007).

1.4. Finansal Davranış

Finansal davranış, finansal faaliyetleri içeren kararlar alınması ve bu karar faaliyetlerini gerçekleştiren eylemlerdir. Bireylerin mali durumu, finansal kararları uygulamada doğrudan mali davranışını etkileyen önemli bir diğer faktördür.

Bir bireyin tasarruf etme, yatırım yapma ve harcamalarını ve kredisini yönetme şekli finansal davranışın ortak göstergeleridir. Bir kişinin elindeki parayı yönetebilme yeteneği, kişinin tüm mali sorumluluklarını yerine getirebilme kapasitesini dikkate aldığından, mali sağlığın en önemli göstergesidir. Faturaların zamanında ödenmesi, tüm ödemelerin takip edilmesi ve gelecekteki tüm finansal işlemlerin planlanması, iyi finansal yönetim davranışının göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Yatırım, yakın gelecekte bir veya daha fazla varlığın satın alınmasını erteleme taahhüdüdür ve finansal davranışını sembolize eder. (Banthia ve Dey, 2022:328)

1.5. Finansal Okuryazarlık

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Finansal Okuryazarlık kavramını ise iki temel unsur üzerinden şöyle tanımlamaktadır:

Bunların ilki tüketicilerin finansal refahı sağlamak ve sürdürebilmek amacıyla mali kaynaklarını etkili biçimde yönetebilme bilgi ve becerisine sahip olmalarıdır. İkincisi ise bu bilgi ve beceriyi değerlendirebilecek yetenek, motivasyon ve özgüvene sahip olmalarıdır. Günümüzde finansal ürün ve hizmet yelpazesinin genişlemesi ile finansal piyasalarda karşılaşılan fırsatlar kadar risklerin de kapsamı ve çeşitliliği artmaktadır. İşte, finansal okuryazarlık, bireylerin bu yapı içinde fırsatlardan azami biçimde faydalanabilme ve risklerden korunabilme kapasitesini güçlendirmektedir.

Finansal okuryazarlık, bireylerin sahip olması gereken temel beceriler arasında yer almaktadır. Çalışma yaşamına katılsın ya da katılmasın, tüm bireyler parayı yönetme bilgi ve becerilerine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, zorunlu eğitimin son aşaması olan lise düzeyindeki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi, motivasyon kaynakları ve bu alandaki gereksinimlerini tespit etmek açısından büyük önem taşımaktadır (Güvenç, 2016: 859).

Literatür taramalarında, finansal okuryazarlığın tutum, davranış, bilgi ve beceri boyutlarına odaklanan araştırmalarda, ülkemizde yürürlükte olan mevzuat uygulamalarına uygun ölçme araçlarının uyarlanması ya da yeni ölçme araçlarının geliştirilmesine yönelik metodolojik çalışmaların artırılması büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, bireylerin finansal tutum ve davranışlarını etkileyen unsurlar arasında finansal bilgi ve becerilerin yanı sıra sosyal, kültürel ve dini faktörlerin rolü de detaylı bir şekilde incelenmelidir (Sarigül, 2015:213).

Er ve Taylan (2017), çalışmasında toplam 840 kişiye uygulanan anketin elde edilen sonuçlarında, öğrencilerin finansal olayları takip etme düzeyinde cinsiyet ve sınıf seviyelerine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin finansal olayları takip etme konusunda erkek öğrencilere göre daha az ilgili oldukları görülmüştür. Ayrıca, yaş seviyesi arttıkça öğrencilerin finansal olaylara yönelik ilgilerinin arttığı da söylenebilir.

Valentine ve Khayum (2005) yaptıkları çalışmada, Hindistan'ın kırsal ve kentsel bölgelerinde yaşayan lise öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada, aile bireylerinin finansal bilgi ve finansal davranışları öğrencilerin finansal okuryazarlıkları üzerinde etkisi olduğuna ve ilginç bir şekilde, haftalık birikim miktarları arttıkça, finansal okuryazarlık skorlarının düştüğü sonuçları gözlemlenmiştir. Çalışmada, öğrencilerin finansal bilgi konusundaki eğitiminin eksikliğine dikkat çekmekte ve finansal okuryazarlığın artırılması için iş deneyimi ve finansal araçlarla pratik yapmanın önemini vurgulamaktadır. Öğretmenlerin, müfredatı öğrencilerin deneyimlerine göre uyarlayarak finansal okuryazarlığı desteklemeleri önerilmektedir.

Elde edilen bulgular sonucunda ise, finansal okuryazarlık eksikliğinin yalnızca finansal eğitim eksikliği değil, aynı zamanda aile geliri ve çalışma alışkanlıkları gibi sosyal faktörlerle de ilişkili olduğunu göstermektedir.

Temmuz 2014 yılında yayımlanan ilk Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)'nın finansal okuryazarlık değerlendirmesi, gençlerin finansal bilgi ve becerileri hakkında önemli veriler sunmuştur. Seçilen 18 ülkeden 15 yaşındaki yaklaşık 29.000 öğrenci, banka ekstresini anlamak, kredi geri ödemelerinin uzun vadeli maliyetini hesaplamak ve sigorta sisteminin işleyişini öğrenmek gibi finansal konularda test edilmiştir.

Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD)'ne üye 13 ülkeden elde edilen veriler, öğrencilerin finansal okuryazarlıkta ciddi eksiklikleri olduğunu göstermiştir. Bu ülkelerdeki her 7 öğrenciden 1'i basit günlük harcamalar konusunda bile karar veremezken, 10 öğrenciden yalnızca 1'inin karmaşık finansal problemleri çözebilme becerisine sahip olduğu görülmüştür.

Nidar ve Bestari (2012) yaptıkları araştırmada, Endonezya'daki Padjadjaron Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi ve bu düzeyi etkileyen faktörleri incelemiştir. Uygulanan anket araştırması için 400 öğrenci rastgele seçilmiştir. Öğrenciler, gelir ve harcama yönetimi işlemlerinde ileri derecede yetenekli oldukları ancak, kredi ve borç yönetimi, tasarruf ve yatırım, sigorta ile temel kişisel finans konularında ise düşük seviyede kaldıkları sonuçları paylaşmıştır.

Anket sonuçlarına göre, öğrencilerin bireysel finansal okuryazarlık düzeylerinin yatırım, kredi ve sigortacılık gibi alanlarda düşük olduğu ayrıca, eğitim düzeyi, fakülte, bireysel gelir düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve aileden edinilen bilgi gibi faktörlerin de öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini önemli ölçüde etkilediği sonuçları elde edilmiştir.

Araştırma sonucunda, bu anketin belirli bir bölgede (şehir veya il) kişisel finansal okuryazarlık araştırması yapılması böylece katılımcıların daha çeşitli özelliklerine dair daha kapsamlı bir veri elde etmek ve okullarda (lise, ortaokul, ilkokul veya benzeri) kişisel finansal okuryazarlığın incelenmesi ve araştırma araçlarına farklı kavramlar ve özellikle İslami finansal araçları da eklenmesi görüşü paylaşılmıştır.

Karaa ve Kuyu (2016), yapmış olduğu çalışması arasında temel ve ileri finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde 916 öğrenciye uygulanan anket verilerinde, finansal okuryazarlık düzeyi ile yaş ve bitirdikleri dönem arasında anlamlı bir bağlantı bulunmuş fakat aile gelir düzeyi, aile eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık arasında bir bağlantı bulunamamıştır.

Literatürde finansal okuryazarlık ile demografik özellikler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, tartışmalı ve çelişkili sonuçlar ortaya koymuştur. Bazı araştırmacılar demografik özelliklerle finansal okuryazarlık arasında belirgin bir bağ tespit ederken, diğerleri böyle bir bağlantı bulamamıştır. Araştırmanın finansal okuryazarlıkla ilgili diğer verilerinde, büyük olasılıkla öğrencilerin finansal veya ekonomi derslerine maruz kalmadaki farklılıklardan büyük ölçüde etkilendiği için sonuçlarda farklılık göstermiştir (Karakuş ve Doğukanlı, 2021).

1.6. Dijital Finansal Okuryazarlık

Finans ve teknolojinin birleşiminden oluşan ve finansal hizmetlerin daha hızlı, kolay ve güvenli bir şekilde sunulmasını amaçlayan yenilikçi yaklaşım, “FinTek” olarak adlandırılmaktadır. Finansal teknolojiler, maliyetleri düşürme, şeffaflığı artırma, zaman tasarrufu sağlama, aracıları ortadan kaldırma ve finansal bilgilere erişimi kolaylaştırma gibi kullanıcılara çeşitli avantajlar sunarak fırsatlar oluşturmaktadır (Fettahoğlu ve Kıldize, 2019: 869-871). Oxford Sözlüğü’ne göre ise FinTek, bankacılık ve finansal hizmetlerini desteklemek veya daha verimli hale getirmek amacıyla kullanılan bilgisayar programları ve diğer teknolojiler için kullanılan bir terimdir. (Taştan ve Uralcan, 2019:44).

Finansal okuryazarlık, çocuklara ve 18 yaş altındaki öğrencilere planlı harcama yapma, tasarruf ve birikim bilinci oluşturma, parayı doğru kullanma yöntemlerini öğretme ve bütçe hazırlayabilme gibi finansal alışkanlıklar kazandırmayı amaçlamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte, bu kavram dijital finansal okuryazarlık adı altında daha modern bir yapıya evrilmiştir (Kotanlı Kızıloğlu, 2023: 922).

Finans alanındaki teknolojik gelişmeler, dijital cüzdanlar, dijital bankalar, blockchain, eşler arası (P2P) krediler ve robo danışmanlar dahil olmak üzere yenilikçi dijital finansal araçlarda artışa yol açmıştır. Dijital finans geliştikçe, artan sayıda finansal hizmete yalnızca dijital kanallar aracılığıyla erişilmektedir (Isaia ve Oggero, 2022:1).

Günümüz bilimsel çalışmalarda, finansal okuryazarlığın geleneksel olarak değerlendirildiği ve bireylerin dijital finansal okuryazarlığa yöneldiği sıkça vurgulanmaktadır. Dijital finansal okuryazarlığın bu denli öne çıkmasının nedenleri arasında dijital ödemelerin yaygınlaşması, internet bankacılığı, banka ve kredi kartları, mobil bankacılık hizmetleri ile dijital varlıklara artan rağbet ve kullanım hacmi yer almaktadır. Ayrıca, bireylerin çeşitli dijital platformları ne sıklıkla kullandıkları ve bu platformlar hakkındaki farkındalık düzeyleri, dijital finansal okuryazarlığın önemli göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Bu durum, finansal işlemlerin dijitalleşmesiyle birlikte bireylerin yeni kişisel becerilerini geliştirme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Arıkan, 2023: 3-5).

Ağaç (2020), yapmış olduğu çalışmada, dijital okuryazarlığın finansal okuryazarlık üzerindeki (harcama, tutum, algı ve ilgi) etkisi Batı Akdeniz bölgesinde yer alan Antalya, Isparta ve Burdur illerinde incelenmiştir. Katılımcıların 1965 ile 2000 ve sonrası doğumlu bireylerden oluştuğu ve çoğunluğunu öğrencilerin teşkil ettiği belirlenmiştir. Anket sonuçlarına göre, dijital okuryazarlığın finansal okuryazarlığı dolaylı olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sconti (2022), tarafından İtalya'da bir lisede gerçekleştirilen çalışmada, 16-18 yaş aralığındaki 650 öğrenciye yönelik "Futuro Sicuro" adlı finansal eğitim programının etkileri deneysel çalışmayla yapılmıştır. Yapılan deneysel çalışmada, geleneksel ve dijital formatlarda sunulan iki farklı eğitim

programı karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar, her iki programın da öğrencilerin finansal bilgi seviyelerini artırdığını ve bu etkinin üç ay boyunca sürdüğünü ortaya koymuştur. Ayrıca, dijital kursun kısa vadede finansal okuryazarlığı artırmak için etkili bir seçenek olduğu, ancak uzun vadeli etkilerin korunması hedefleniyorsa daha maliyetli olan geleneksel kursun daha uygun bir tercih olabileceği görüşü paylaşılmıştır.

Mevcut finansal teknoloji (fintech) ortamı, finansal tüketicilerin dijital finansal hizmetleri kullanma konusunda yeterli bilgi ve yeteneğe sahip olmalarını ve kendi finansmanları için daha fazla sorumluluk almalarını gerektirmektedir (Morgan ve Long, 2019:1-2). Dolayısıyla finansal refahın sağlanması sadece finansal bilgiye değil, aynı zamanda dijital becerilere ve finansal konuları dijital platformlarda yönetme becerisine de bağlıdır (Lyons ve Kass-Hanna, 2021:1-4).

Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal piyasalara ve finansal hizmetlere katılımını yönlendiren önemli bir faktördür (Lusardi ve Mitchell, 2013:5). Son zamanlarda, dijital finansal okuryazarlık (DFL) kavramı, “dijital olarak sunulan finansal araçları ve hizmetleri güvenli bir şekilde kullanmak ve bilinçli finansal kararlar vermek için gereken bilgi, beceri, güven ve yeterlilikleri” ifade etmek üzere ortaya çıkmıştır. DFL, finansal ve dijital okuryazarlığın yanı sıra dijital finansal hizmetlere erişim ve kullanıma ilişkin ek unsurları da kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. Giderek artan bir literatür, DFL'nin kavramsallaştırılması, ölçülmesi ve bunun fintech'in benimsenmesi üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. (Alliance for Financial Inclusion, 2021:7).

Kumar vd. (2023), çalışmasında “dijital finansal okuryazarlığın bireyin çevrimiçi finansal işlemlerdeki anlayışı ve yeterliliği ile ilgili olduğunu” belirtmektedir. Bu, çevrimiçi satın alma, çeşitli çevrimiçi ödeme yöntemlerinin kullanılması ve çevrimiçi bankacılık sisteminin karmaşıklıklarında gezinme dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere bir dizi etkinliği kapsamaktadır. Bu anlayış, finansal kararlar almak ve dijital alanda kişisel finansı etkili bir şekilde yönetmek için dijital araçları ve platformları kullanma yeteneğini kapsar. Aynı zamanda Prasad vd. (2018), dijital finansal okuryazarlığın, giderek dijitalleşen finansal manzaramızı anlamamanın önemli bir yönü olduğuna inanıyor. Temelinde dijital finansal okuryazarlık, bireyin çevrimiçi satın almalar, çeşitli çevrimiçi ödeme modlarında gezinme ve çevrimiçi bankacılık sistemlerini kullanma dahil olmak üzere çevrimiçi finansal işlemlerle ilgili yeterliliğini kapsar. Morgan vd. (2019), dijital finansal okuryazarlığı dört boyut aracılığıyla ifade etmiştir. Birincisi, “Dijital Finansal Ürün ve Hizmetlerin Anlaşılması” tüketicilerin çeşitli dijital finansal araçları, uygulamaları ve platformları anlamalarıyla ilgilidir. İkincisi, “Risklerin Farkındalığı”, risklerle ilgili potansiyel tehlikeleri tanıır.

Üçüncü boyut olan “Dijital Finansal Risk Kontrolü Bilgisi”, dijital işlemlerdeki bu doğal riskleri azaltmaya yönelik stratejileri ve önlemleri ele alır. Son olarak “Tüketici Hakları ve Çözüm Prosedürleri” tüketicilerin dijital finans ekosistemindeki hakları ve anlaşmazlıkların çözümü için uygun kanallar konusunda bilgili olmasının öneminin altını çiziyor. Bu nedenle dijital finansal

okuryazarlığın edinilmesi, bireylerin dijital finansal hizmetleri etkili bir şekilde kullanabilmeleri ve bu teknolojik gelişmelerin yaygın biçimde benimsenmesine eşlik eden doğasında var olan tehlikeleri fark edebilmeleri açısından hayati önem taşımaktadır. Dijitalleşmenin günlük yaşamın her alanına yaygın bir şekilde entegre olmasına rağmen, dijitalleşmenin bireylerin finansal alışkanlıkları ve ardından gelen finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi hakkında hala daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır (Koskelainen vd., 2023).

Finansal okuryazarlık ile dijital okuryazarlık arasındaki teorik yollar ve bağlantılar araştırmacılar tarafından kurulmuş ve dijital finansal okuryazarlığa yol açmıştır. Lyons ve Kass-Hanna (2021), finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık ve dijital finansal okuryazarlık arasındaki bağlantıları göstermek için kavramsal bir çerçeve çizen ilk kişiler arasındaydı. Daha sonra Tony ve Desai (2020) de finans okuryazarlığı kavramlarını dijital platformlarla birleştirerek aynı yolu izledi. Sonuç olarak dijital finansal okuryazarlık, dijital finansal teknolojide finansal okuryazarlık olarak tanımlanabilir (Respati vd., 2023). Mevcut çerçeve, her üç okuryazarlık kavramı tarafından paylaşılan beş temel boyutu açıklığa kavuşturmakta ve her boyut içindeki spesifik yeterlilik alanlarını tasvir etmektedir. Bu boyutlar şunları içerir: (1) temel bilgi ve beceriler; (2) farkındalık (mevcut finansal ve dijital ürün ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olmak); (3) pratik teknik bilgi (bunlara nasıl erişileceğini ve pratik olarak nasıl kullanılacağını bilmek); (4) karar verme (finansal tutum ve davranışlar dahil); ve (5) kendini koruma (tüketicinin korunması ve veri gizliliği dahil). Bu boyutların önemi yalnızca finansal okuryazarlığı, dijital okuryazarlığı ve dijital finansal okuryazarlığı şekillendiren faktörlerin tanımlanmasında değil, aynı zamanda dijital finansal ürün ve hizmetlerin kullanımını ve erişimini kolaylaştırmak için gerekli bir katalizör olarak da yatmaktadır (Lyons ve Kass-Hanna, 2021).

Dijital finansal okuryazarlık, bireyleri dijital finansal ortamda gezinmek, çeşitli finansal ürün ve hizmetleri değerlendirmek ve sorumlu (akıllıca) finansal kararlar almak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmayı gerektirmektedir.

Dogra ve ark. (2023), finansal okuryazarlığın yalnızca bireylerin finansal refahını olumsuz etkilemediğini açıklamaktadır. Ancak yine de ülke ekonomisinin büyümesine ve refahına engel olmaktadır. Son on yılda dijital finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmaların sayısında büyük bir artış yaşanırken, dijital finansal okuryazarlığın finansal davranış üzerindeki etkisini araştıran sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Önceki araştırmalar, dijital finansal okuryazarlığın finansal davranışı önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir (Respati vd., 2023; Kumar vd., 2023). Önemli sayıda araştırma, kendini yetkin hisseden ve yüksek düzeyde dijital finansal okuryazarlığa sahip bireylerin, finansal performanslarını artıracak şekilde finansal olarak davranmaya daha ilgili olduklarını, tasarruf ve yatırım davranışlarıyla ilgili daha iyi kararlar aldıklarını göstermiştir.

ABD'nin Kuzeydoğu bölgesinin üç şehrinde yürütülen bir çalışmada dijital finansal okuryazarlık konusunda eğitim programı yürütülmüş ve katılımcılar gözlemlenmiştir. Araştırmacılar, belirli bir yazılımı öğrenmenin bazı katılımcıların tasarruflarını artırmasına olanak tanıdığına dair kanıtlar elde etmiştir. Panos ve Wilson (2020), dijital cihazlarla kolaylaştırılan çevrimiçi alışveriş ve krediye kolay erişimin dürtüsel tüketici davranışını tetikleyebileceğini ve tüketici borcunu artırabileceğini savunurken, Morgan vd. (2019), aşırı borcun en aza indirilmesi için dijital finansal okuryazarlığın hayati önem taşıdığını belirtmiştir.

Lusardi ve Mitchell (2011)'e göre bireylerin plan yapmamaalarının nedenlerinden biri “mali açıdan bilgisiz” olmalarıdır; Sekiz ülkeden toplanan kanıtlar, katılımcılar ekstra bir mali soruyu doğru yanıtladığında emeklilik planlaması olasılığının yüzde 3 ila 4 oranında arttığını gösterdi. İsviçre'de yapılan benzer bir çalışma, finansal okuryazarlığın uzun vadeli planlamayla olumlu yönde ilişkili olduğu sonucuna varmıştır (OECD, 2020).

Finansal hizmetlerin dijitalleşmesi, müşterilerin kişisel para yönetimi, bütçeleme ve diğer kısa vadeli finansal planlama biçimleri gibi günlük finansal eylemleri gerçekleştirmelerine olanak tanıyan yeni beceriler ve dijital finansal riskler anlayışını gerektirir (Koskelainen vd., 2023). Dijital finansal okuryazarlığın önemi, dijital finansal hizmetlerin meyvelerini toplamak ve nasıl performans gösterileceğini öğrenerek olası dolandırıcılık veya kimlik avından kaçınmaktır (Koskelainen vd., 2023). Bireyler, dijital finansal hizmetlerle ilişkili risklerin, geleneksel finansla ilişkili risklerden daha benzersiz ve tespit edilmesinin daha zor olduğunu düşünüyor; dolayısıyla bu riskleri azaltmak için gerekli kişisel koruma önlemlerini takip etmek çok önemlidir (Morgan vd., 2019). Finansal bilginin arttırılması, dijital finansal hizmetlerdeki belirsizliği ortadan kaldırabilir (Koskelainen vd., 2023).

1.7. Dijital Finansal Okuryazarlık Tarihsel Gelişimi

Dijital Finansal Okuryazarlık (DFO) tarihsel olarak, finansal bilgi ve becerilerin dijital araçlar ve teknolojilerle nasıl geliştiğini ve yayıldığını ifade eder. Bu okuryazarlık, finansal hizmetlerin dijitalleşmesiyle birlikte, bireylerin finansal yönetim ve karar alma becerilerini arttırmayı amaçlar. Tarihsel gelişim süreci şu aşamalardan geçmiştir:

- **Erken Finansal Eğitim ve Bilinçlenme (1960'lar- 1980'ler)**

Bu dönem, geleneksel finansal eğitim ve finansal bilinçlenme ile başladı. Okuryazarlık ise; genellikle temel tasarruf, bütçeleme ve kredi kullanımı gibi konuları içeriyordu. Bu yıllarda bilgisayarlar ve ilk kişisel bilgisayarlar finansal yönetimde sınırlı bir rol oynuyordu. Ancak, bu dönem teknolojiye geçişin başlangıcıydı.

- **Dijital Teknolojilerin Yaygınlaşması (1990'lar- 2000'ler)**

İnternetin yaygınlaşması 1990'ların ortalarından itibaren başlamış olup, dijital finansal hizmetlerin ve araçların da gelişimini hızlandırmıştır. İlk online bankacılık hizmetleri, kullanıcıların banka hesaplarını internet üzerinden yönetmelerine olanak tanıdı. Bu dönemde, tasarruf hesapları, kredi kartları ve yatırım platformları gibi finansal ürünler dijital ortamda sunulmaya başlandı.

- **Dijital Finansal Okuryazarlığın Gelişimi (2000'ler- 2010'lar)**

Akıllı telefonlar ve mobil uygulamaların yaygınlaşmasıyla, bireylerin finansal işlemlerini bankaya gitmeden bulundukları yerden yapabilmeleri sağlandı. Mobil bankacılık uygulamaları, kullanıcılara hesap yönetimi ve işlem yapma konusunda büyük kolaylık sundu. Finansal Teknoloji (Fintech) firmaları, kişisel finans yönetimi, yatırım yönetimi ve ödeme sistemleri gibi alanlarda yenilikçi çözümler sunarak finansal okuryazarlığı dijital ortamda giderek artırdı. Yapay zeka da finansal teknolojiler arasında yerini hızla almasıyla birlikte robo danışmanlar, ChatBot, mobil cüzdanlar ve dijital ödeme sistemleri de kullanılmaya başlandı (Durhan ve Şahin, 2024: 40).

- **Güncel Finansal Teknolojik Gelişmeler (2010'lar- 2024)**

Blockchain teknolojisinin ve kripto paraların yükselişi, finansal okuryazarlıkta yeni bir boyut ekledi. Bu teknolojiler, finansal işlemlerin güvenliğini ve şeffaflığını artırarak bireylerin dijital finansal bilgilerini yönetme biçimlerini değiştirdi. Yapay zeka ve veri analitiği, kişisel finans yönetimi, yatırım stratejileri ve finansal tavsiyeler konusunda daha kişiselleştirilmiş ve etkili çözümler sunmaktadır.

Dijital finansal okuryazarlık eğitimleri ve bilinçlenme programları hem bireyler hem de kurumlar için önem kazandı. Çevrimiçi kurslar, eğitim platformları ve web seminerleri, kullanıcıların dijital finansal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Dijital finansal hizmetlerin artan popüleritesi, finansal regülasyonları ve yüksek güvenlik önlemlerini de beraberinde getirmiştir. Bu, kullanıcıların finansal verilerini korumak ve dijital finansal araçları güvenli bir şekilde kullanmalarını sağlamak için önemlidir.

Dijital finansal okuryazarlık, teknolojinin ve finansal hizmetlerin gelişimiyle paralel olarak evrim geçirmiştir. Finansal eğitim ve bilinçlenme, başlangıçta temel finansal bilgilerle sınırlıyken, dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla daha karmaşık ve teknoloji odaklı bir hale gelmiştir. Gelecekte, dijital finansal okuryazarlık, daha da gelişen teknolojiler ve yenilikçi finansal ürünlerle daha kapsamlı ve erişilebilir hale gelmeye devam edecektir.

1.8. Dünya’da Dijital Finansal Okuryazarlık

Dünya’da Dijital Finansal Okuryazarlık, finansal bilgi ve becerilerin dijital araçlar ve teknolojilerle nasıl geliştiğini ve uygulandığını gösterir. Dijital finansal okuryazarlık, bireylerin dijital finansal hizmetleri etkili ve güvenli bir şekilde kullanabilmelerini sağlar. Dünya genelinde dijital finansal okuryazarlık uygulamaları, ülkeden ülkeye farklılık gösterir ve çeşitli faktörlerden etkilenir.

ABD, dijital finansal okuryazarlık konusunda öncüdür. Online bankacılık, mobil ödeme sistemleri ve fintech inovasyonları geniş çapta benimsenmiştir. Birçok finansal kuruluş ve eğitim kurumu, dijital finansal okuryazarlığı artırmak için çeşitli eğitim programları ve araçlar sunmaktadır.

Kanada’da finansal okuryazarlık, hükümet politikaları ve eğitim kurumları aracılığıyla desteklenmektedir. “Financial Consumer Agency of Canada” gibi kuruluşlar, dijital finansal okuryazarlığı teşvik eden kaynaklar sunar.

Birleşik Krallık, fintech inovasyonları ve dijital finansal hizmetlerde öncüdür. “UK Finance” ve “Money Advice Service” gibi kuruluşlar, dijital finansal okuryazarlık üzerine çalışmalar yapar. Finansal hizmetler için düzenleyici çerçeveler, dijital finansal okuryazarlık ve güvenliği destekler. Almanya’da, dijital finansal okuryazarlık üzerine çeşitli eğitim programları ve kaynaklar bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık, genellikle okul müfredatlarına entegre edilir.

Çin, dijital ödemeler ve fintech çözümlerinde önemli bir oyuncudur. “WeChat Pay” ve “Alipay” gibi uygulamalar, dijital finansal okuryazarlıkla ilgili geniş çapta kullanım sağlar. Çin hükümeti, dijital finansal okuryazarlığı teşvik eden çeşitli girişimler ve eğitim programları sunmaktadır.

Hindistan, dijital ödemeler ve bankacılık alanında büyük bir dönüşüm yaşamaktadır. “Digital India” programı, dijital finansal hizmetlere erişimi artırmayı amaçlamaktadır. Dijital finansal okuryazarlık, çeşitli hükümet destekli projeler ve özel sektörden gelen girişimlerle desteklenmektedir.

Güney Afrika, dijital finansal hizmetlere erişimi artırmak için çeşitli programlar uygulamaktadır. “Financial Sector Conduct Authority” ve diğer yerel kuruluşlar, finansal eğitim ve okuryazarlığı destekler. Mobil bankacılık ve ödeme sistemleri, finansal okuryazarlığı artıran önemli araçlardır. Nijerya, mobil bankacılık ve ödeme sistemleri gibi dijital finansal hizmetlerin benimsenmesini teşvik etmektedir. Bu hizmetler, finansal okuryazarlığı geliştiren araçlar olarak kullanılır. Brezilya, fintech sektöründe önemli bir büyüme yaşamaktadır. Dijital finansal okuryazarlık, finansal hizmetlere erişimi artırmak için kritik bir rol oynar. Dijital finansal

okuryazarlık programları, bireylerin dijital finansal araçları etkili bir şekilde kullanmalarını teşvik eder.

Birçok ülke, dijital finansal okuryazarlığı artırmak için çeşitli eğitim programları ve kaynaklar sunmaktadır. Eğitim genellikle okullarda, üniversitelerde ve çevrimiçi platformlarda sağlanır. Fintech çözümleri ve dijital teknolojiler, finansal hizmetlerin daha erişilebilir ve kullanıcı dostu hale gelmesini sağlar. Bu, dijital finansal okuryazarlığı artırmada önemli bir rol oynar. Dijital finansal hizmetlerin güvenli ve düzenli bir şekilde sunulması, regülasyonlarla desteklenir. Bu, kullanıcıların dijital finansal araçları güvenle kullanmalarını sağlar. Dijital finansal hizmetlerin yaygınlaşması, finansal hizmetlere erişimi artırmayı hedefler. Ancak, dijital uçurum gibi sorunlar, bazı bölgelerde hala büyük bir engel olabilir.

Dijital finansal okuryazarlık, dünya genelinde farklı hızlarda ve şekillerde gelişmektedir. Gelişmiş ülkelerde, dijital finansal hizmetler ve eğitim programları geniş çapta mevcuttur, ancak gelişmekte olan ülkelere bu süreç daha yeni başlamış olabilir. Küresel olarak, dijital finansal okuryazarlık, finansal hizmetlerin daha erişilebilir, şeffaf ve güvenli hale gelmesini sağlayarak bireylerin finansal refahını artırma potansiyeline sahiptir.

Dünya genelinde çocuk bankacılığı alanında finansal faaliyet gösteren birçok fintech girişimi bulunmaktadır. Bu şirketler genellikle ön ödemeli kart ürünleri sunarak, kapsamlı bir finansal okuryazarlık paketi ile hizmet vermektedirler. Çocuk bankacılığına yatırım yapan bu fintechlerden bazıları şunlardır: GoalSetter, Step, GoHenry, Current, Osper, Woli, Gimi, Savii, AWSM, Walrus, ZAAP, edfundo ve Canvas. Bu fintechler yalnızca çocuk bankacılığına odaklanmış olup, bunun yanı sıra diğer iş kollarında da faaliyet gösteren birçok neobank da çocuk bankacılığı hizmeti sunmaktadır.

1.9. Türkiye’de Dijital Finansal Okuryazarlık

Türkiye’de dijital finansal okuryazarlık, son yıllarda dijital finansal hizmetlerin artışıyla birlikte önemli bir gelişim göstermiştir. 1980’lerde Türkiye’de bankacılık sektörü geleneksel yöntemlerle işlem görmektedir. Dijital teknolojilerin sınırlı kullanımı nedeniyle finansal okuryazarlık büyük ölçüde kişisel ve yüz yüze finansal danışmanlık hizmetlerine dayanıyordu. 1990’ların sonlarında ATM’lerin ve ilk online bankacılık sistemlerinin yaygınlaşması, finansal işlemleri dijital ortamda gerçekleştirme konusunda ilk adımları attı.

2000’lerin başında, mobil bankacılığın yaygınlaşması ile kullanıcılar bankacılık işlemlerini cep telefonları üzerinden yapmaya başladılar. Türkiye’deki büyük bankalar, mobil uygulamalarını kullanıcılarının hizmetine sundu. 2010’ların başında, Türkiye’de fintech girişimleri ve dijital ödeme sistemleri hızla gelişmeye başladı. Bu, finansal hizmetlerin dijitalleşmesini ve erişimini artırdı. Türkiye’de fintech sektörü büyük bir büyüme yaşadı. Şirketler, dijital ödeme sistemleri, kişisel finans

yönetim uygulamaları ve robo danışmanlık gibi inovatif çözümler sundu. Örneğin, Papara, Paycell, İninal gibi dijital ödeme çözümleri popüler hale geldi.

Son yıllarda 18 yaş altı gençlere finansal okuryazarlık bilinci ile ilişkili olarak dijitalleştirilmiş kumbara uygulamaları ve ön ödemeli kartlar sunulmaya başlandı. Bankalar hem dijitalleşme adımını bir adım öteye taşıyarak hem de kullanıcı kitlesi içerisinde bu yaş gruplarını da dahil ederek kısmi olarak sektörel büyüme yaşadılar. Bankalar, 12 yaşından itibaren belirli işlem limitleriyle gençlerin kullanımına sunduğu dijital kartlar arasında Manibux, Vibox, Çocuk Bankacılığı, İlk İmza Bankamatik Kartı, Global Genç Hesap'a bağlı TEB Banka Kartı, Dijital Kaşif Kart ve Dijital Kumbara gibi seçenekler bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi'nin koordinasyonunda hazırlanan "Türkiye Fintek Ekosistemi Durum Raporu"nda, Türkiye'deki finansal teknoloji sektörünün güncel gelişmeleri ve veri analizleri yayımlanmıştır. Raporda, ön ödemeli kartların yıllara göre kullanım verileri de paylaşılmıştır. Buna göre, 2021 yılında 53,4 milyon, 2022 yılında 66,3 milyon ve 2023 yılında ise 90 milyon ön ödemeli kart kullanıldığı belirtilmiştir. 2021 yılından itibaren ön ödemeli kart kullanıcı sayısı %69 oranında artış göstermiştir.

Manibux, bu alanda yayınlamış olduğu “2023 Harçlık Raporu”na göre; 200.000 (ikiyüzbin)’i geçen kullanıcı sayısının toplam harçlık işlem hacmi 15 Milyon TL olarak gerçekleşmiştir. İlk harçlık alma yaşı ise 6 olmuştur. Yine raporda 2022 yılına göre harçlık tutarlarının 2 kat arttığı buna paralel olarak harcamalarında arttığı tespit edilmiştir (Manibux, 2023)

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), dijital finansal hizmetlerin güvenliğini sağlamak için çeşitli düzenlemeler getirdi. Özellikle, ödeme hizmetleri ve elektronik para düzenlemeleri önemli bir rol oynamaktadır. Finansal okuryazarlığı artırmak amacıyla çeşitli eğitim ve bilinçlendirme programları başlatıldı. Bankalar, finansal kuruluşlar ve eğitim kurumları, dijital finansal okuryazarlığı destekleyen seminerler, online kurslar ve rehberler sunmaktadır.

Türkiye'de finansal okuryazarlık eğitimleri genellikle devlet destekli projeler ve özel sektör girişimleri aracılığıyla sağlanır. “Türkiye Finansal Okuryazarlık ve Erişim Stratejisi” gibi projeler, finansal okuryazarlığı artırmayı hedefler. Çevrimiçi platformlar, dijital finansal okuryazarlık konusunda eğitim materyalleri ve kurslar sunar. Bu kaynaklar, bireylerin dijital finansal araçları daha etkin kullanmalarına yardımcı olur.

Türkiye'deki bankalar ve fintech şirketleri, kullanıcılarına finansal işlemleri mobil uygulamalar aracılığıyla gerçekleştirme imkanı sunar. Bu uygulamalar, hesap yönetimi, yatırım ve ödeme

işlemleri gibi çeşitli hizmetleri içerir. Papara, Paycell, ve diğer dijital cüzdanlar, kullanıcıların günlük finansal işlemlerini kolaylaştırır ve dijital finansal yönetimi destekler.

Türkiye'deki dijital finansal hizmetler, yasal düzenlemelerle denetlenir. TCMB ve BDDK, dijital ödeme sistemleri ve fintech şirketleri için çeşitli düzenlemeler getirmiştir. Kişisel veri güvenliği ve finansal bilgilerin korunması, Türkiye'deki dijital finansal okuryazarlık çabalarının önemli bir parçasıdır. Kişisel verilerin korunması yasaları ve regülasyonlar, dijital finansal hizmetlerde güvenliği sağlar.

Türkiye'de, dijital finansal hizmetlerin erişilebilirliğini artırmak ve daha geniş bir kullanıcı kitlesine hitap etmek amacıyla çeşitli projeler yürütülmektedir. Özellikle kırsal ve düşük gelirli bölgelerde dijital finansal hizmetlerin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Türkiye'de dijital finansal okuryazarlık, teknolojinin hızlı gelişimiyle paralel olarak önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Mobil bankacılık, fintech inovasyonları ve dijital ödeme sistemleri gibi araçlar, finansal hizmetlere erişimi artırmış ve dijital finansal okuryazarlığı desteklemiştir. Eğitim, regülasyon ve güvenlik önlemleri, bu sürecin önemli bileşenleridir. Gelecekte, dijital finansal okuryazarlık daha da gelişecek ve Türkiye'nin finansal ekosisteminin daha geniş bir kesime hitap etmesini sağlayacaktır.

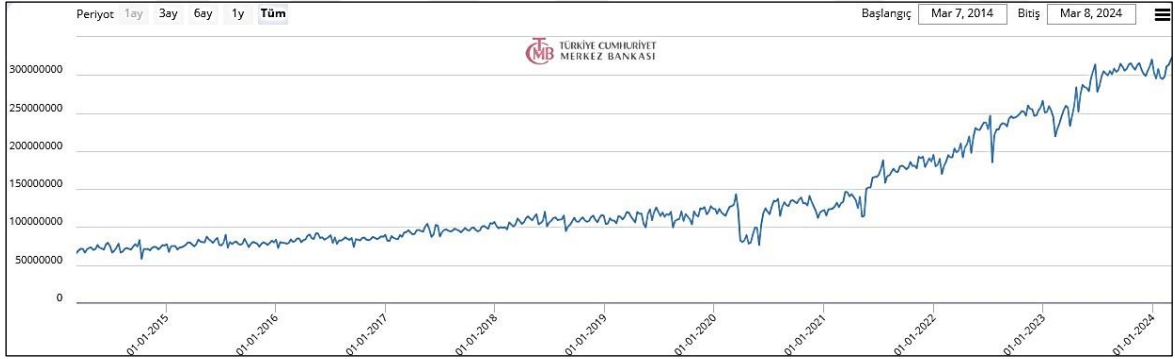
İKİNCİ BÖLÜM

2. DİJİTAL FİNANSAL TEKNOLOJİLER

Dijital finansal teknolojiler, finansal hizmetlerin ve süreçlerinin geliştirilmesiyle daha verimli çıktı elde etmeyi planlayan bir dizi teknolojileri kapsamaktadır. Amaç, geleneksel finansal teknolojilerinin geliştirilmesinin yanı sıra bu alanda meydana gelen maliyetleri düşürmek, zaman tasarrufu, daha hızlı işlem yapabilme imkânı, müşterilere daha iyi bir deneyim sunma ve verimliliği artırmak gibi hizmetler sunmaktır.

Ülkemiz, dijital ödeme sistemleri alanında gelişmiş ve gelişmekte olan altyapısıyla dünya da önde gelen ülkeler arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 07 Mart 2014 yılından itibaren yayınlamış olduğu Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS)’nde banka kartı ve kredi kartı işlem adedi verileri Şekil 1 ve Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 1: Tüm Sektörler İçin Toplam Kredi Kartı İşlem Adedi

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Şekil 1’de gösterilen Türkiye’de, 07 Mart 2014 ile 08 Mart 2024 tarihleri arasını kapsayan “Banka Kartı ve Kredi Kartı İşlem Adedi” verileri gösterilmektedir. Aylık periyodlarla alınan verilerde yıllar itibariyle banka ve kredi kartı işlemlerinin işlem adetleri verilmiştir. Koronavirüs pandemi dönemini de kapsayan 2019 yılı sonu 2021 yılı başlarında işlem adetlerinde anlamlı düzeyde artış yaşandığı gözlemlenmektedir.

Şekil 2: Araç Kiralama Sektörü İçin Kredi Kartı İşlem Adedi

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Şekil 2’de gösterilen Türkiye’de, 07 Mart 2014 ile 08 Mart 2024 tarihleri arasını kapsayan “Banka Kartı ve Kredi Kartı İşlem Adedi” verilerine göre en fazla artış görülen “Araç Kiralama Sektörü”nün verileri yer almaktadır. Yine aylık periyodlarla alınan bu verilerde de 2021 yıl sonu 2022 yılı başlarında işlem adetlerinde anlamlı düzeyde artış yaşandığı, 2022 yılı başlangıcından 2023 yılına da kadar yüksek düzeyde işlem adetlerinde artış gözlemlenmektedir.

2.1. İnternet Bankacılığı

Bankacılık sisteminde dijitalleşme adımlarından olan internet bankacılığı, kullanıcılara çevrim içi ortamda işlemlerini gerçekleştirme imkânı sunmaktadır. İnternet bankacılığında kullanılan iki adımlı doğrulama, yüksek güvenlik önlemi, zaman ve maliyetten tasarruf, hızlı ve kolay bir şekilde gelişmiş işlevleri kullanma ortamı sağlamaktadır.

İnternet bankacılığı, akıllı telefon, bilgisayar veya tablet gibi cihazlar üzerinden, mekan ve zaman sınırlaması olmaksızın bankacılık hizmetlerinin çevrimiçi olarak sunulmasını sağlayan bir sistemdir. Bireyler, internete erişebildikleri her yerden bankacılık hizmetlerinden faydalanabilirler ve bankacılık işlemlerinin neredeyse tamamı internet üzerinden gerçekleştirilebilir. Ancak, nakit çekim işlemi internet bankacılığı aracılığıyla yapılamamaktadır (Kaya ve Arslan, 2016: 425).

İnternet bankacılığı, teknolojik gelişmelere paralel olarak sürekli bir ilerleme göstermektedir. Bu nedenle ABD, Kanada ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye’de de internet bankacılığı kullanımı, yıllar içinde sürekli bir artış eğilimi göstermiştir (Uzun ve Berberoğlu, 2017: 53).

2.2. Mobil Bankacılık

Kullanıcılara akıllı telefonlar ve diğer mobil cihazlar aracılığıyla bankacılık işlemlerini gerçekleştirme imkânı sunan teknolojilerdir. Her banka kendi uygulaması üzerinden bu hizmetleri

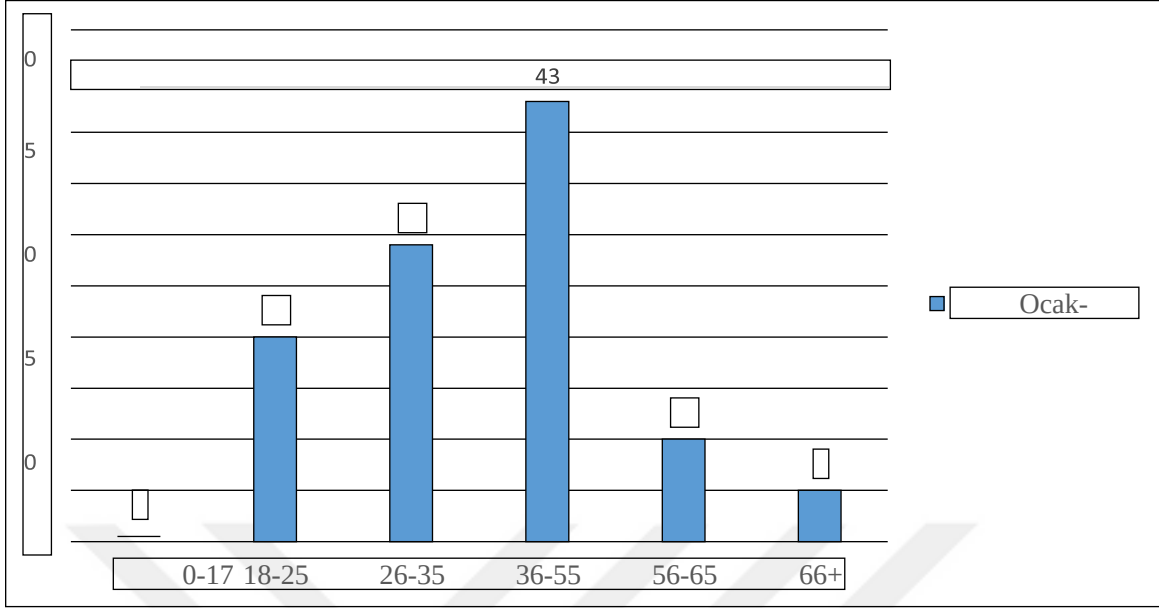
sunmaktadır. Bu uygulamalarda online bankacılık yöntemlerinde kullanılan işlevlerin yanı sıra yapay zekâyla bütünleşmek, çevrim içi kolay erişilebilir olmak, arayüzün kullanışlı olması gibi teknolojileri kullanmak bu sektörde ön plana çıkmayı sağlamaktadır. Özellikle yapay zekanın kullanımı bankacılık sektörü ile mobil cihaz sektörü için rekabet ortamı da oluşturmaktadır. Örneğin, akıllı mobil cihazlarda bulunan yakın alan iletişimi (NFC) özelliği bankacılık işlemlerinin büyük bir kısmını gerçekleştirme olanağı sunmaktadır. Mobil cihazlarda kimlik kartın taranmasıyla bankaya gitmeden hesabın açılması, görüntülü görüşme ile hesap onayının yapılması, kredi başvurusu yapma ve kredinin onayı halinde anında paranın kullanımı büyük bir avantaj sağlamaktadır. Yakın alan iletişimi (NFC) özellikle koronavirüs pandemisi döneminde bankacılık sektöründe hızla yaygınlaşan bir teknoloji olarak öne çıkmıştır.

Davis (1989) tarafından geliştirilen Teknoloji Kabul Modeli (Technology Acceptance Model-TAM) insan davranışını ve bu davranışların altındaki nedenleri inceleyen, teknoloji yönlü tüketici araştırmalarına temel oluşturan ve bu alanda en çok bilinen modeldir. Türkiye’deki bireysel bankacılık müşterilerinin mobil bankacılığı kullanma niyetlerini etkileyen faktörlerin analiz edildiği çalışma modelinde, Teknoloji Kabul Modeli (TKM) temel alınarak geliştirilmiştir. Model, bilgisayar teknolojilerinin benimsenmesini açıklamak amacıyla oluşturulmuştur. Kullanıcılar, mobil bankacılık hizmetlerini kullanırken, sitenin güvenliği, sosyal etkiler ve performans beklentisi gibi çeşitli faktörleri göz önünde bulundurarak teknolojiyi kabul süreçlerinden geçmektedirler. (Paçan Özcan, Hacer vd.,2019: 477-478)

2.3. Şubesiz Dijital Bankacılık

Şubesiz dijital bankacılık, geleneksel bankacılık hizmetlerinin tamamının fiziksel şube gereksinimi olmadan, internet üzerinden dijital olarak sunulmasıdır. Neo-Bankalar olarak bilinen bu dijital bankalar, bankacılık hizmetlerinde hızlı ve etkili dijital çözümler sunarak, kullanışlı arayüzlerle kullanıcı deneyimini ve kullanım kolaylığını ön plana çıkarırken, bankacılık maliyetlerini de düşürmeyi hedeflemektedir.

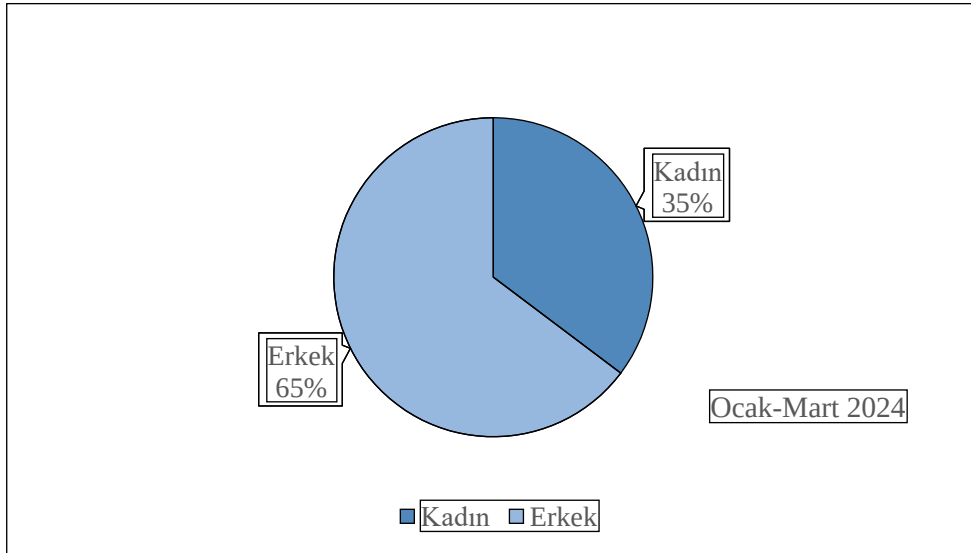
Şekil 3: Aktif Bireysel Dijital Bankacılık Müşterileri (Yaş Gruplarına Göre)

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Şekil 3'te verilen Türkiye Bankalar Birliği'nin "Dijital, İnternet ve Mobil Bankacılık İstatistikleri" Mayıs 2024 raporuna göre; 3 aylık periyodlarla yayınlanan ve Ocak-Mart 2024 dönemini kapsamaktadır. Aktif bireysel dijital bankacılık müşterilerinin yaş grupları bazında dağılımında ilk sırayı yaklaşık 43 milyon kişi ile 36-55 yaş grubu almaktadır. Bunu, yaklaşık 29 milyon kişi ile 26-35 yaş grubu ve 20 milyon kişi ile 18-25 yaş grubu izlemektedir.

Şekil 4: Aktif Bireysel Dijital Bankacılık Müşterileri (Cinsiyete Göre)

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Şekil 4'te verilen Türkiye Bankalar Birliği'nin "Dijital, İnternet ve Mobil Bankacılık İstatistikleri" yine Mayıs 2024 raporuna göre; aktif bireysel dijital bankacılık müşterilerinin cinsiyet bazında pasta dağılım grafiği oluşturulmuştur. Aktif bireysel dijital bankacılık müşterilerinin yaklaşık yüzde %65 erkek (71 milyon), yüzde %35'i ise kadın (38 milyon) profilinden oluşmaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Dijital Bankalar ve Servis Modeli Bankacılığı'nın, fiziksel şube olmaksızın yalnızca dijital kanallar üzerinden hizmet verecek bankaların sektöre girmesine ve servis bankacılığı aracılığıyla yenilikçi iş modellerinin geliştirilmesine olanak tanıdığını belirtti. Bu gelişme, ülkemizin finans sektörü ve fintek ekosisteminin ilerlemesi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. BDDK'dan yapılan yazılı açıklamada şöyle denildi:

"Bankacılık sektöründe finansal inovasyonu ve rekabeti teşvik etmek, finansal kapsayıcılığı artırmak ve bankacılık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak üzere, sadece dijital kanallar üzerinden hizmet veren şubesiz bankaların faaliyet esaslarının belirlenmesi ve bankacılık hizmetlerinin finansal teknoloji şirketleri ve diğer işletmelere bir servis modeli olarak sunulabilmesine ilişkin şartların belirlenmesi ve bu suretle finansal sektörün ve ulusal ekonominin sağlıklı gelişimine katkıda bulunmak amacıyla "Dijital Bankaların Faaliyet Esasları ile Servis Modeli Bankacılığı Hakkında Yönetmelik" 01/01/2022 tarihinde yürürlüğe girmek üzere Resmi Gazete'de yayımlanmıştır".

2.4. Biyometrik Ödeme Sistemleri

2.4.1. Biyometrik Kartlar ile Ödeme Sistemleri

Biyometrik kartlar, geleneksel ödeme yöntemlerine yenilik getirerek, güvenliği ve kullanıcı deneyimini bir adım öteye taşıyan dijital finansal teknolojilerdendir. Bu kartlar, çip teknolojisini kullanarak, kullanıcıların parmak iziyle fiziksel ödemelerini güvenli şekilde yapmalarına olanak sağlayan son teknoloji kredi kartlar içerisinde yerini almıştır. Kullanıcılar, kart içine yerleştirilmiş çip teknolojisi ile desteklenen sensör sayesinde güvenli bir şekilde kimlik tespiti yapıldıktan sonra tüm dünyada EMV (Europay, Mastercard ve Visa) uyumlu terminaller üzerinden ödemelerini gerçekleştirebiliyorlar.

ABD'de kurulmuş olan kart ve kredi kartı ile ödeme sistemlerinin başında gelen Mastercard finans şirketi 2020 yılında biyometrik kart kullanımını kullanıcıların deneyimine sunmuştur. Ülkemizde 2024 yılında bu uygulama özel bir banka tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

2.4.2. Yüz Tanıma ile Ödeme Sistemleri

Yüz tanıma ile ödeme, son yıllarda popülerlik kazanan bir ödeme yöntemi olarak öne çıkıyor. Koronavirüs salgını döneminde başta Çin olmak üzere ABD ve Rusya'da bazı alanlardaki kullanımlarda hızla artış gösterdi. Örneğin; Rusya'da 2021 yılında dünyanın en kalabalık metrolarından olan Moskova Metrosu'na kurulan yüz tanıma ile ödeme sistemi, yolculara hızlı şekilde ödeme yapma ve zaman tasarrufu sağlamaktadır. Bu teknoloji, kullanıcının yüzünü tarayarak kimliğini doğrular ve ardından güvenli bir şekilde onay almadan ödeme işlemini gerçekleştirir. Sistem, hızlı ve kolay, yüksek güvenlik standartlarına tabi ve veri koruma alt yapısı sunmaya çalışmaktadır. Ancak, yüz tanıma sistemlerinin de bazı teknolojiler de olduğu gibi bulut ortamında saklanması kaynaklı güvenlik açıkları ve yanlış tanıma sorunları ile karşılaşılabilir. Bu sistem, kullanıcıların banka ve kart bilgilerinin de büyük oranda ele geçirilmesi riskini azaltmayı hedeflemektedir.

2.5. Dijital Tokenlar

Dijital token, dijital dünyada değer veya varlık birimi olarak kullanılan ve genellikle blockchain (blok zinciri) teknolojisi üzerine inşa edilen bir tür dijital temsil aracıdır. Dijital tokenlar, farklı kullanım alanlarına ve amaçlara göre çeşitlenebilir, bu da onların işlevselliğini ve değerini belirler. Her dijital token, belirli bir varlığı, hakkı veya hizmeti dijital ortamda temsil eder. Temelde dört ana kategoride incelenebilirler: kripto paralar, hizmet tokenları, menkul kıymet tokenları ve eşsiz tokenlar (NFT'ler).

Dijital tokenlar, blockchain teknolojisinin sağladığı şeffaflık, güvenlik ve merkeziyetsizlik gibi avantajlar sayesinde hızla büyüyen bir alan haline gelmiştir. Blok zinciri teknolojisi, tokenların izlenebilirliğini ve güvenliğini sağlar, bu da işlemlerin şeffaf ve güvenilir olmasını mümkün kılar. Tokenlar, dijital ortamda herhangi bir aracıya ihtiyaç duymadan işlem yapılabilmesini sağladıkları için geleneksel finans ve iş modellerinde önemli bir dönüşümün kapılarını aralamıştır.

Sonuç olarak, dijital tokenlar farklı kullanım alanları ve değerleri ile günümüz dijital ekonomisinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Kripto paralarla ödeme yapmak, hizmet tokenları ile belirli platformlara erişmek, menkul kıymet tokenları ile yatırım yapmak veya NFT'lerle dijital koleksiyonlar oluşturmak, dijital tokenların farklı işlevlerine örnek olarak verilebilir (Yermack, David:2017).

2.6. Ödeme Teknolojileri

Nakitsiz ve temassız ödemeler için mobil cüzdanlar, sanal kartlar (sadakat kartlar, ön ödemeli kartlar) ve QR kodlar, Kripto Para ve Blockchain Tabanlı Ödemeler gibi öne çıkan ödeme

teknolojileri yaygın olarak kullanılmaktadır. 2006 yılında Türkiye, Avrupa'da ilk kez temassız kredi kartı kullanımını başlatan ülke olmuştur. Ayrıca, Türkiye, Fransa ve İngiltere'den sonra Avrupa'da kredi kartı kopyalama ile kayıp veya çalıntı risklerini büyük ölçüde azaltan yeni bir ödeme yöntemi chip ve pin uygulamasını hayata geçiren üçüncü ülke olmuştur.

Google Pay, Apple Pay, PayPal, Google Wallet, Skrill, Alipay, Masterpass ve Samsung Pay gibi pek çok dijital cüzdan uygulaması, ödeme işlemlerinde kullanılmaktadır. Bu uygulamalara kaydedilen kart bilgileri sayesinde fiziksel kart taşımaya gerek kalmaksızın, ödemeler dijital cüzdanlar aracılığıyla yapılabilir. Örneğin, Apple Pay kullanıcının ödeme sırasında parmak izini doğrulama yöntemi olarak kullanır ve bu şekilde ödeme işlemi tamamlanır. Tüm bu süreçler dijital ortamda gerçekleştirilir ve güvenli bir şekilde işlenir. (Gümüş vd., 2020:38)

Akıllı saatler ve giyilebilir cihazlar, ödeme kartlarıyla entegre olarak kullanılabilir. Ödeme noktalarına saati yaklaştırarak temassız ödeme yapılabilir. Bazı ülkelerin merkez bankaları tarafından geleneksel para birimlerinin dijital versiyonu olarak Merkez Bankası Dijital Parası (CBDC) türlerini geliştirme aşamaları devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 2023 yılının “Dijital Türk Lirası Birinci Faz Değerlendirme Raporu” nu yayınlamış olup, raporda; “Dijital Türk lirası, Türk lirasının dijital biçimidir. Birimi, mevcut para formunda olduğu gibi Türk lirasıdır”. Şeklinde dijital parayı tanımlamaktadır. Raporda yer alan, birinci fazda, Dijital Türk Lirası İş Birliği Platformu katılımcılarıyla birlikte Faz-1 Dijital Türk Lirası Sistemi hazırlanmış ve sistemde yer alan işletici kurumlar ve test kullanıcıları için finansal işlemlerde kullanılmak üzere dijital kimlikler oluşturulmuştur. Faz-1 kapsamında belirlenen kullanım senaryoları için entegrasyon uygulamaları geliştirilmiş ve test süreçleri başarıyla tamamlanmıştır. Faz-2 çalışmaları ise 2024 yılında devam etmektedir.

2.6.1. Birleşik Ödeme Arayüzü (UPI)

Hindistan'da 2016 yılında resmi olarak kullanılmaya başlanan ve dijital ödeme yöntemleri içerisinde oldukça yaygın olarak kullanılan ödeme mekanizmasıdır. Bu uygulamanın günümüzde geliştirilmesine halen devam edilmektedir. Uluslararası olarak kullanılan uygulama, Google Pay, Amazon Pay ve Whatsapp gibi önde gelen uygulamaların ödemelerinde de kullanılmaktadır. Uygulamanın kullanımı önceden edilen UPI kimliği ve bu kimliğin güvenli bir şekilde doğrulanması adımlarıyla hızlı ve kolay bir şekilde yapılmaktadır.

2.6.2. Sesli Ödeme Yöntemi

Sesli ödeme sistemi, yapay zeka ve Doğal Dil İşleme (NLP) teknolojisini kullanarak sesli komutlarla ödeme yapılmasını sağlayan ödeme teknolojisidir. Sesli ödeme, kullanıcıların ödeme işlemlerini fiziksel bir dokunma ya da manuel giriş yapmadan, yalnızca sesli talimatlar vererek

gerçekleştirmelerine olanak tanır. Günümüzde geleneksel ve dijital bankacılık faaliyetlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

2.7. Yapay Zeka Destekli Finans

Kişiselleştirilmiş finansal tavsiyeler, dolandırıcılık tespiti ve risk yönetimi için finans alanında yapay zekanın kullanımı oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu alanda insanların makine dili öğrenmesi yaklaşımından, makinelerin insanların davranışsal finans dilini öğrenmesi yaklaşımına doğru hızlıca ilerleme kaydedilmektedir. Bankacılık alanında öne çıkan yapay zeka uygulamaları kapsamında ilk olarak kredi skorlama, sahtecilik ve anomali durumlarının tespiti ile başlayan süreç, bulut tabanlı yapay zeka uygulamalarıyla devam etmiştir. Finans alanında yapay zekanın rolü giderek artmakta ve birçok farklı şekilde kullanılabilmektedir. Bazı temel kullanım alanları:

Risk Yönetimi: Finansal riskleri kişisel olarak daha doğru bir şekilde tahmin edebilme yöntemleridir. Örneğin, kredi riskini değerlendirmek için kullanıcıların bankalardaki geçmiş verilerini analiz edebilir ve olası riskleri önceden belirleyebilir.

Portföy Yönetimi: Robo danışmanlar, yatırımcılara kişiselleştirilmiş portföy önerileri de sunmaktadır. Kullanıcıların risk toleransını, yatırım hedeflerini ve piyasa koşullarını analiz ederek en uygun yatırım stratejilerini belirleyebilmektedir. Kullanıcılara sunulan bu stratejilerde yatırımcının davranışları devre dışı kalmaktadır. Finans konusundaki sosyal medya içerikleri, haber metinleri ve karar almadaki finansal bilgi, tutum ve davranışlar kullanılmamaktadır.

Dolandırıcılık Tespiti: Bankacılık sektöründe dolandırıcılık tespitindeki yapay zeka kullanımı, normal olmayan işlem kalıplarını ve şüpheli davranışları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu yöntem, dolandırıcılığın daha hızlı ve etkili bir şekilde tespit edilmesini sağlar.

Müşteri Hizmetleri: Bankacılıkta Chatbot'lar ve sanal asistanlar, finansal kurumların müşteri hizmetlerini otomatikleştirmektedir. Bu sistemler, müşteri sorularını hızlı bir şekilde yanıtlayabilir ve temel işlemlerini gerçekleştirebilirler. Aynı zamanda Chatbot'lar kişiye özel kredi kullanımı gibi tavsiyelerde de bulunmaktadır.

Kişisel Finans Yönetimi: Yapay zeka, bireylerin kişisel harcamalarını ve tasarruflarını yönetmelerine yardımcı olmaktadır. Örneğin, harcama alışkanlıklarını analiz ederek bütçeleme önerileri sunmaktadır.

Yapay zekanın finans sektöründeki potansiyeli oldukça geniş ve bu teknolojinin gelişmesiyle birlikte yeni uygulama alanları da ortaya çıkıyor. Ancak, yapay zekanın kullanımıyla ilgili etik ve

güvenlik endişeleri de bulunuyor; bu nedenle bu teknolojinin dikkatli bir şekilde yönetilmesi önemlidir.

2.8. Blockchain Teknolojisi

Blockchain teknolojisi, dijital verilerin güvenli, şeffaf ve değiştirilemez bir şekilde saklanmasını sağlayan bir teknolojidir. Temelinde bir “blok” zincirinden oluşur; her blok, işlem verilerini içerir ve bu bloklar birbirine kriptografik yöntemlerle bağlanır. Bu yapısı sayesinde blockchain, birçok alanda güvenli ve merkeziyetsiz bir veri yönetimi sunar. Finansal teknolojilerdeki sürdürülebilirlik, kullanıcıların deneyimi ve teknolojinin kolay şekilde kullanımı ile ilişkilidir. Blockchain’in dezavantajı olarak kullanıcılar tarafından yeterince anlaşılamaması, teknolojinin benimsenmesini ve etkili kullanımını zorlaştırmıştır. Kullanıcılar, blockchain’in çalışma prensiplerini ve güvenlik avantajlarını anlamadığı takdirde, bu teknolojinin potansiyelinden tam anlamıyla yararlanmak zorlaşmaktadır. Bu bilgi eksikliği, teknolojinin kabulünü engelleyebilir ve kullanıcıların blockchain tabanlı çözümlerden yeterince fayda sağlamalarını kısıtlayabilir.

2.9. Açık Bankacılık

Açık Bankacılık (Open Banking), bankacılık ve finans sektöründe bir dönüşüm olarak kabul edilen bir uygulamadır. Açık bankacılık, bankaların ve finansal hizmet sağlayıcılarının, müşterilerin izin verdiği verilerini üçüncü taraflarla paylaşmasını ve bu üçüncü tarafların çeşitli finansal hizmetler sunmasını sağlayan bir sistemdir. Bu uygulama, finansal hizmetlerin daha erişilebilir, şeffaf ve rekabetçi hale gelmesini amaçlar. Örneğin PSD2 (Payment Services Directive 2) Avrupa Birliği tarafından yürürlüğe konan bir düzenlemedir ve açık bankacılığın uygulanmasını teşvik eder. Bu düzenleme, müşterilerin banka verilerini üçüncü taraflarla paylaşmalarına olanak tanır.

2.10. Finansal Robotik Danışmanlık

Finansal robotik danışmanlık, finansal yatırımların yönetimi için kullanılan bir dijital platform veya yazılımdır. Geleneksel yatırım danışmanlığının aksine, bu tür danışmanlık hizmeti algoritmalar ve yapay zeka kullanarak insan etkileşimine ihtiyaç duymadan otomatik olarak yatırım kararları alır ve uygular. Yatırımcıların finansal hedeflerine uygun olarak portföy yönetimi yapmayı amaçlar. Robo- danışmanlar, genellikle düşük maliyetli, erişilebilir ve kullanıcı dostu olmaları nedeniyle son yıllarda oldukça popüler hale gelmiştir.

Dijital bankacılık hizmetleri kapsamında sunulan finansal robotik danışmanlık ile cebimdeki danışman uygulamaları farklı alanları kapsamaktadır. Kullanıcıların bankadaki finansal durum verilerine dayanarak öneriler sunmakta ve finansal planlama yaparak yatırım stratejileri oluşturmaktadır.

2.11. Çevrimdışı Ödeme

Çevrimdışı ödeme (offline payment), fiziksel olarak var olan bir ödeme yöntemidir ve internet bağlantısı gerektirmeden gerçekleştirilen ödemeleri ifade eder. Çevrimdışı ödeme, dijital sistemlerin veya online bankacılığın dışında, genellikle fiziksel işlemlerle yapılan ödeme yöntemlerini içerir. Çevrimdışı ödemeler, özellikle internet erişiminin sınırlı olduğu veya dijital ödemelerin mümkün olmadığı durumlarda kullanışlıdır. Ancak, dijital ödemelerin sunduğu hız ve rahatlık, çevrimdışı ödemelere kıyasla birçok kişi için tercih edilir hale gelmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNANSAL YATIRIM

3.1. Finansal Yatırım Araçları

Finansal yatırım araçları, yatırımcılara ve firmalara çeşitli finansal yatırım stratejileri uygulama ve risklerini yönetme imkanı sunan çeşitli finansal enstrümanlardır.

Tekbaş (2022: 20), Yatırımın El Kitabı'nda finansal araçlar tanımını şu şekilde ifade etmektedir: Finansal sistemde, pazarlar ve kurumların yanında, bu pazarlarda işlem gören çeşitli finansal araçlar yer almaktadır. Finansal araçlar, fon arz ve talebinin karşılaşması sonucunda ortaya çıkmakta ve gelecekteki nakit giriş-çıkışlarını etkilemekte olup nakit hareketleri üzerinde sahipliği ifade etmektedir. Türkiye Muhasebe Standartları TMS 32 Tebliği md 11, finansal aracı 'Bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşme' olarak tanımlamaktadır.

3.1.1. Hisse Senedi

Hisse senedi veya pay senedi, sermaye firmasının sermaye piyasalarında alıcılara pay oranında mülkiyet hakkı verdiği finansal araçtır.

Hisse senedi fiyatları, firmanın performansı, sektördeki gelişmeler, genel ekonomik durum, ülke içindeki ve dışındaki birçok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Firmalar, hisse senedi sahiplerine karlarından temettü olarak dağıtım yapabilir. Temettüler, genellikle nakit veya ek hisse senedi olarak ödenir. Ancak, temettü ödemesi yapmak her zaman zorunlu değildir ve firmalar elde ettikleri kardan temettü ödememe hakkına sahiptir.

Hisse senetleri, Türk Ticaret Kanunu Madde 338'de nama veya hamiline yazılı olmaları gerektiğine yer verilmiştir. Bu ayırımın dışında da hisse senetleri çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır.

Türkiye'de, menkul değerler borsası 26 Aralık 1985 tarihinde "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)" adı altında kurulmuştur. İlk işlem ise 3 Ocak 1986 tarihinde 19 hisse senedi ile işleme başladığı bilinmektedir.

Şekil 5: Hisse Senedi

Tel : 526 19 90 (10 hat)
Tlx. : 22748 İMKB TR

Istanbul

Menkul Kıymetler Borsası

GÜNLÜK BORSA İŞLEMLERİ BÜLTENİ

BÜLTEN No. : 86

6 MAYIS 1986 SALI

1986

HİSSE SENETLERİ

HİSSE SENEDİ	Önceki Seans Kapanış Fiyatı	Bugünkü En Düşük Fiyat	Bugünkü En Yüksek Fiyat	Bugünkü Kapanış Fiyatı	İşlem Miktarı (Hisse Adedi)
ANADOLU CAM (E)	1.950	2.005	2.005	2.005	200
ÇELİK HALAT	7.025	7.025	7.030	7.025	530
ÇUKUROVA ELEKTRİK	5.000	5.100	5.100	5.100	140
ÇUKUROVA ELEKTRİK (BK)	4.800	4.950	4.950	4.950	200
İZOCAM (Y)	4.600	4.685	4.690	4.690	130
KAV	11.000	11.000	11.000	11.000	20
KOÇ HOLDİNG (E)	3.400	3.500	3.500	3.500	250
KORUMA TARIM (E)	1.160	1.160	1.160	1.160	200
KORUMA TARIM (Y)	1.115	1.150	1.150	1.150	50
RABAK	1.800	1.795	1.795	1.795	180
SARKUYSAN	2.200	2.180	2.200	2.180	400
T.DEMİR DÖKÜM	2.300	2.270	2.275	2.270	958
T.İŞ BANKASI (B)	1.345	1.375	1.375	1.375	800

BİRİNCİ PAZAR

Kaynak: Borsa İstanbul

Şekil 5'te verilen İMKB'e ait 13 hisse senedinin 06 Mayıs 1986 tarih ve bülten şeklinde yayınlamış olduğu 86 bülten numaralı işlem gören hisse senetleri görseli verilmiştir.

Şekil 6: Diğer Pazarlara İlişkin Tahvil Bilgileri

DİĞER PAZARLAR				
HİSSE SENEDİ - İL PAZAR - KOT DIŞI PAZAR TAHVİL - RESMİ PAZAR - KOT DIŞI PAZAR	TAHVİL HİSSE SENEDİ	En Son İşlem Fiyatı	Bugünkü İşlem Fiyatı	İşlem Miktarı
	TAHVİL			
	ANADOLU BİRA 3/A % 53 F. 31.12.86-87	1.086,71	1.090,52	1.250
	ANADOLU BİRA 3/B % 53 F. 16.1.87-88	1.065,40	1.070,38	350
	ARTEMA 1 % 45 F. 29.12.86	-	1.084,15	110
	B.M.C. 4/B % 58,5 F. 15.10.86-87	1.217	1.248	100
	ECZACIBAŞI İLAÇ 5. % 45 F. 30.11.86	-	1.174,27	70
	ECZACIBAŞI İLAÇ 7/1 % 45 F. 9.8.86	1.023,93	1.077,46	50
	EGE BİRA 8.Ter. % 58,5 F. 14.7.86-87	1.399,93	1.404,83	100
	ELGİNKAN 2/2 % 53 F. 24.12.86-87	1.105	1.109	100
	ESAN 1 % 45 F. 21.7.86	1.315,35	1.315,35	100
	İPEK KAĞIT 3 % 45 F. 17.12.86	-	1.099,88	100
	İPEK KAĞIT 5/1 % 41 F. 26.9.87	1.001,11	1.200,05	450
	KARTONSAN 2/C % 55 F. 25.12.86-87	1.116	1.116	550
	KORUMA TARIM 1 % 56 F. 7.3.87-88	1.013,67	1.041,06	1.500
	MENSUCAT SANTRAL L % 56 F. 10.3.87-88	1.028,64	1.017,33	100
	PEMKO B % 56 F. 8.11.86-87	1.173,59	1.177,82	150
	T.S.K.B. 16/1 % 48 F. 20.5.86	1.390	1.400	3.950
	T.S.K.B. 17/1 % 50 F. 15.5.86-87	1.426	1.426	3.450
	T.S.K.B. 18/1 % 45 F. 16.9.86-87	1.221	1.223	100
	T.S.K.B. 18/2 % 50 F. 30.9.86-87	1.187	1.210	1.100
	T.ŞİŞE CAM 8/1 % 58 F. 6.1.87	1.115,37	1.126,92	150
	TUBORG 3/2 % 55 F. 2.12.86-87	1.144	1.149	6.850
	TÜRK TELEKOM 4.Ter. 15.11.86-87	1.155,17	1.167,97	250

Not : Fiyatlar 1.000,- TL. nominal değer üzerinden verilmiştir.

Kaynak: Borsa İstanbul

Şekil 6'da verilen yine İMKB'e ait 06 Mayıs 1986 tarihli diğer pazarlarda işlem gören 22 tahvilin işlem fiyatları ve işlem miktarları görseli verilmiştir.

Şekil 7: Borsa Üyeleri Bilgileri

BORSAMIZ ÜYELERİ	TELEFON
ADABANK A.Ş. Menkul Değerler M., Büyükdere C. 40 Mecidiyeköy-İst.	172 64 20
AKBANK, İstanbul	144 87 40
ALTAY A.Ş. Menkul Değerler M., Büyükdere C. 52/17 Mecidiyeköy-İst.	166 01 44
ANADOLU BANKASI, İstanbul	149 67 45
CAMİŞ MENKUL DEĞERLER, Barbaros Bulvarı Cam Han 125 Balmumcu, İstanbul	166 96 30
CİTİBANK, İstanbul Şubesi Maçka, İstanbul	141 43 00
DEMİRBANK, İstanbul	144 32 12
DERBORS BORS BANKERLİĞİ A.Ş. Dervişoğlu So. Derviş Han No: 14 Sirkeci	522 83 13
DESIYAB—Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, Ankara	18 13 55
DEVLET YATIRIM BANKASI, Ankara	33 01 90
ECZACIBAŞI MENKUL DEĞERLER A.Ş., Büyükdere C. Hür Han, Şişli, İstanbul	148 21 35
EVGIN CENGİZ, Halaskargazi C. Çelik Palas Ap. 224/1 Osmanbey, İstanbul	147 47 71
GENBORSA MENKUL DEĞERLER TİC. A.Ş. Büyükdere C. 14/5 Şişli, İstanbul	148 51 04
İKTİSAT BANKASI Menkul Değerler M., Büyükdere C. 165 Esentepe, İstanbul	172 70 00
İZİBELİ İLHAN, Halaskargazi C. Çelik Palas Ap. 224/1 Osmanbey, İstanbul	147 28 67
NEMA MENKUL DEĞERLER A.Ş., Halaskargazi C. Konak Ap. 234/5 Osmanbey, İst.	148 85 94
OSMANLI BANKASI A.Ş. Hisse Sn. ve Tahv. Ser. Bankalar Cad. Karaköy - İst.	143 47 99
OYAK MENKUL DEĞERLER A.Ş., Kemeraltı C. Hektaş İşhanı 28/2 Karaköy, İst.	143 64 91
PAMUKBANK Menkul Kıymetler M., Büyükdere C. 82 Gayrettepe, İstanbul	167 17 51
SEMİH MENKUL DEĞERLER TİC. A.Ş., 4. Vakıf Han Bahçekapı, İstanbul	512 05 80
SERPA A.Ş., Vali Konağı Cad. Başaran Ap. 33/6 Harbiye - İst.	147 16 10
ŞEKERBANK, Ankara	31 35 60
TÜRK EKONOMİ BANKASI, İstanbul	143 08 46
TÜRK TİCARET BANKASI, Men. Kıy. ve İş. Md., Nuruosmaniye C. 81 Cağaloğlu	527 64 71
T.C. ZİRAAT BANKASI, Ankara	24 21 40
T. EMLAK KREDİ BANKASI, Ankara	24 22 20
T. GARANTİ BANKASI, Beyoğlu, İstanbul	143 47 00
T. HALK BANKASI, Ankara	30 42 10
T. İMAR BANKASI, Menkul Kıymetler M., Büyükdere C. 42-46, Mecidiyeköy, İst.	173 11 90
T. İŞ BANKASI, Menkul Kıymetler Müdürlüğü, Bahçekapı, İstanbul	520 66 90
TİTİBANK, Menkul Kıymetler M., Cumhuriyet C. 18 Elmadağ, İstanbul	147 43 44
TÖBANK, Menkul Kıymetler Md., 1. Taşocağı C., Mecidiyeköy, İstanbul	172 22 63
T. SİNAİ KALKINMA BANKASI, Sermaye Piyasası Müdürlüğü, Kabataş, İstanbul	149 08 11
T. TÜTÜNCÜLER BANKASI, İzmir	25 03 70
T. VAKIFLAR BANKASI, Ankara	27 71 20
ULUSLARARASI ENDÜSTRİ ve TİCARET BANKASI, Menkul Kıymetler M., Büyükdere C. 180/C Esentepe-İstanbul	172 20 00
YAPI ve KREDİ BANKASI, Menkul Değerler M., Osmanbey, İstanbul	141 23 55
YATIRIM FİNANSMAN A.Ş., B. Dere C. Tatko Binası 127/4 Gayrettepe İst.	172 58 00

Kaynak: Borsa İstanbul

Şekil 7’de ise 06 Mayıs 1986 tarihli İMKB’e üye bilgileri görseli verilmiştir.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, 05 Nisan 2013 tarihinde Borsa İstanbul adını almış olup günümüzde hisse senetleri Borsa İstanbul adı altındaki piyasada işlem görmektedir.

3.1.2. Tahvil

Devlet veya özel sektör kuruluşları tarafından çıkarılan uzun vadeli borçlanma aracıdır. Yatırımcıya üzerinde yazılı olan faiz oranı tutarında dönemsel faiz geliri sağlar (Tekbaş, 2022: 21). Tahviller, yatırımcılara sabit getiri sağladığı için düşük riskli finansal yatırım araçları olarak kabul edilir. Ayrıca tahvil sahiplerine ödemeler genellikle ödenmesi gereken öncelikli alacaklılar arasındadır. Tahviller, farklı özelliklere ve farklı risk içeren türlerde tanımlanmaktadır. Başlıca tahvil türleri:

3.1.2.1. Devlet Tahvilleri

Uzun vadeli borçlanma araçlarıdır ve genellikle bir yıldan daha uzun vadelerde ihraç edilirler. Bu tahviller, devletler tarafından bütçe açıklarını finanse etmek için ihraç edilir ve tahvil grupları içerisinde en düşük riskli tahvil türü olarak kabul edilir. Bunun sebebi olarak genellikle devletlerin iflas etme riskinin çok düşük olması gösterilir.

Devlet tahvilleri ülkemizde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından cari yıl içindeki Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'na dayanarak yurt içi piyasalara ihraç ettiği borçlanma senetleri kuponlu ya da kuponsuz (İskontolu) olarak ihraç edilebilmektedir.

3.1.2.2. Kupon Ödemeli Devlet Tahvilleri

Kupon ödemeli devlet tahvilleri ya da kuponlu tahviller, yatırımcılara belirli aralıklarla faiz ödemelerinin yapıldığı tahvil türüdür. Bu tahvillerin kupon oranı, tahvilin nominal değeri üzerinden hesaplanır ve vade süresince sabit kalır.

Kupon ödemeli devlet tahvillerinin vadeleri genellikle 1 yıldan daha uzun sürelidir. Kupon ödemeleri ise 1 ay, 3 ay, 6 ay ve yılda bir olacak şekilde yapılmaktadır. Tahvil ihraçlarını ve tahvilin vadelerini belirleyen arz ve talep faktörüdür. Bu faktörleri ise kamudaki ekonomik göstergeler, izlenen ekonomi politikaları, ekonomideki istikrarlı süreçler belirleyebilmektedir. Gelişmiş ülkelerin tahvillerinde vade 10, 20 ya da 30 yıl kadar uzayabilmekte ve daha uzun vadeli sıfır kupon ödemeli tahviller de çıkarılabilmektedir.

3.1.2.3. Kupon Ödemesiz Devlet Tahvilleri

Kupon ödemesiz devlet tahvilleri aynı zamanda iskontolu tahviller olarak adlandırılır. Bu tahviller nominal değerinin altında bir fiyatla satılır ve vade sonunda nominal değeri kadar ödeme yaparlar. Ödemesiz tahvillerde düzenli kupon ödemeleri yapılmaz. Yatırımcının getirisi, tahvilin alım fiyatı ile vade sonundaki nominal değeri arasındaki farktan elde edilir.

Özetleyecek olursak: kuponlu ödemeli devlet tahviller düzenli faiz ödemeleri yaparken, iskontolu tahviller yatırımcılara düzenli gelir sağlamaz. Bunun yerine yatırımcılar, tahvilin alım fiyatı ile nominal değeri arasındaki farktan kazanç sağlarlar. Bu farklar ise yatırımcıların tahvilleri seçerken gelirlerindeki artış oranı beklentileri, almış olduğu risk toleransları ve yatırım hedefleri doğrultusundaki vermiş olduğu kararlar etkin rol oynar.

3.1.2.4. Özel Sektör Tahvilleri

Firmalar tarafından sermaye artırmak amacıyla ihraç edilen tahvillerdir. Genellikle devlet tahvillerine göre daha yüksek getiri sağlarlar, ancak daha yüksek risk içerirler. Aynı zamanda firmanın mali durumu da tahvilin risk seviyesini belirleyen önemli bir etkidir.

3.1.2.5. Diğer Tahvil Türleri

Faiz ödemesi yapmayan, ancak vade sonunda anapara ve birikmiş faizin birlikte ödendiği tahvillerdir. Bu tahviller, genellikle nominal değerinin altında bir fiyata ihraç edilir. Bu çeşitler, yatırımcının risk toleransına, getiri beklentilerine ve yatırım süresine bağlı olarak tercih edilebilir. Tahvil ve hisse senetleri ait oldukları firmaların bir nevi finansal özeti şeklinde de yorumlanabilirler.

Endeksli tahvillerin getirisi, belirli bir endekse göre örneğin, enflasyon oranı göstergesine göre yatırımcıya güven veren getiri şeklinde tanımlanabilir. Bu şekilde çıkartılan tahvilde, tasarruf sahibi yatırımcılar enflasyona karşı korunabilmektedir.

İslami finansman yöntemlerine ve hukukuna dayanılarak ihraç edilen menkul kıymetlerdir. Faiz yahut ribaya dayanılan kazanç içermezler ve İslami finansman yöntemlerine göre belirli bir varlığa dayalıdır. İslami tahvillerdeki getiri, bu varlığın performansına bağlı olarak elde edilmektedir. Sukuk'un temel özelliği, İslami kurallarla uyumlu olmasıdır. İslam hukuku, faiz alımını yasakladığı için, borç alanlar ve borç verenler, bir ortaklık ilişkisi içinde kabul edilirler. Bu yaklaşımda, yatırımın riskleri ve getirileri, borç alan ve veren arasında paylaşılır. İslami tahviller, genellikle ticari işlemlere dayanan yapılandırılmış finansal araçlardır. Bu ticari işlemler, sukuk türüne göre, vadeli varlık alım-satımı, varlıkların kiralanması ya da ortak girişim oluşturulması şeklinde yapılandırılabilir. (Yakar vd., 2013:74).

Alternatif bir yatırım aracı olarak görülen İslami tahvil, Dünya da ilk kez 1983 yılında Malezya tarafından ihraç edilmiştir. Ülkemizde ise İslami tahvil ihracı, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 2010 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan “Kira Sertifikalarına Ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” kapsamında yürürlüğe girmiştir. Yayımlanan tebliğde “Sukuk” kavramı yerine “Kira Sertifikası” kavramı şeklinde tanımlama yapılmıştır. Dünya da ve ülkemizde ilk kez Kuveyt Türk Katılım Bankası tarafından “Global Sürdürülebilir Tier 2 Sermaye Benzeri Sukuk İhracı” gerçekleştirmiştir. 350 milyon dolar tutarındaki 10 yıl vadeli ihraca 4,3 milyar doların üzerinde talep gelmiş olduğu banka tarafından ilan edilmiştir. Sürdürülebilir sukuk olarakta ifade edilen ihraç geliri, yenilenebilir enerji finansmanı başta olmak üzere yeşil ve sosyal proje finansmanlarında değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Yeşil tahviller, yeşil projelere finansal kaynak sağlama amacı ile ihraç edilen ve çevresel faydalar sağlamayı amaçlayan borçlanma araçları olarak yeşil ya da sürdürülebilir tahvil şeklinde adlandırılır. Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği (ICMA) 2021 yılında yayınlamış olduğu rehberde yeşil tahvilleri küresel çapta tanımlamış ve yeşil tahvil ilkelerine ilişkin açıklamalara yer vermiştir. Tanımlamada, yeşil tahvillerden elde edilecek gelirin bir kısmı ya da tamamının sadece yeni bir yeşil projenin finansmanında veya devam eden yeşil bir projenin finansmanında kullanılması yönünde tanımlamıştır. Firma için oluşan bu durum yeni ve mevcut projeler için sermaye artırımı ve yatırıma olanak sağlar. Yeşil tahvilleri geleneksel diğer tahvillerden ayıran en önemli özellik ise elde edilen bu fonun, çevresel fayda sağlayan başta iklim olmak üzere sürdürülebilir projelerde, yenilenebilir enerjilerde, sürdürülebilir tarımda ve biyoçeşitliliğin korunması gibi projeler için kullanılacağına taahhüt edilmesidir. Avrupa Yatırım Bankası tarafından 2007 yılında “İklim Bilinci Tahvili” adıyla ilk yeşil tahvil ihracı gerçekleşmiştir. Ülkemizde ise, 2016 yılında ilk yeşil tahvil ihracını uluslararası piyasalarda Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası (TSKB) 300 milyon Amerikan doları değerinde ve 5 yıl vadeli olarak çıkarmıştır.

3.1.3. Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS)

Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihale yolu ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu kapsamında ihraç edilen ve yatırımcılara TL cinsinden sabit getiri imkânı sunan farklı vadelere sahip borçlanma senetlerine DİBS adı verilir. DİBS aynı zamanda devlet tahvilleri ve hazine bonolarının ortak adıdır. Hazine genel olarak bütçe açığını finanse etmek amacıyla da DİBS ihraç etmektedir. İhaleye ilişkin detaylı bilgiler Bakanlığı’nın internet sayfasından kamuoyu ile paylaşılmaktadır. DİBS ihalelerine gerçek ve tüzel kişiler tarafından Merkez Bankası şubelerinden ya da banka veya aracı kurumlar aracılığıyla katılım sağlanabilmektedir. Bakanlıktan yapılan açıklamaya göre de kamu kuruluşları ile piyasa yapıcı bankalar rekabetçi olmayan teklif gönderme yöntemiyle ihalelerden DİBS satın alabilmektedirler.

3.1.3.1. Bonolar

Türk Dil Kurumu bonoyu “Maliyenin her yıl bütçe kanunu ile aldığı yetkiye dayanarak aynı kanunla belirlenen sınırı aşmamak üzere çıkardığı ve bankalara iskonto ettirdiği en çok bir yıl vadeli borç senedi” şeklinde tanımlar. Türk Ticaret Kanunu ise bonoları, bono veya emre yazılı senet şeklinde tanımlamaktadır. Bonolar, devletin, finansal kurumların ve firmaların kısa vadeli finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çıkartılmaktadır.

Bonolar çıkarıldıkları kurumlara göre adlandırılmaktadır. Devlet tarafından çıkartılan için hazine bonusu, firmalar için finansman bonusu ve bankalar için ise banka bonusu ve şeklinde tanımlanmaktadır. Örneğin, yatırımcı 50,00 TL nominal değerli, 22 ay vadeli bir hazine bonosunu

40,00 TL'ye (iskontolu değeri) satın alıyorsa, yatırımcının vade sonunda elde ettiği faiz geliri (50,00 TL – 40,00TL) 10,00 TL olur.

- **Hazine Bonosu**

Devletin kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak ve bütçe açıklarını finanse etmek amacıyla iç borçlanma yoluyla çıkardığı menkul kıymetlere hazine bonosu denir. Hazine bonolarının devlet tahvillerinden temel farkı, vade sürelerinin daha kısa olmasıdır. Aşağıda Türkiye Hazine Bonosu Örneği verilmiştir.

İhraç Tarihi: 01 Ocak 2023

Vade Tarihi: 01 Temmuz 2023

Vade Süresi: 6 Ay (182 Gün) Nominal Değer: 1.000,00 TL İskonto Oranı: %10

İhraç Fiyatı: 950,00 TL (Bu örnekte iskonto oranına göre hesaplanmış bir ihraç fiyatı) Faiz Oranı: %10

Getiri: 50,00 TL (Nominal değer- İhraç fiyatı)

İhraççı: Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı

Yukarıdaki örnekte, Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 1.000 TL nominal değerinde ve 6 ay vadeli bir hazine bonosu ihraç edilmiştir. Bononun ihraç fiyatı, iskonto oranına göre 950,00 TL olarak belirlenmiştir. Vade sonunda, yatırımcıya 1.000,00 TL nominal değer üzerinden ödeme yapılacak ve yatırımcı 50,00 TL kazanç elde edecektir.

Bu hazine bonosu, vadesi dolduğunda yatırımcısına sabit bir getiri sağlayan, risksiz bir yatırım aracı olarak kabul edilir. Türkiye'de genellikle düşük riskli yatırım araçları arasında olan hazine bonoları aynı zamanda piyasada likiditeyi sağlar.

- **Eurobondlar (Eurotahvil)**

Uluslararası piyasalarda döviz cinsinden ihraç edilen tahvillerdir. Örneğin, bir Türk şirketi tarafından ABD doları cinsinden ihraç edilen bir tahvil, Eurobond olarak kabul edilir. Ülkemizde Hazine ve Maliye Bakanlığı ABD doları ve euro üzerinden Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ihraç etmektedir.

Eurobond'ların riski, ihraç eden kurumun kredi notuna ve tahvilin ihraç edildiği ülkenin ekonomik durumuna bağlıdır. Gelişmiş ülkeler tarafından ihraç edilen Eurobond'lar genellikle düşük riskli olarak kabul edilirken, gelişmekte olan ülkelere gelen Eurobond'lar daha yüksek risk grubunda değerlendirilebilmektedir. Eurobond'lar, ihraç edildikleri ülkenin vergi kanunlarına

tabidir. Ancak, genellikle uluslararası vergi anlaşmaları ve düzenlemeleri çerçevesinde vergi avantajlarından da yararlanabilmektedirler.

Eurobond'ların da diğer finansal yatırım araçları gibi tasarruf sahipleri açısından avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Avantaj açısından bakıldığında yatırım çeşitlendirmesi olarak yatırımcılara portföylerini çeşitlendirme imkanı sunar, çünkü farklı para birimlerinde ve farklı ülkelerdeki tahvillere yatırım yapılabilir. Uluslararası piyasalarda işlem gördüğü için ise likiditesi yüksek olabilmektedir. Aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde bu tür yatırım enstrümanları yüksek getiri potansiyeline sahip tahviller olarak görülür.

Dezavantajları kısmını değerlendirecek olursak en önemlisi döviz kurundaki dalgalanma riskleridir. Ülkenin ekonomik durumundaki anomaliler döviz kurundaki dalgalanmaları doğrudan etkileyebilmektedir. Eurobond'lar yabancı bir para birimi cinsinden ihraç edildiğinden, yatırımcılar döviz kurlarındaki dalgalanmalardan etkilenebilmektedir. Döviz kur riskinden sonra ihraççı riski de öne çıkmaktadır. Daha yüksek getiri vaat eden Eurobond'lar, daha yüksek kredi riskine sahip ihraççılar tarafından da sunuluyor olabilirler. Eurobond'lar, özellikle uluslararası çeşitlendirme arayışında olan ve farklı ülke ve para birimlerinde yatırım yapmak isteyen, sabit bir gelir sağlarken aynı zamanda döviz ve piyasadaki risklerine karşı açık olma yatırımcılar için cazip bir seçenek olabilir.

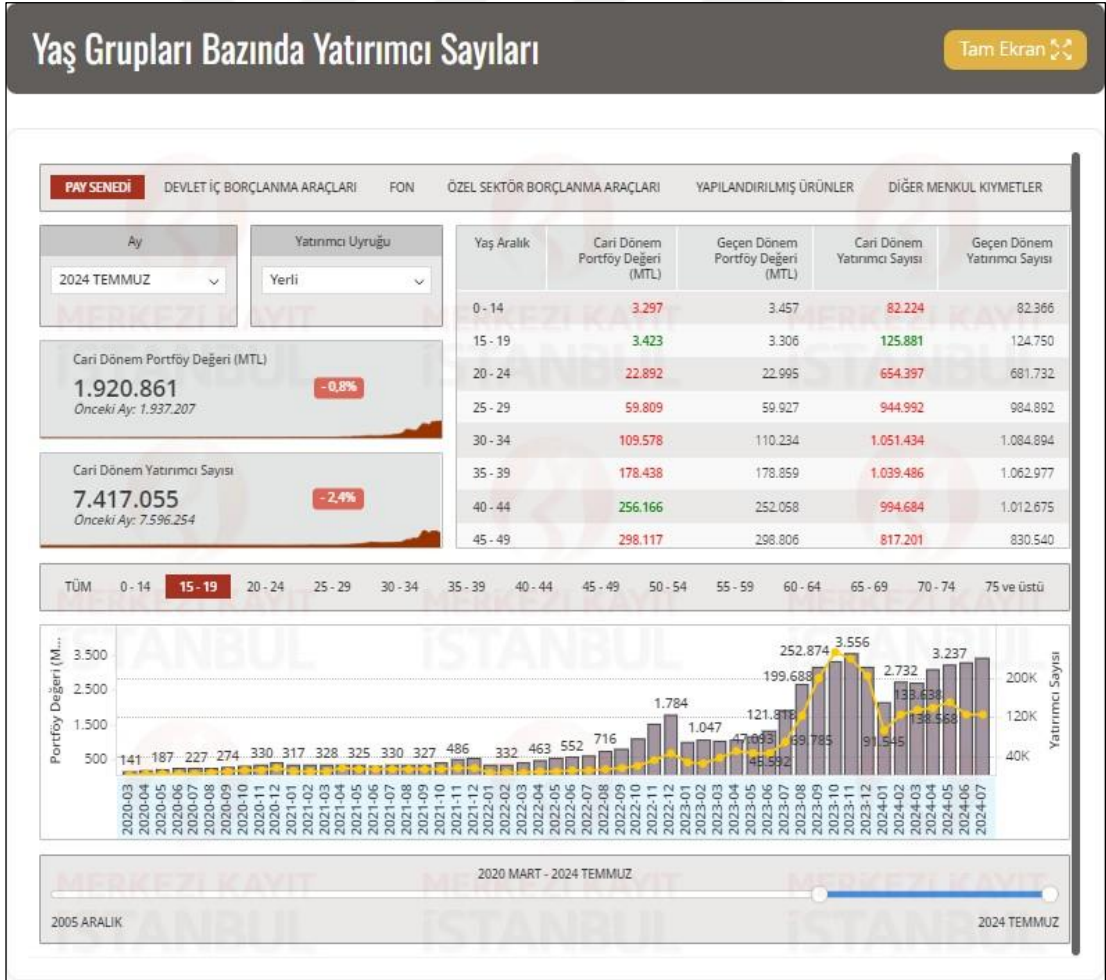
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tez çalışmasının amacı 15-18 yaş aralığındaki öğrencilerin dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin yatırım tercihlerine etkisinin araştırılmasıdır. 2020 Mart- 2024 Temmuz ayları arasında 15-19 yaş aralığındaki BİST yatırımcılarının hisse senedi portföy değerinin değişimini gösteren Şekil 8'deki ekran görüntüsünden anlaşıldığı üzere özellikle son iki yılda bu değer ciddi oranda artmıştır.

Şekil 8: Yaş Grupları Bazında Yatırımcı Sayıları

Kaynak: Veri Analiz Platformu Merkezi Kayıt Kuruluşu

Bu yaş grubundaki artış diğer yaş gruplarına göre daha fazla olmuştur. Ayrıca 2024 Temmuz rakamlarına bakıldığında bu değerin diğer yaş gruplarında düşmesine rağmen 15-19 yaş grubunda halen artmakta olduğu görülebilir. 15-19 yaş grubunda hisse senedi yatırımına olan ilgideki bu artış nedeniyle bu yaş grubu üzerinde çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu yaş grubu özelinde ülkemizde dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin araştırılmasına yönelik herhangi bir çalışmanın olmaması da bu çalışmanın özgünlüğünü ve önemini göstermektedir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada ilk olarak hazırlanan anket formu Trabzon ili sınırları içindeki 8 farklı lise düzeyindeki okulda 15-18 yaş aralığındaki öğrencilere yüz yüze uygulanarak veri toplanmıştır. Toplanan veri temel istatistiksel analizlerin ardından yapısal eşitlik modelleme yöntemi kullanılarak analiz edilmiş, çalışmanın hipotezleri bu yöntemle test edilmiş ve elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

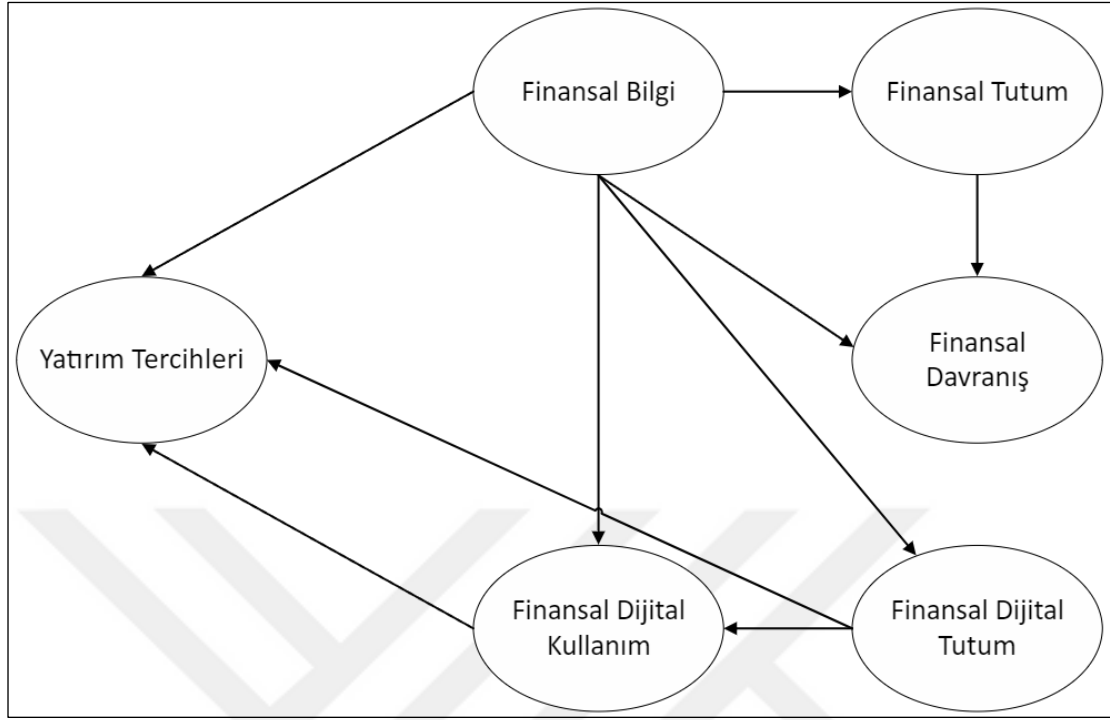
4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Trabzon ili sınırlarındaki seçilen 8 adet lise düzeyindeki okulda okuyan 15-18 yaş aralığındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise anketin uygulandığı dönemde okullarda bulunan ve anket formunu doldurmaya gönüllü olan 621 öğrenciden oluşmaktadır.

4.4. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Araştırmanın temel hipotezi dijital finansal okuryazarlık düzeyinin finansal yatırım araçlarına yatırım yapma tercihlerini olumlu etkilediğidir. Bunun yanında dijital finansal okuryazarlık ölçeği alt faktörlerinin yatırım tercihlerine etkisi ve bu faktörlerin kendi aralarındaki etkileşimlere ilişkin hipotezler Şekil 9'daki araştırma modelinde verilmiştir.

Şekil 9: Araştırma Modeli

Araştırma modelinde verilen ve yapısal eşitlik modelleme yöntemi ile test edilecek hipotezler Tablo 1’de açıklanmıştır.

Tablo 1: Araştırmanın Hipotezleri

	Hipotez
H1	Katılımcıların finansal bilgilerinin yatırım tercihleri üzerinde olumlu etkisi vardır.
H2	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal tutumları üzerinde olumlu etkisi vardır.
H3	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal dijital tutumları üzerinde olumlu etkisi vardır.
H4	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal dijital kullanımları üzerinde olumlu etkisi vardır.
H5	Katılımcıların finansal tutumlarının finansal davranışları üzerinde olumlu etkisi vardır.
H6	Katılımcıların finansal dijital tutumlarının finansal dijital kullanımları üzerinde olumlu etkisi vardır.
H7	Katılımcıların finansal dijital kullanımlarının yatırım tercihleri üzerinde olumlu etkisi vardır.
H8	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal davranışları üzerinde olumlu etkisi vardır.
H9	Katılımcıların finansal dijital tutumlarının yatırım tercihleri üzerinde olumlu etkisi vardır.

4.5. Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Veri toplama için literatürde verilmiş olan bir dijital finansal okuryazarlık ölçeği (Uraz Kaya, Irmak, 2020), finansal yatırım araçlarına yatırım yapma tercihlerini ölçen bir ölçek ve demografik değişkenlerden oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal ve

Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul izni ve okullarda uygulanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimlerinden onay alınmasının ardından anket formu seçilen okullara gidilerek gönüllü olan öğrencilere yüz yüze uygulanmıştır.

4.6. Veri Analizinde Kullanılan Teknikler

Veri analizinde temel tanımlayıcı istatistiklerin çıkarılması, geçerlilik güvenirlik analizleri, gruplar arası ve değişkenler arası ilişki testleri IBM SPSS 23 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Doğrulamalı faktör analizi ve yapısal eşitlik modelleme süreçlerinde ise IBM SPSS AMOS 24 yazılımı kullanılmıştır.

4.7. Yapısal Eşitlik Modelleme

Yapısal eşitlik modelleme (YEM), faktör analizi, regresyon analizi ve varyans analizi gibi tanınmış istatistiksel yöntemlerin analiz yeteneklerini birleştiren bir yöntemdir. Bu teknik, söz konusu istatistiksel yöntemlerin tamamlayıcı özelliklerini bir araya getirerek, kullanıcılara anlaşılır ve görsel bir grafik ortamı sunar. YEM, aynı zamanda bu yöntemlerin birleşimini, entegrasyonunu ve genişletilmesini sağlayan bir genel sistem olarak düşünülebilir. Bu yöntem, araştırma konusunu açıklamak için oluşturulan hipotezlere dayanan modellerin test edilmesini mümkün kılar (Hoyle R. H., 2012: 22).

Bazı değişkenler doğrudan gözlemlenemez veya ölçülemez; bu tür değişkenler yalnızca gözlemlenen değişkenlerden türetilir. Bu durum, gözlemlerinin genellikle ölçüm hataları içermesine neden olur. YEM, bu ölçüm hatalarını gizli değişkenler kullanarak dikkate alır ve karmaşık analizler yapılmasını sağlar. Ayrıca, YEM, tasarlanan hipotetik modelleri test ederek gözlemsel ve gizli değişkenler aracılığıyla karmaşık değişkenler arasındaki nedenselliğin yönünü ve gücünü analiz etme fırsatı sunar.

YEM, Spearman'ın (1904) faktör analizi ve Wright'ın (1918, 1921) yol analizi gibi erken buluşların bir sonucu olarak 1900'lerin başında geliştirilmiştir. Ancak, YEM ile ilgili ilk kapsamlı ders kitabı 1984 yılında yayımlanmıştır. Bilgisayar programlama alanındaki ilerlemeler, özellikle EQS (EQuationS implementing Structural Equation Modeling) ve LISREL (Linear Structural Relationships) gibi yazılımların ortaya çıkmasıyla birlikte, araştırmacılar YEM tekniklerine daha fazla başvurmuştur.

Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), bir dizi entegre analitik tekniği içerir. Bu teknikler genellikle gruplar arası ve grup içi varyansları karşılaştırmak için kullanılan ANOVA ile ilişkilidir. Ayrıca, bir veya daha fazla değişkenin diğer değişkenler üzerindeki etkilerini tahmin etmek amacıyla kullanılan yol analizi (veya regresyon analizi) de bu yöntemler arasında yer alır. Yol analizi, test

edilen değişkenler arasındaki varsayılan nedensel ilişkileri ifade eder. YEM'in bir diğer önemli bileşeni faktör analizidir; bu yöntem, gözlemlenemeyen değişkenlerin (faktörler veya gizli değişkenler) ölçülen değişkenlerden türetildeği bir analiz türüdür. YEM, verilerin deneysel, deneysel olmayan ve gözlemsel çalışmalardan elde edilmesine olanak sağlar.

Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), araştırmacılara hem doğrusal hem de doğrusal olmayan modeller için doğrudan veya dolaylı ilişkiler içeren çeşitli hipotezleri test etme olanağı tanıyan bir dizi istatistiksel tekniktir. Bu yöntem, ölçüm hatalarını bölümlere ayırarak birçok ilişkuyu aynı anda inceleme yeteneği ile diğer analiz türlerinden farklıdır. Ayrıca, YEM ile bilinmeyen faktörlerin değişkenler arasındaki paylaşılan hatayı ne kadar etkilediği incelenebilir ve bu da modelin tahmin parametrelerini etkileyebilir. YEM, ham verileri kullanarak eksik verilerle başa çıkabilme konusunda da etkilidir ve özet istatistiklere ihtiyaç duymaz. Ek olarak, bağımlı gözlemler üzerinde (örneğin, ikizler veya aile verileri gibi) analiz yapabilir ve zaman serileri veya büyüme modelleri gibi uzunlamasına tasarımları yönetebilir. Bu nedenle, YEM, çeşitli araştırma tasarımları için uygundur.

YEM'in geleneksel çoklu regresyon analizlerine göre belirgin bir avantajı, daha yüksek istatistiksel güç sunmasıdır; yani yanlış bir boş hipotezi reddetme olasılığı daha yüksektir. YEM bazen nedensel modelleme olarak adlandırılrsa da, sonuçların nedensellik ağıısından dikkatli bir şekilde yorumlanması gerekir. Nedenselliğin belirlenmesi için belirli koşulların sağlanması gerekir, ancak bu koşulların tam olarak karşılanmadığı durumlarda bile nedensel çıkarımlar yapılabilir. Araştırmacılar, bazı nedensellik koşulları eksik olsa bile, nedensel çıkarımların geçerli olabileceğini savunmaktadır.

Yapısal eşitlik modellemesinin (YEM) de bazı sınırlamaları vardır, tıpkı diğer yöntemlerde olduğu gibi. Gizli bir değişken, belirli bir yapının ölçülen bir değişkenden daha yakın bir temsilini sağlasa da, bu gizli değişken yapıların tamamen doğru bir temsili olmayabilir. Ayrıca, varyans, sadece ölçülen değişkenlerin gerçek varyansını değil, aynı zamanda ölçülen değişkenler arasındaki paylaşılan hatayı da içerebilir. Birden fazla değişkenin aynı anda incelenmesinin avantajları, genellikle daha büyük örnek boyutları ve ek değişkenlerin gerekliliğiyle dengelenir. YEM, belirli bir çalışma türünün zayıflıklarını ortadan kaldırma kapasitesine sahip değildir. Önceliklendirilmiş bir model olmadan değişkenler arasındaki ilişkilerin araştırılması, istatistiksel olarak anlamlı olabilir ancak sınırlı teorik değer taşıyabilir. Ayrıca, zayıf araştırma tasarımı, güvenilir olmayan ve geçersiz veriler, eksik teorik rehberlik ve nedensel ilişkilerin aşırı yorumu, yanıltıcı sonuçlara yol açaabilir.

Yapısal eşitlik modellemede uyum indeksleri, başka bir bilgi kaynağı olarak önemli bir rol oynamaktadır. Modelin ağııkladığı verilerde yüksek bir varyans düzeyini gösteren, çoğunlukla 0 ile 1 arasında değişen pek çok indeks bulunmaktadır. En yaygın olarak kullanılanlardan biri Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (CFI) olup, mevcut modeli bir boş modelle karşılaştırır. İyi bir uyum, modelin ağııklayamadığı varyans miktarını ifade eden düşük artık değerlerle gösterilir. Bu, tahmin

edilen değerler ile gerçek değerler arasındaki ortalama farkların karekökü olan Yaklaşık Kök Ortalama Karekök Hata (RMSEA) gibi indeksler aracılığıyla hesaplanır.

Doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modellemesi (YEM) sonuçlarında, ki-kare değerinin anlamlılık düzeyinin 0.05'ten küçük olması, modelin verilerden anlamlı şekilde farklı olduğunu gösterir. Modelin kabul edilebilmesi için bu değerin 0.05'in üzerinde olması beklenir. Ancak, ki-kare testi örneklem büyüklüğünden büyük ölçüde etkilendiği için, örneklem büyüklüğü 200'ün üzerinde olduğunda bu istatistiğin dikkate alınmaması gerektiği belirtilir. Bunun yerine, ki-kare değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle hesaplanan CMIN/DF değerinin kullanılması önerilmektedir. Modeller için literatürde verilen uyum iyiliği kabul sınırları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Uyum İyiliği Kabul Sınırları

Kategori	İstatistik	Kabul Sınırı
<i>Mutlak uyum</i>	RMSEA	< 0.08 (Browne MW ve Cudeck R., 1992:13)
<i>Artımlı uyum</i>	CFI	> 0.85 (Bentler P. M., 1990:16)
<i>Tutumlu Uyum</i>	CMIN/DF	< 5.0 (Bentler P. M., 1990:16)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR

5.1. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

Bu çalışmada kullanılan dijital finansal okuryazarlık ölçeği daha önce geliştiricileri tarafından farklı gruplarda test edilmiş ve geçerlilik güvenilirliği kanıtlanmıştır. Ancak bu çalışmanın evren ve örneklemini farklı olduğundan geçerlilik ve güvenilirliği yeniden test edilmiştir. Bunun için IBM SPSS 23 yazılımında Reliability Statistics bölümünden Cronbach's Alpha istatistiği hesaplanmıştır. Elde edilen değer 0,902 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin bu örneklem için de geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

5.2. Eksik Veri Analizi

Toplanan veri IBM SPSS 23 yazılımı kullanılarak eksik veri açısından analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre madde başına %1 ile %4 arasında değişen oranlarda eksik verinin bulunduğu tespit edilmiştir. Eksik veri bulunan maddeler yine aynı yazılım kullanılarak çoklu imputasyon yöntemiyle tamamlanmış ve diğer analizlere geçilmiştir.

5.3. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde demografik değişkenlerin her biri için tanımlayıcı istatistikler ve grup istatistikleri verilmiştir. Yaş değişkenine ait istatistikler Tablo 3 ve Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 3: Yaş Değişkeni İstatistikleri

Yaş			
N	Minimum	Maksimum	Ortalama
611	15,00	18,00	15,9869

Tablo 4: Yaş Değişkeni Grup İstatistikleri

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
15	155	24,8
16	323	52,2
17	118	19,0

Tablo 4: (Devamı)

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
18	15	2,4
Belirtilmemiş	10	1,6
Toplam	621	100,0

Yaş gruplarına ilişkin tablolara göre 10 katılımcı yaşını belirtmemiştir. Katılımcıların %52'si 16 yaşındadır. Ortalama yaş ise 15,98 olarak gerçekleşmiştir. Lise son sınıf öğrencilerinin anketin uygulandığı dönemde okullarda bulunmaması nedeniyle 19 yaş grubundan katılımcıya ulaşılamamıştır. Cinsiyet değişkenine ait istatistikler Tablo 5'te görülmektedir

Tablo 5: Cinsiyet Değişkeni İstatistikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Erkek Kız Toplam	301	48,4
	320	51,6
	621	100,0

Tablodan görüldüğü üzere, kız öğrencilerin sayısı daha fazla olmakla birlikte örneklemin cinsiyet dağılımı dengelidir. Haftalık harçlık ve kendine ait gelir değişkenlerine ait istatistikler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Haftalık Harçlık ve Kendine Ait Gelir Değişkenlerine Ait İstatistikler

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama
Haftalık Harçlık	585	0	5000	579,33
Kendine ait gelir	138	50	15000	2062,14

Çalışmaya katılan öğrencilere haftalık harçlıkları ve varsa kendilerine ait gelirleri sorulmuştur. Haftalık harçlık 0 ile 5000 TL arasında değişirken ortalama değeri 579 TL olmuştur. Kendine ait gelir ise 50 ile 15000 TL arasında değişmekte ve ortalaması 2062 TL olmuştur. Haftalık harçlık sorusuna 585 kendine ait gelir sorusuna ise 138 kişi yanıt vermiş diğerleri ise boş bırakmıştır. Babanızın eğitim durumu değişkenine ait istatistikler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Babanızın Eğitim Durumu Değişkenine Ait İstatistikler

Babanızın Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Belirtilmemiş	12	1,9
Doktora	26	4,3
İlkokul	55	8,6
Lise	158	25,3
Ortaokul	46	7,5
Üniversite	257	41,5
Yüksek Lisans	67	10,9
Toplam	621	100,0

Babanızın eğitim durumu sorusunu 12 katılımcı boş bırakırken, en fazla verilen yanıt 257 (%41,4) ile Üniversite olurken en az verilen yanıt ise 26 (%4,2) ile Doktora olmuştur. Tüm yanıtlara bakıldığında babanın eğitim durumunun %80 civarında lise ve üzeri düzeyde olduğu görülmüştür. Babanızın mesleği değişkenine ait istatistikler Tablo 8’de verilmiştir

Tablo 8: Babanızın Mesleği Değişkenine Ait İstatistikler

Babanızın mesleği	Frekans	Yüzde (%)
Belirtilmemiş	11	1,8
Çalışmıyor	13	2,1
Emekli	43	6,9
Emekli aynı zamanda çalışıyor	74	11,9
Kamu çalışanı	207	33,3
Özel sektör çalışanı	134	21,6
Serbest çalışan	139	22,4
Toplam	621	100,0

Babanızın mesleği sorusunu 11 katılımcı boş bırakırken, en fazla verilen yanıt 207 (%33,3) ile Kamu çalışanı olurken en az verilen yanıt ise 13 (%2,1) ile Çalışmıyor olmuştur. Annenizin eğitim durumu değişkenine ait istatistikler Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Annenizin Eğitim Durumu Değişkenine Ait İstatistikler

Annenizin Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Belirtilmemiş	9	1,4
Doktora	9	1,4
İlkokul	69	11,4
Lise	168	26,7
Ortaokul	58	9,6
Üniversite	229	37,2
Yüksek Lisans	79	12,3
Total	621	100,0

Annenizin eğitim durumu sorusunu 9 katılımcı boş bırakırken, en fazla verilen yanıt 229 (%36,9) ile Üniversite olurken en az verilen yanıt ise 9 (%1,4) ile Doktora olmuştur. Tüm yanıtlara bakıldığında annenin eğitim durumunun %77 civarında lise ve üzeri düzeyde olduğu görülmüştür. Annenizin mesleği değişkenine ait istatistikler Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Annenizin Mesleği Değişkenine Ait İstatistikler

Annenizin Mesleği	Frekans	Yüzde (%)
Belirtilmemiş	10	1,6
Çalışmıyor	251	40,7
Emekli	23	3,9

Tablo 10: (Devamı)

Annenizin Mesleği	Frekans	Yüzde (%)
Emekli aynı zamanda çalışıyor	6	1,2
Kamu çalışanı	228	35,8
Özel sektör çalışanı	73	11,9
Serbest çalışan	30	4,9
Toplam	621	100,0

Annenizin mesleği sorusunu 10 katılımcı boş bırakırken, en fazla verilen yanıt 251 (%40,4) ile Çalışmıyor olurken en az verilen yanıt ise 6 (%1) ile Emekli aynı zamanda çalışıyor olmuştur. Ailenizin aylık toplam geliri değişkenine ait istatistikler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Ailenizin Aylık Toplam Geliri Değişkenine Ait İstatistikler

Ailenizin Aylık Toplam Geliri	Frekans	Yüzde (%)
Belirtilmemiş	33	5,3
Asgari ücret altında	10	1,4
Asgari ücret (17.000,00 TL)	29	4,7
17.000,00 TL- 35.000,00 TL	100	16,1
35.000,00 TL - 50.000,00 TL	104	16,7
50.000,00 TL - 65.000,00 TL	84	13,5
65.000,00 TL - 90.000,00 TL	127	20,7
90.000,00 TL ve üzeri	134	21,6
Toplam	621	100,0

Ailenizin aylık toplam geliri sorusunu 33 katılımcı boş bırakırken, en fazla verilen yanıt 134 (%21,6) ile 90.000,00 TL ve üzeri olurken en az verilen yanıt ise 10 (%1,4) ile Asgari ücret altında olmuştur. Tüm yanıtlara bakıldığında ailenin toplam aylık gelirinin %55 civarında 50.000 TL ve üzeri düzeyde olduğu görülmüştür.

5.4. Demografik Değişkenler ile Ölçekler Arasındaki İlişki

Bu bölümde demografik değişkenlerin her birinin dijital finansal okuryazarlık toplam skoru ve yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ile ilişkisine bakılmıştır. Kategorik değişkenlerin gruplarının ortalamaları arasındaki fark bağımsız örneklem t testi ve ANOVA yöntemleri ile test edilmiştir. Sürekli değişkenlerde ise korelasyon analizi yapılmıştır.

Cinsiyete göre dijital finansal okuryazarlık düzeyleri karşılaştırılması için bağımsız örneklem t testinden yararlanılmıştır. Grup ortalamaları Tablo 12’de, t testi sonuçları ise Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 12: Cinsiyet Gruplarının DFO Skoru Ortalamaları

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma
Dijital Finansal Okuryazarlık Skoru	Kız	318	54,7601	9,17821
	Erkek	297	59,5228	8,85546

Tablo 13: Cinsiyet Grupları Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Bağımsız Örneklem t Testi					
Dijital Finansal Okuryazarlık Skoru	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
	,028	,868	-6,541	613	,000

Test sonuçlarına göre cinsiyete göre dijital finansal okuryazarlık toplam skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Erkeklerde dijital finansal okuryazarlık düzeyinin kızlara göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Aynı test yatırım tercihleri ölçeği için de yapılmış ve benzer sonuçlar alınmıştır. Grup ortalamaları Tablo 14'te t testi sonuçları ise Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 14: Cinsiyet Gruplarının Yatırım tercihi Skoru Ortalamaları

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma
Yatırım Tercihi	Kız	318	25,425	8,2756
	Erkek	297	31,599	7,8554

Tablo 15: Cinsiyet Grupları Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Bağımsız Örneklem t Testi					
Yatırım Tercihi	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
	6,619	,010	-9,476	613	,000

Test sonuçlarına göre cinsiyete göre yatırım tercihleri toplam skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Erkeklerde yatırım tercihi düzeyinin kızlara göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaş grubuna göre dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Yaş Grubuna Göre Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Toplam Skoru Ortalamaları

Yaş	Ortalama	N	Standart Sapma
15	56,2857	155	8,89732
16	56,8881	323	9,51110

Tablo 16: (Devamı)

Yaş	Ortalama	N	Standart Sapma
17	58,7361	118	9,73104
18	55,2381	15	6,23604
Toplam	57,0428	611	9,35504

Tablodan görüldüğü üzere yaş gruplarının dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Yaş grupları için ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	521,444	4	130,361	1,494	,202
Grup İçi	52863,784	606	87,234		
Toplam	53385,228	610			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani yaş gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların yaş grubuna göre yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Yaş Grubuna Göre Yatırım Tercihi Ölçeği Toplam Skoru Ortalamaları

Yaş	Ortalama	N	Standart Sapma
15	28,162	155	8,3396
16	28,498	323	8,5782
17	28,695	118	9,4122
18	26,200	15	7,8121
Total	28,380	611	8,6591

Tablodan görüldüğü üzere yaş gruplarının yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Yaş grupları için ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	182,801	4	45,700	,608	,657
Grup İçi	45555,108	606	75,173		
Toplam	45737,908	610			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani yaş gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların haftalık harçlık miktarı ile dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru arasında ilişki olup olmadığına bakmak için korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 20: Haftalık Harçlık Miktarı ile DFO Skoru Korelasyon Sonuçları

			Dijital Finansal Okuryazarlık Skoru
Harçlık	Pearson Korelasyon	1	-,029
	Sig. (2-tailed)		,477
	N	585	585

Analiz sonuçlarının verildiği Tablo 20'ye bakıldığında iki değişken arasındaki korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Katılımcıların haftalık harçlık miktarı ile yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru arasında ilişki olup olmadığına bakmak için korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 21: Haftalık Harçlık Miktarı ile Yatırım Tercihi Skoru Korelasyon Sonuçları

			Yatırım Tercihi
Harçlık	Pearson Korelasyon	1	,154**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	585	585

Analiz sonuçlarının verildiği Tablo 21'e bakıldığında iki değişken arasındaki korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Katılımcıların kendilerine ait gelir miktarı ile dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru arasında ilişki olup olmadığına bakmak için korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 22: Kendine Ait Gelir ile DFO Skoru Korelasyon Sonuçları

			Dijital Finansal Okuryazarlık Skoru
Gelir	Pearson Korelasyon	1	-,060
	Sig. (2-tailed)		,495
	N	621	133

Analiz sonuçlarının verildiği Tablo 22'ye bakıldığında iki değişken arasındaki korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Katılımcıların kendilerine ait gelir miktarı ile yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru arasında ilişki olup olmadığına bakmak için korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 23: Kendine Ait Gelir ile Yatırım Tercihi Skoru Korelasyon Sonuçları

			Yatırım Tercihi
Gelir	Pearson Korelasyon	1	-,122
	Sig. (2-tailed)		,160
	N	133	133

Analiz sonuçlarının verildiği Tablo 23'e bakıldığında iki değişken arasındaki korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Katılımcıların babalarının eğitim durumuna göre dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: Babalarının Eğitim Durumuna Göre DFO Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	58,0952	12	7,15514
Doktora	60,1538	26	7,10882
İlkokul	54,2328	54	10,09666
Lise	57,5418	159	8,87439
Ortaokul	55,5280	46	8,68480
Üniversite	57,4697	257	9,52661
Yüksek Lisans	56,1706	67	9,95675
Toplam	57,0472	621	9,31335

Tablodan görüldüğü üzere babalarının eğitim durumuna göre grupların dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları arasında farklılık vardır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25: Babalarının Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	458,363	4	114,591	1,344	,252
Grup İçi	46877,447	550	85,232		
Toplam	47335,810	554			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani babanın eğitim durumu gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların babalarının eğitim durumuna göre yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Babalarının Eğitim Durumuna Göre Yatırım Tercihleri Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	29,417	12	7,6212
Doktora	29,577	26	10,9587
İlkokul	26,333	54	9,2206
Lise	28,742	159	8,1008
Ortaokul	27,348	46	9,5922
Üniversite	29,093	257	8,3315
Yüksek Lisans	26,881	67	8,6891
Toplam	28,422	621	8,6169

Tablodan görüldüğü üzere babalarının eğitim durumuna göre grupların yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine yakındır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27: Babalarının Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	360,781	4	90,195	1,232	,296
Grup İçi	40264,012	550	73,207		
Toplam	40624,793	554			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani babalarının eğitim durumu gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların babalarının mesleğine göre dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Babalarının Mesleğine Göre DFO Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	57,4545	11	7,43017
Çalışmıyor	54,8132	13	9,31230
Emekli	57,9402	43	9,29477
Emekli aynı zamanda çalışıyor	56,2317	74	8,34210
Kamu çalışanı	57,9903	207	9,64121
Özel sektör çalışanı	57,7527	134	9,21060
Serbest çalışan	55,2970	139	9,40950
Toplam	57,0472	621	9,31335

Tablodan görüldüğü üzere babalarının mesleğine göre grupların dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları arasında farklılık vardır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel

olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Babalarının Mesleği İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	705,351	3	235,117	2,597	,052
Grup İçi	36035,764	398	90,542		
Toplam	36741,115	401			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani babanın mesleği gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların babalarının mesleğine göre yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: Babalarının Mesleğine Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	30,545	11	9,5012
Çalışmıyor	29,923	13	5,8375
Emekli	27,372	43	9,7346
Emekli aynı zamanda çalışıyor	28,081	74	7,2334
Kamu çalışanı	28,478	207	8,8919
Özel sektör çalışanı	28,806	134	8,6350
Serbest çalışan	28,165	139	8,7457
Toplam	28,422	621	8,6169

Tablodan görüldüğü üzere babalarının mesleğine göre grupların yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine yakındır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: Babalarının Mesleği İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	80,363	3	26,788	,341	,795
Grup İçi	31231,816	398	78,472		
Toplam	31312,179	401			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani babanın mesleği gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların annelerinin eğitim durumuna göre dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Annelerinin Eğitim Durumuna Göre DFO Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	49,9683	9	16,05376
Doktora	59,1111	9	9,36390
İlkokul	54,8986	69	10,17084
Lise	56,5542	168	7,90204
Ortaokul	56,5815	58	8,06496
Üniversite	57,6269	229	9,90739
Yüksek Lisans	59,0958	79	8,99403
Toplam	57,0472	621	9,31335

Tablodan görüldüğü üzere annelerin eğitim durumuna göre grupların dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları arasında farklılık vardır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33: Annelerinin Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	421,901	4	105,475	1,302	,268
Grup İçi	43336,137	535	81,002		
Toplam	43758,038	539			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani annenin eğitim durumu gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların annelerinin eğitim durumuna göre yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34: Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	26,889	9	8,8663
Doktora	34,000	9	6,0622
İlkokul	26,667	69	9,0402
Lise	29,072	168	8,0118
Ortaokul	27,754	58	8,5362
Üniversite	28,432	229	8,8932
Yüksek Lisans	28,228	79	8,7368
Toplam	28,422	621	8,6169

Tablodan görüldüğü üzere annelerin eğitim durumuna göre grupların yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine yakındır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı

olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35: Annelerinin Eğitim Durumu İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	357,382	4	89,346	1,227	,298
Grup İçi	38951,794	535	72,807		
Toplam	39309,176	539			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani annelerin eğitim durumu gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların annelerinin mesleğine göre dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36: Annelerinin Mesleğine Göre DFO Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	50,3429	10	15,13405
Çalışmıyor	56,2504	251	8,84898
Emekli	56,1491	23	9,94861
Emekli aynı zamanda çalışıyor	58,4762	6	7,35051
Kamu çalışanı	57,6860	228	9,81321
Özel sektör çalışanı	59,2642	73	7,18368
Serbest çalışan	56,4952	30	8,32923
Toplam	57,0472	621	9,31335

Tablodan görüldüğü üzere annelerin mesleğine göre grupların dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları arasında farklılık vardır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Annelerinin Mesleği İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	260,320	3	86,773	1,006	,390
Grup İçi	45047,559	522	86,298		
Toplam	45307,879	525			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani annelerin mesleği gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların annelerinin mesleğine göre yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: Annelerinin Mesleğine Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Belirtilmemiş	28,800	10	10,4541
Çalışmıyor	27,857	251	8,6262
Emekli	26,261	23	10,4020
Emekli aynı zamanda çalışıyor	27,833	6	4,0208
Kamu çalışanı	29,505	228	8,1883
Özel sektör çalışanı	27,890	73	8,8813
Serbest çalışan	28,167	30	8,7418
Toplam	28,422	621	8,6169

Tablodan görüldüğü üzere annelerin mesleğine göre grupların yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine yakındır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39: Annelerinin Mesleği İçin ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	446,566	3	148,855	2,044	,107
Grup İçi	38016,934	522	72,829		
Toplam	38463,500	525			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani annelerin mesleği gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların ailelerinin toplam gelirine göre dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 40’te verilmiştir.

Tablo 40: Ailenin Toplam Gelirine Göre DFO Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Asgari ücret altında	55,4921	10	7,40901
Asgari ücret (17.002,12 TL)	56,1379	29	8,46003
17.002,12- 35.000,00 TL	55,9371	100	8,21918
35.000,00 - 50.000,00 TL	57,8022	104	8,83740
50.000,00 TL - 65.000,00 TL	56,3061	84	8,01447
65.000,00 TL - 90.000,00 TL	57,2823	127	10,19098
90.000,00 TL ve üzeri	58,8443	134	10,03183
Toplam	57,2741	588	9,19836

Tablodan görüldüğü üzere annelerin mesleğine göre grupların dijital finansal okuryazarlık ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine yakındır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: Ailenin Toplam Geliri için ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	688,724	7	98,389	1,165	,321
Grup İçi	48977,236	580	84,444		
Toplam	49665,961	587			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani ailenin toplam geliri gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Katılımcıların ailenin toplam gelirine göre yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: Ailenin Toplam Gelirine Göre Yatırım Tercihi Skoru Ortalamaları

	Ortalama	N	Standart Sapma
Asgari ücret altında	26,333	10	9,6566
Asgari ücret (17.002,12 TL)	26,690	29	8,6442
17.002,12- 35.000,00 TL	26,880	100	9,5804
35.000,00 - 50.000,00 TL	28,654	104	7,9864
50.000,00 TL - 65.000,00 TL	26,762	84	7,8027
65.000,00 TL - 90.000,00 TL	29,252	127	8,7305
90.000,00 TL ve üzeri	29,784	134	8,7250
Toplam	28,349	588	8,6841

Tablodan görüldüğü üzere ailenin toplam gelirine göre grupların yatırım tercihleri ölçeği toplam skoru ortalamaları birbirine yakındır. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43: Ailenin Toplam Geliri için ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	991,325	7	141,618	1,898	,068
Grup İçi	43276,204	580	74,614		
Toplam	44267,529	587			

Tablodan görüldüğü üzere test sonucu anlamlı çıkmamıştır. Yani ailenin toplam geliri gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

5.5. Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikler

Dijital finansal okuryazarlık ölçeğinin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 44’te verilmiştir. Burada verilen Skewnes ve Kurtosis değerleri maddelerin dağılımı hakkında fikir vermektedir. Bu değerlerin -1,5 ile +1,5 arasında olması normal dağılıma uyduklarını göstermektedir.

Tablo 44: Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Mode	Skewness	Kurtosis
Enflasyon oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini anlayabilirim.	Katılıyorum	-,695	-,302
Dış ekonomik gelişmelerin ülke ekonomisine yansımalarını yorumlayabilirim.	Katılıyorum	-,453	-,178
Faiz oranlarının piyasaya etkisini anlayabilirim.	Katılıyorum	-,258	-,706
Gelir dağılımı-ekonomi ilişkisini anlayabilirim.	Katılıyorum	-,742	,199
Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim.	Katılıyorum	-,859	,303
Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.	Kesinlikle Katılıyorum	-1,209	,649
Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.	Kesinlikle Katılıyorum	16,757	368,619
Gelecek için finansal hedefler belirlemek önemlidir.	Kesinlikle Katılıyorum	-1,175	,913
Aylık para tasarruf etmek önemlidir.	Kesinlikle Katılıyorum	-1,443	1,714
Paramı idare etme şeklim geleceğimi etkileyecektir.	Kesinlikle Katılıyorum	-1,109	,530
Aylık harcama planına sahip olmak önemlidir.	Katılıyorum	-,929	,214
Finansal bilginin artması finansal tutumu olumlu etkiler.	Katılıyorum	-,819	,460
Beklenmedik durumlar için kenara para koyulması gerekir.	Kesinlikle Katılıyorum	-1,647	2,357
Düzenli olarak tasarruf yapılmalıdır.	Katılıyorum	-,936	,493
Tercih edeceğim ürüne karar verirken ihtiyacımı göz önünde bulundururum.	Katılıyorum	-,889	,366
Kişisel harcamalarımı kontrol ederim.	Katılıyorum	-,798	,053
Harcamalarımın yönetimini etkileyen uzun vadeli finansal hedefler belirlerim.	Kararsızım	-,028	-,566
Harcamalarımı bir plan dahilinde takip ederim.	Kararsızım	-,149	-,826
Finansal bilginin artması finansal davranışı olumlu etkiler.	Katılıyorum	-,646	-,028
Büyük tutarlı bir satın alma yapmadan önce internet üzerinden fiyat karşılaştırması yaparım.	Kesinlikle Katılıyorum	-,994	,242
Finansal bilgi ihtiyacında internet kanalından yararlanıyorum.	Kararsızım	-,098	-,872
Gelecekte finansal işlemlerin tamamen dijital kanallardan yapılacağını düşünüyorum.	Kararsızım	-,271	-,464
Finansal işlemlerdeki akıllı uygulamaların güvenli olduğunu düşünüyorum.	Kararsızım	-,074	,087
Dijital bankacılık işlemlerini yapabilmek için daha fazla finansal bilgi sahibi olmam gerektiğini düşünüyorum.	Katılıyorum	-,698	-,010
Dijital bankacılığın finansal işlemlerin daha pratik ve ulaşılabilir olmasını sağlayacağını düşünüyorum.	Katılıyorum	-,677	,495
Dijital bankacılığın kişilerin finansal ürün çeşitliliğini arttırdığını düşünüyorum.	Kararsızım	-,300	,071
Finansal işlemlerde dijitalleşmenin artması finansal bilgi düzeyini olumlu etkiler.	Kararsızım	-,230	-,146

Dijital finansal okuryazarlık ölçeğinin tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde 27 maddeden 7 tanesinin mod değerinin Kesinlikle katılıyorum, 13 tanesinin mod değerinin Katılıyorum ve kalan 7 tanesinin mod değerinin ise Kararsızım olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak katılımcıların dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu söylenebilir. Maddelerin iki tanesi dışında tümünün normal dağılıma uygun olduğu görülmektedir. Ayrıca ölçekteki 27 soruya verilen yanıtların rakamsal değerleri toplanarak yüz üzerinden ölçeklendirilmiş şekli ile oluşturulan toplam skorun istatistikleri Tablo 45’te verilmiştir.

Tablo 45: Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Toplam Skoru İstatistikleri

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Toplam Skor	4,57	96,57	56,7634	9,82753

Tabloya göre yüz üzerinden katılımcıların aldığı en düşük skor 4,57 ve en yüksek skor 96,57 olarak gerçekleşmiştir. Skorların ortalaması 56,76 ve standart sapması 9,82 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan ortalama değer katılımcıların dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu çıkarımını desteklemektedir. Toplam skorun dağılımı normal dağılıma yakın görülmektedir. Dijital finansal okuryazarlık ölçeği maddelerinin frekans analizi Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46: Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği Maddelerinin Frekans Analizi

	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Enflasyon oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini anlayabilirim	42	6,8	68	11,0	123	19,8	237	38,2	151	24,3
Dış ekonomik gelişmelerin ülke ekonomisine yansımalarını yorumlayabilirim	18	2,9	64	10,3	186	30,0	241	38,8	112	18,0
Faiz oranlarının piyasaya etkisini anlayabilirim	35	5,6	114	18,4	176	28,3	199	32,0	97	15,6
Gelir dağılımı-ekonomi ilişkisini anlayabilirim	21	3,4	58	9,3	132	21,3	284	45,7	126	20,3
Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim	24	3,9	51	8,2	113	18,2	268	43,2	165	26,6
Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım	39	6,3	39	6,3	68	11,0	208	33,5	267	43,0
Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım	33	5,3	37	6,0	113	18,2	216	34,8	221	35,6
Gelecek için finansal hedefler belirlemek önemlidir	19	3,1	32	5,2	89	14,3	205	33,0	276	44,4
Aylık para tasarruf etmek önemlidir	32	5,2	22	3,5	61	9,8	232	37,4	274	44,1
Paramı idare etme şeklim geleceğimi etkileyecektir	28	4,5	43	6,9	84	13,5	208	33,5	258	41,5
Aylık harcama planına sahip olmak önemlidir	34	5,5	44	7,1	110	17,7	226	36,4	207	33,3

Tablo 46: (Devamı)

	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Finansal bilginin artması finansal tutumu olumlu etkiler	23	3,7	30	4,8	147	23,7	245	39,5	176	28,3
Beklenmedik durumlar için kenara para koyulması gerekir	18	2,9	25	4,0	52	8,4	173	27,9	353	56,8
Düzenli olarak tasarruf yapılmalıdır	22	3,5	36	5,8	117	18,8	238	38,3	208	33,5
Tercih edeceğim ürüne karar verirken ihtiyacımı göz önünde bulundururum	27	4,3	46	7,4	115	18,5	263	42,4	170	27,4
Kişisel harcamalarımı kontrol ederim	24	3,9	55	8,9	119	19,2	241	38,8	182	29,3
Harcamalarımın yönetimini etkileyen uzun vadeli finansal hedefler belirlerim	52	8,4	130	20,9	231	37,2	143	23,0	65	10,5
Harcamalarımı bir plan dahilinde takip ederim	52	8,4	128	20,6	179	28,8	172	27,7	90	14,5
Finansal bilginin artması finansal davranışı olumlu etkiler	18	2,9	48	7,7	154	24,8	234	37,7	167	26,9
Büyük tutarlı bir satın alma yapmadan önce internet üzerinden fiyat karşılaştırması yaparım	28	4,5	48	7,7	96	15,5	205	33,0	244	39,3
Finansal bilgi ihtiyacında internet kanalından yararlanıyorum	61	9,8	131	21,1	181	29,1	157	25,3	91	14,7
Gelecekte finansal işlemlerin tamamen dijital kanallardan yapılacağını düşünüyorum	29	4,7	74	11,9	223	35,9	174	28,0	121	19,5
Finansal işlemlerdeki akıllı uygulamaların güvenli olduğunu düşünüyorum	41	6,6	88	14,2	311	50,1	127	20,5	54	8,7
Dijital bankacılık işlemlerini yapabilmek için daha fazla finansal bilgi sahibi olmam gerektiğini düşünüyorum	37	6,0	55	8,9	152	24,5	253	40,7	124	20,0
Dijital bankacılığın finansal işlemlerin daha pratik ve ulaşılabilir olmasını sağlayacağını düşünüyorum	18	2,9	30	4,8	172	27,7	267	43,0	134	21,6
Dijital bankacılığın kişilerin finansal ürün çeşitliliğini arttırdığını düşünüyorum	17	2,7	44	7,1	246	39,6	218	35,1	96	15,5
Finansal işlemlerde dijitalleşmenin artması finansal bilgi düzeyini olumlu etkiler	22	3,5	61	9,8	253	40,7	190	30,6	95	15,3

1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

5.6. Yatırım Tercihleri Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikler

Yatırım tercihi ölçeği için gerçekleştirilen güvenirlik analizi sonucunda Alfa değeri 0,897 olarak bulunmuştur. Yatırım tercihleri ölçeğinin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47: Yatırım Tercihleri Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Mode	Skewness	Kurtosis
Sanal ortamda hisse senedine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	-,147	-1,037
Sanal ortamda uluslararası borsalardaki hisse senetlerine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	,111	-,944
Sanal ortamda Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası işlemi yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	,377	-,380
Sanal ortamda yatırım fonu işlemi yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	,188	-,780
Sanal ortamda tahvil ve bono işlemleri yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	,490	-,016
Sanal ortamda döviz işlemlerine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Katılıyorum	-,267	-1,006
Sanal ortamda altın ve diğer emtialara yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Katılıyorum	-,312	-,934
Sanal ortamda sanal para işlemleri yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	-,081	-1,037
Sanal ortamda Bireysel Emeklilik Sistemi'ne yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	,126	-,747
Sanal ortamda Vadeli mevduata yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	Kararsızım	,419	-,338

Yatırım tercihleri ölçeğinin tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde, 10 maddeden 8 tanesinde katılımcıların en çok verdiği yanıtın Kararsızım olduğu görülmektedir. Sadece 2 maddede mod değeri Katılıyorum olarak ortaya çıkmıştır. Bu maddeler sanal ortamda döviz, altın ve diğer emtialara yatırım yapma tercihinden bahsetmektedir. Yatırım tercihleri ölçeği maddelerinin frekans analizi Tablo 48'de verilmiştir.

Tablo 48: Yatırım Tercihleri Ölçeği Maddelerinin Frekans Analizi

	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Sanal ortamda hisse senedine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm	86	13,8	110	17,7	166	26,7	143	23,0	116	18,7
Sanal ortamda uluslararası borsalardaki hisse senetlerine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm	97	15,6	143	23,0	184	29,6	111	17,9	86	13,8
Sanal ortamda Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası işlemi yaparım ya da yapmayı düşünürüm	131	21,1	181	29,1	214	34,5	62	10,0	33	5,3
Sanal ortamda yatırım fonu işlemi yaparım ya da yapmayı düşünürüm	104	16,7	163	26,2	191	30,8	111	17,9	52	8,4
Sanal ortamda tahvil ve bono işlemleri yaparım ya da yapmayı düşünürüm	151	24,3	191	30,8	222	35,7	30	4,8	27	4,3
Sanal ortamda döviz işlemlerine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm	81	13,0	101	16,3	150	24,2	167	26,9	122	19,6

Tablo 48: (Devamı)

	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Sanal ortamda altın ve diğer emtialara yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm	73	11,8	97	15,6	153	24,6	173	27,9	125	20,1
Sanal ortamda sanal para işlemleri yaparım ya da yapmayı düşünürüm	89	14,3	125	20,1	162	26,1	148	23,8	97	15,6
Sanal ortamda Bireysel Emeklilik Sistemi'ne yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm	114	18,4	135	21,7	217	34,9	104	16,7	51	8,2
Sanal ortamda Vadeli mevduata yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm	148	23,8	171	27,5	218	35,1	50	8,1	34	5,5

1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

5.7. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Yapısal eşitlik modellemeyen önce doğrulayıcı faktör analizi ile dijital finansal okuryazarlık ölçeğinin ve yatırım tercihleri ölçeğinin faktör yapısı eldeki veri ile doğrulanmıştır. Dijital finansal okuryazarlık ölçeğinin bilinen faktör yapısı ve faktör bazında alfa katsayıları Tablo 49'da verilmiştir.

Tablo 49: DFO Ölçeği Faktör Yapısı

		Cronbach's Alpha	Faktör
1	Enflasyon oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini anlayabilirim.	0,835	Finansal Bilgi
2	Dış ekonomik gelişmelerin ülke ekonomisine yansımalarını yorumlayabilirim.		
3	Faiz oranlarının piyasaya etkisini anlayabilirim.		
4	Gelir dağılımı-ekonomi ilişkisini anlayabilirim.		
5	Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim.		
6	Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.	0,804	Finansal Tutum
7	Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.		
8	Gelecek için finansal hedefler belirlemek önemlidir.		
9	Aylık para tasarruf etmek önemlidir.		
10	Paramı idare etme şeklim geleceğimi etkileyecektir.		
11	Aylık harcama planına sahip olmak önemlidir.		
12	Finansal bilginin artması finansal tutumu olumlu etkiler.		
13	Beklenmedik durumlar için kenara para koyulması gerekir.		
14	Düzenli olarak tasarruf yapılmalıdır.	0,769	Finansal Davranış
15	Tercih edeceğim ürüne karar verirken ihtiyacımı göz önünde bulundururum.		
17	Kişisel harcamalarımı kontrol ederim.		
18	Harcamalarımın yönetimini etkileyen uzun vadeli finansal hedefler belirlerim.		
19	Harcamalarımı bir plan dahilinde takip ederim.		

Tablo 49: (Devamı)

		Cronbach's Alpha	Faktör
21	Finansal bilginin artması finansal davranışı olumlu etkiler.	0,782	Finansal Dijital Tutum
23	Büyük tutarlı bir satın alma yapmadan önce internet üzerinden fiyat karşılaştırması yaparım.		
24	Finansal bilgi ihtiyacında internet kanalından yararlanıyorum.		
29	Gelecekte finansal işlemlerin tamamen dijital kanallardan yapılacağını düşünüyorum.	0,75	Finansal Dijital Kullanım
30	Finansal işlemlerdeki akıllı uygulamaların güvenli olduğunu düşünüyorum.		
31	Dijital bankacılık işlemlerini yapabilmek için daha fazla finansal bilgi sahibi olmam gerektiğini düşünüyorum.		
32	Dijital bankacılığın finansal işlemlerin daha pratik ve ulaşılabilir olmasını sağlayacağını düşünüyorum.		
33	Dijital bankacılığın kişilerin finansal ürün çeşitliliğini arttırdığını düşünüyorum.		
35	Finansal işlemlerde dijitalleşmenin artması finansal bilgi düzeyini olumlu etkiler.		

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen regresyon katsayıları aşağıdaki Tablo 50’de verildiği şekilde gibidir.

Tablo 50: Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

			Faktör Yüğü	Regresyon Katsayısı	P
yt10	<---	Yatırım Tercihi	,586	1,000	
yt9	<---	Yatırım Tercihi	,552	,949	***
yt8	<---	Yatırım Tercihi	,582	1,046	***
yt7	<---	Yatırım Tercihi	,558	,929	***
yt6	<---	Yatırım Tercihi	,587	1,014	***
yt5	<---	Yatırım Tercihi	,680	1,002	***
yt4	<---	Yatırım Tercihi	,804	1,201	***
yt3	<---	Yatırım Tercihi	,761	1,199	***
yt2	<---	Yatırım Tercihi	,850	1,282	***
yt1	<---	Yatırım Tercihi	,796	1,218	***
dfo1	<---	Finansal Bilgi	,742	1,000	
dfo2	<---	Finansal Bilgi	,760	,870	***
dfo3	<---	Finansal Bilgi	,718	,931	***
dfo4	<---	Finansal Bilgi	,758	,869	***
dfo5	<---	Finansal Bilgi	,580	,660	***
dfo6	<---	Finansal Tutum	,594	1,000	
dfo7	<---	Finansal Tutum	,351	1,163	***
dfo8	<---	Finansal Tutum	,578	,875	***
dfo9	<---	Finansal Tutum	,797	1,314	***
dfo10	<---	Finansal Tutum	,693	1,183	***
dfo15	<---	Finansal Davranış	,772	1,029	***

Tablo 50: (Devamı)

			Faktör Yüğü	Regresyon Katsayısı	P
dfo16	<---	Finansal Davranış	,770	1,049	***
dfo17	<---	Finansal Davranış	,485	,728	***
dfo18	<---	Finansal Davranış	,620	1,000	
dfo19	<---	Finansal Dijital Tutum	,664	1,000	
dfo20	<---	Finansal Dijital Tutum	,508	1,159	***
dfo26	<---	Finansal Dijital Kullanım	,672	1,052	***
dfo25	<---	Finansal Dijital Kullanım	,742	1,107	***
dfo24	<---	Finansal Dijital Tutum	,449	,705	***
dfo23	<---	Finansal Dijital Kullanım	,404	,665	***
dfo22	<---	Finansal Dijital Kullanım	,508	,886	***
dfo11	<---	Finansal Tutum	,723	1,236	***
dfo12	<---	Finansal Tutum	,566	,806	***
dfo13	<---	Finansal Tutum	,676	1,011	***
dfo14	<---	Finansal Tutum	,668	1,038	***
dfo21	<---	Finansal Dijital Tutum	,424	,886	***
dfo27	<---	Finansal Dijital Kullanım	,597	1,000	
dfo8	<---	Finansal Tutum	,875	,078	***
dfo9	<---	Finansal Tutum	1,314	,092	***
dfo10	<---	Finansal Tutum	1,183	,090	***
dfo15	<---	Finansal Davranış	1,029	,076	***
dfo16	<---	Finansal Davranış	1,049	,077	***
dfo17	<---	Finansal Davranış	,728	,070	***
dfo18	<---	Finansal Davranış	1,000		
dfo19	<---	Finansal Dijital Tutum	1,000		
dfo20	<---	Finansal Dijital Tutum	1,159	,204	***
dfo26	<---	Finansal Dijital Kullanım	1,052	,077	***
dfo25	<---	Finansal Dijital Kullanım	1,107	,080	***
dfo24	<---	Finansal Dijital Tutum	,705	,081	***
dfo23	<---	Finansal Dijital Kullanım	,665	,073	***
dfo22	<---	Finansal Dijital Kullanım	,886	,082	***
dfo11	<---	Finansal Tutum	1,236	,092	***
dfo12	<---	Finansal Tutum	,806	,075	***
dfo13	<---	Finansal Tutum	1,011	,079	***
dfo14	<---	Finansal Tutum	1,038	,082	***
dfo21	<---	Finansal Dijital Tutum	,886	,146	***
dfo27	<---	Finansal Dijital Kullanım	1,000		

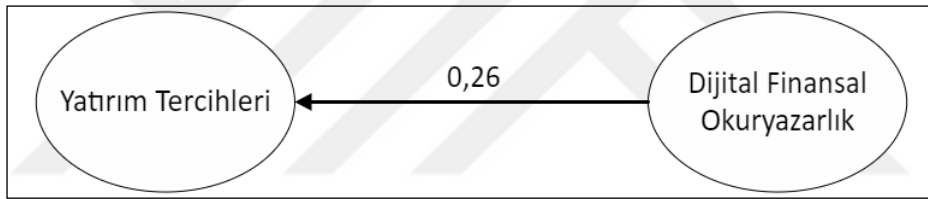
Tablo 50’de görüldüğü üzere tüm regresyon katsayıları anlamlı bulunmuştur. Buradan oluşturulan faktör yapısının geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

5.8. Yapısal Eşitlik Modelleme

Dijital finansal okuryazarlık ölçeği ve bu ölçeği oluşturan faktörler ile yatırım tercihleri ölçeği arasındaki ilişkiyi incelemek ve hipotezlerin test edilmesi amacıyla yapısal eşitlik modelleme yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak ilgili değişkenlerden oluşan hipotetik bir model oluşturulmuş ve bu modeldeki ilişkiler test edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi IBM SPSS AMOS 24 yazılımından faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Modelin ilk testinin ardından yazılımın verdiği önerilerden faydalanılarak model üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış ve veri ile en uyumlu model elde edilmiştir.

İlk olarak dijital finansal okuryazarlık düzeyinin yatırım tercihine etkisini görmek amacıyla dijital finansal okuryazarlık ölçeği bütün olarak modele alınmış test edilmiştir. Modelin ekran görüntüsü şekilde verilmiştir. Şekil 10'da görülen katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır.

Şekil 10: Genel Yapısal Model

Modelin çalıştırılması sonucu elde edilen regresyon katsayıları Tablo 51'de verilmiştir.

Tablo 51: Yapısal Eşitlik Modeli Katsayıları

			Estimate	S.E.	C.R.	P
Yatirim	<---	Dfo	,381	,075	5,051	***

Tablo 51'de görüldüğü üzere tüm regresyon katsayıları istatistiksel olarak anlamlıdır. Dijital finansal okuryazarlık düzeyi yatırım tercihlerini pozitif yönde anlamlı bir şekilde (0,381, $p < 0,00$) etkilemektedir. Bir başka ifade ile dijital finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça finansal yatırım yapma isteği artmaktadır. Modelin uyum iyiliği istatistikleri Tablo 52'de verilmiştir.

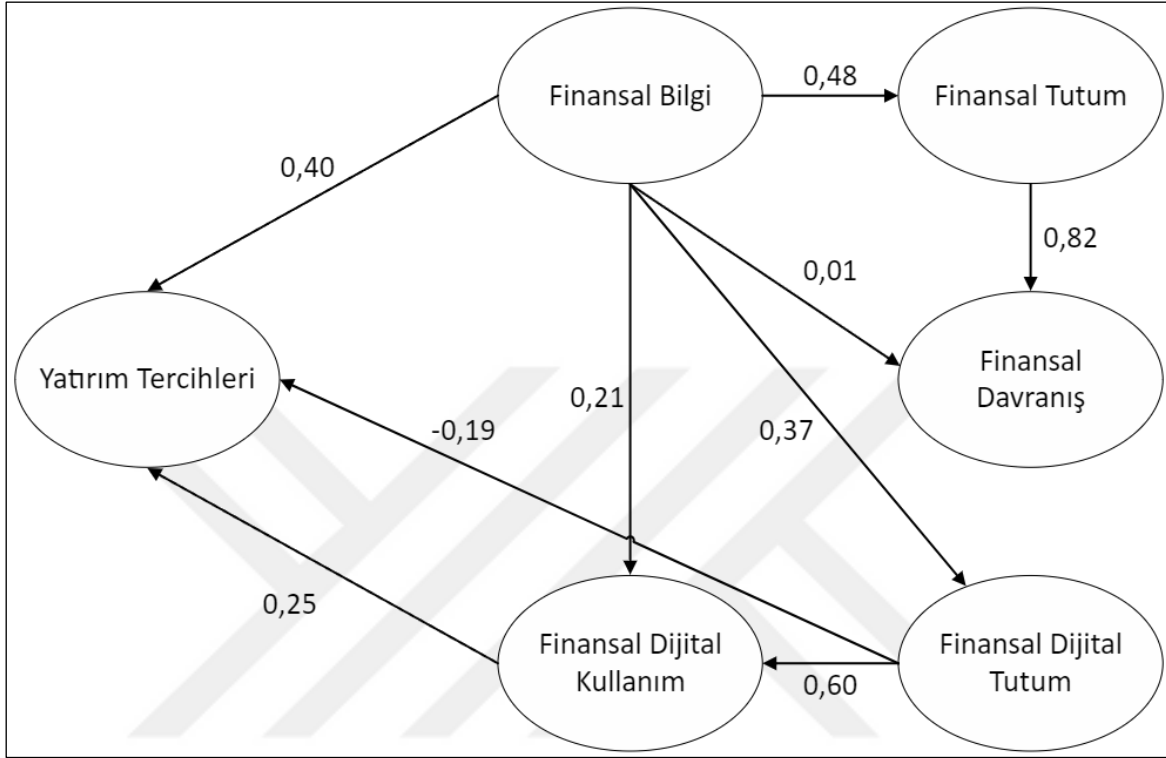
Tablo 52: Model Uyum İyiliği İstatistikleri

CMIN	DF	CMIN/DF	CFI	RMSEA
2222,090	607	3,661	,853	,066

Tablo 52'deki uyum iyiliği istatistiklerine göre yapısal eşitlik modelimiz veri ile iyi derecede uyum göstermiştir. İkinci aşamada dijital finansal okuryazarlık ölçeği alt faktörleri ile modele dahil

edilerek alt faktörlerin yatırım tercihlerine etkisinin ayrı ayrı incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla test edilen modelin ekran görüntüsü şekilde verilmiştir.

Şekil 11: Faktörlerle Oluşturulan Yapısal Model

Şekil 11’de görülen katsayılar standardize regresyon katsayılarıdır. Standardize edilmemiş regresyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri Tablo 53’te verilmiştir.

Tablo 53: Model Standardize Regresyon Katsayıları

			Katsayı	Standart Hata	P
Finansal Tutum	<---	Finansal Bilgi	,346	,042	***
Finansal Dijital Tutum	<---	Finansal Tutum	,657	,062	***
Finansal Dijital Tutum	<---	Finansal Bilgi	,300	,040	***
Finansal Dijital Kullanım	<---	Finansal Bilgi	,152	,046	***
Finansal Dijital Kullanım	<---	Finansal Dijital Tutum	,541	,067	***
Yatırım Tercihi	<---	Finansal Bilgi	,319	,057	***
Yatırım Tercihi	<---	Finansal Dijital Kullanım	,273	,094	,004
Finansal Davranış	<---	Finansal Tutum	,841	,076	***
Finansal Davranış	<---	Finansal Bilgi	,010	,034	,764
Yatırım Tercihi	<---	Finansal Dijital Tutum	-,185	,090	,059

Tablo 53’de görüldüğü üzere Finansal Bilgi ile Finansal Davranış arasındaki doğrudan ilişki anlamlı bulunmamıştır. Finansal Bilginin Finansal Davranışı Finansal Tutum aracılığı ile dolaylı

olarak etkilediği görülmektedir. Aynı şekilde Finansal Dijital Tutum ve Yatırım Tercihleri arasındaki doğrudan ilişki de anlamlı bulunmamıştır. Finansal Dijital Tutumun Yatırım Tercihlerini Finansal Dijital Kullanım üzerinden dolaylı etkilediği görülmektedir. Modelin uyum iyiliği istatistikleri Tablo 54’te verilmiştir.

Tablo 54: Modelin Uyum İyiliği İstatistikleri

CMIN	DF	CMIN/DF	CFI	RMSEA
1999,304	610	3,278	,865	,061

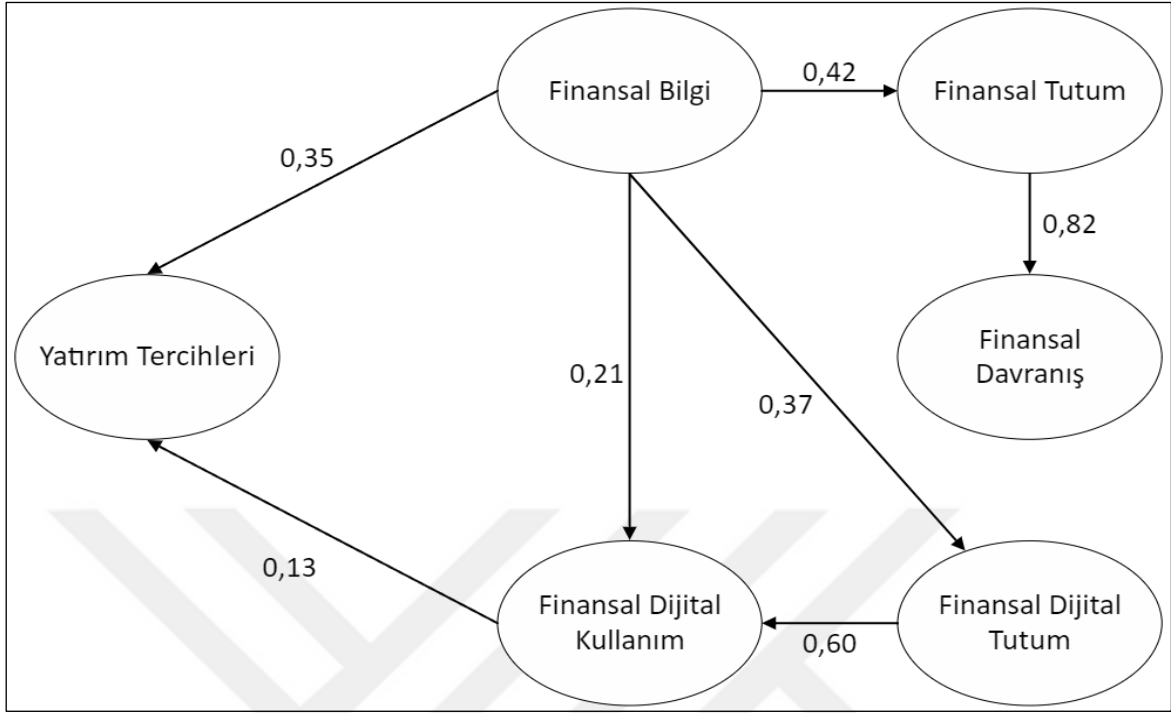
Tablo 54’deki istatistiklere bakıldığında modelin uyumunun iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmanın hipotezlerinin desteklenme durumları Tablo 55’te verilmiştir.

Tablo 55: Model Hipotezleri

	Hipotez	
H1	Katılımcıların finansal bilgilerinin yatırım tercihleri üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklendi
H2	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal tutumları üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklendi
H3	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal dijital tutumları üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklendi
H4	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal dijital kullanımları üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklendi
H5	Katılımcıların finansal tutumlarının finansal davranışları üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklendi
H6	Katılımcıların finansal dijital tutumlarının finansal dijital kullanımları üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklendi
H7	Katılımcıların finansal dijital kullanımlarının yatırım tercihleri üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklendi
H8	Katılımcıların finansal bilgilerinin finansal davranışları üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklenmedi
H9	Katılımcıların finansal dijital tutumlarının yatırım tercihleri üzerinde olumlu etkisi vardır.	Desteklenmedi

Desteklenmeyen hipotezlerin modelden çıkarılması sonucu şekilde verilen son model elde edilmiştir. Şekil 10 üzerinde görülen katsayılar standardize regresyon katsayılarını ifade etmektedir.

Şekil 12: Son Yapısal Model

Modelin çalıştırılması sonucu elde edilen standardize edilmemiş regresyon katsayıları Tablo 56'da verilmiştir.

Tablo 56: Model Standardize Regresyon Katsayıları

			Katsayı	Standart Hata	P
Finansal Tutum	<---	Finansal Bilgi	,344	,042	***
Finansal Dijital Tutum	<---	Finansal Tutum	,660	,062	***
Finansal Dijital Tutum	<---	Finansal Bilgi	,298	,040	***
Finansal Dijital Kullanım	<---	Finansal Bilgi	,155	,045	***
Finansal Dijital Kullanım	<---	Finansal Dijital Tutum	,536	,067	***
Yatırım Tercihi	<---	Finansal Bilgi	,275	,051	***
Yatırım Tercihi	<---	Finansal Dijital Kullanım	,144	,068	,034
Finansal Davranış	<---	Finansal Tutum	,848	,074	***

Tablodan görüldüğü üzere tüm regresyon katsayıları istatistiksel olarak anlamlıdır. Modelde verilen faktörler arasındaki ilişki incelendiğinde, Finansal bilginin yatırım tercihleri pozitif etkilediği ($b = 0,275$, $p < 0,05$) görülmektedir. Aynı zamanda finansal bilgi finansal tutumu pozitif yönde etkilemekte ($b = 0,344$, $p < 0,05$) ve finansal tutum da finansal davranışı yine pozitif yönde etkilemektedir ($b = 0,848$, $p < 0,05$). Ayrıca finansal bilgi finansal dijital tutumu ($b = 0,298$, $p < 0,05$) ve finansal dijital kullanımını ($b = 0,155$, $p < 0,05$) da pozitif yönde etkilemektedir. Modeldeki bir diğer anlamlı ilişki finansal tutumun finansal dijital tutumu pozitif yönde etkilediği ($b = 0,660$, $p <$

0,05) şeklindedir. Ayrıca finansal dijital tutum finansal dijital kullanımı ($b = 0,536$, $p < 0,05$) ve finansal dijital kullanım da yatırım tercihlerini ($b = 0,144$, $p < 0,034$) pozitif yönde etkilemektedir. Modelin uyum iyiliği istatistikleri Tablo 57’de verilmiştir.

Tablo 57: Model Uyum İyiliği İstatistikleri

CMIN	DF	CMIN/DF	CFI	RMSEA
2003,783	612	3,274	,864	,061

Tablo 57’de verilen uyum iyiliği istatistiklerine göre veri model ile iyi derecede uyum sağlamıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, 15-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin ve finansal yatırım araçlarına olan ilgisi ölçülmüştür. Ölçülen bu faktörlerin öğrencilerin demografik özellikleri ile olan ilişkileri istatistiksel testlerle incelenmiş ve ortaya konulmuştur. Ayrıca bu faktörlerin birbirleri ile olan etkileşimlerini ortaya koyan bir model elde edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada öncelikle öğrencilerin dijital finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek amacıyla literatürde var olan 27 maddelik bir dijital finansal okuryazarlık ölçeği seçilmiştir. Bunun yanında öğrencilerin finansal yatırım araçları konusundaki bilgi ve yatırım ilgisini ölçmek üzere 10 maddeden oluşan bir ölçek hazırlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin aileleri ve kendileri hakkında bilgi edinmek amacıyla demografik değişkenler belirlenerek anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kuruluna sunulmuş ve onay alınmıştır. Ardından anket formunun Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimlerinden anketin uygulanması için gerekli izinler alınmıştır.

Çalışmanın saha aşamasında Trabzon ili sınırlarındaki 8 farklı lise düzeyindeki okula gidilerek o dönemde okulda bulunan ve hedef yaş grubuna uygun gönüllü öğrencilere anket formu uygulanmış ve elde edilen veri dijital ortama aktarılmıştır. Anketin uygulandığı dönemde lise son sınıf öğrencilerinin YKS sınavı hazırlığı nedeniyle okullarda bulunmamasından dolayı 19 yaş grubundan öğrencilere ulaşılamamıştır.

Toplamda 621 öğrenciden oluşan örneklem üzerinde temel istatistiksel analizler gerçekleştirilmiş ve raporlanmıştır. Daha sonra araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modelleme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Demografik değişkenlerin tümünün dijital finansal okuryazarlık ölçeği ve yatırım tercihleri ölçeği ile ilişkileri analiz edilmiştir. Burada ölçeklerin toplam skorları temel alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde yine erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre finansal yatırım araçlarını sanal ortamda kullanma konusunda daha istekli oldukları istatistiksel olarak ortaya konulmuştur.

Elde edilen son yapısal modele göre öğrencilerin finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal yatırım araçlarını sanal ortamda kullanma konusunda daha istekli oldukları görülmüştür. Aynı zamanda

finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal tutumunda iyileştiği ve finansal tutum iyileştikçe de finansal davranışın bundan olumlu etkilendiği görülmüştür. Ayrıca finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal dijital tutum ve finansal dijital kullanımı bu durumdan olumlu etkilenmektedir. Bu sonuçlar finansal bilginin bu modelin merkezinde olduğunu ve tüm faktörleri olumlu etkilediği ortaya koymaktadır. Modeldeki bir diğer anlamlı ilişki finansal tutumun finansal dijital tutumu pozitif yönde etkilediği şeklindedir. Ayrıca finansal dijital tutum finansal dijital kullanımı ve finansal dijital kullanım da öğrencilerin sanal ortamda finansal yatırım yapma isteğini pozitif yönde etkilemektedir. Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında dijital teknoloji kullanımının artması durumunda öğrencilerin sanal ortamda yatırım yapmaya daha istekli olduklarını göstermektedir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları vardır. Öncelikle elde edilen tüm sonuçlar çalışmanın gerçekleştirildiği örneklem için geçerlidir ve genellenmesi mümkün değildir. Çalışmaya dahil edilmeyen değişkenlerin etkisi sonuçlara dahil değildir. Çalışmanın hedef örnekleminde bulunan 19 yaş grubuna ulaşamamış olması da çalışmanın bir diğer sınırlılığı olarak görülebilir. İleriki çalışmalarda çalışmanın sonuçlarının genellenebilirliğini artırmak amacıyla daha geniş bir örneklem üzerinde ve daha fazla değişken kullanılarak benzer bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdallah, Wael vd. (2024), "The impact of digital financial literacy on financial behavior: customers' perspective", **Competitiveness Review**.
- Ağaç, Sevim (2020), **Dijital Okuryazarlığın Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisi: Batı Akdeniz Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ağırman, Ensar vd. (2019), **Finansal Okuryazarlık**, Ekin, Bursa.
- Alkan, Reşit (2023), **Ortaöğretimde Verilen Finansal Okuryazarlık Eğitiminin, Öğrencinin Finansal Bilgi, Tutum ve Davranışına Etkisi: Batman İlinde Bir Araştırma**, Batman Üniversitesi - Lisansüstü Eğitim Enstitüsü."
- Alliance for Financial Inclusion (2021), **Annual Report 2021**, 1, Malezya.
- Arıkan, Necip İhsan (2023), "Finansal okuryazarlık ve dijital okuryazarlık ilişkisi üzerine bir çalışma" **International Journal of Educational and Social Sciences**, 2(1), 5-9.
- Arslan, Şuheda ve Çankaya, Serkan (2022). "Covid-19 Pandemisinin Bireysel Yatırımcı Davranışlarına Etkisi" **Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 7(4), 600–611.
- Banthia, Dhananjay ve Dey, Sanjeeb Kumar (2022), "Impact of Financial Knowledge, Financial Attitude and Financial Behaviour on Financial Literacy: Structural Equation Modeling Approach", **Universal Journal of Accounting and Finance**, 10(1), 327–337.
- Bentler, Peter M. (1990), "Comparative Fit Indexes In Structural Models" **Psychological Bulletin**, 107: 238–246.
- Bodie, Zvi v.d. (2022). **Investments** (11th ed.). McGraw-Hill Education.
- Brealey, Richard vd. (2023). **Principles of Corporate Finance**, McGraw-Hill Education.
- Brigham, Eugene F. ve Ehrhardt, Michael. C. (2023), **Financial Management: Theory and Practice**, Cengage Learning.
- Browne, Michael W. ve Cudeck, Robert (1992), "Alternative Ways of Assessing Model Fit", **Sociological Methods & Research**, 21: 230–258.
- Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi (2023), "Türkiye Fintek Ekosistemi Durum Raporu", <https://www.cbfo.gov.tr/sites/default/files/2024-04/turkiye-fintek-ekosistemi-durum-raporu-2023.pdf> (12.06.2024).
- Dağlı, Hüseyin (2017), **Finansal Yönetim**, 7, Derya Kitabevi, Trabzon.

- Dogra, Pallavi vd. (2023), “Antecedents of the Youngster’s Awareness About Financial Literacy: A Structure Equation Modelling Approach”, **Vision**, 27(1), 48-62.
- Doğan, Mesut ve Faikoğlu, Seyda (2016), **Davranışsal Finans ve Finansal Okuryazarlık**, Ekin, Bursa.
- Dumlu, Tolga ve Keleş, Emrah (2023), “Kurumsal Yeşil Tahviller ve Firma Değeri: Türkiye Uygulamaları”, **Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8(1), 261-269.
- Durhan, Rabia ve Şahin, Özkan (2024), “Finansal Teknolojilerdeki Dijital Hizmetlerden Yararlanan Bireylerin Kullanım Özelliklerin Belirlenmesi”, **Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 10(1), 37-50.
- Elton, Edwin. J. vd. (2021), **Modern Portfolio Theory and Investment Analysis**, Wiley.
- Er, Bünyamin ve Taylan, Asiye Ecem (2017), “Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma” **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(14), 297-317.
- Fabozzi, Frank J. (2022), **Handbook of Fixed Income Securities**, McGraw-Hill Education.
- Fettahoğlu, Sibel ve Kıldız, Duygu (2019), “Dijital Finansal Okuryazarlık ve Bireylerin Finansal Teknoloji Kullanma Konusundaki Tutumları” **OPUS International Journal of Society Researches**, 12, 867-889.
- Gruber, Jonathan (2021), **Public Finance and Public Policy: Responsibilities and Limitations of Government**, Worth Publishers.
- Gümüş, Ersin vd. (2020), “Finans ve Bankacılık Sisteminde Yapay Zekâ Kullanımı: Kullanıcılar Üzerine Bir Uygulama” **Bucak İşletme Fakültesi Dergisi**, 3(1), 28-53.
- Güvenç, Hülya (2016), “Lise Öğrencileri İçin Finansal Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması” **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 16(3), 847-863.
- Hastings, Justine. S., Mitchell, Olivia. S. (2011), “How Financial Literacy and Impatience Shape Retirement Wealth and Investment Behaviors”, NBER Working Paper No. 16740. National Bureau of Economic Research.
- Hoyle, Rick H. (2012), **Handbook of Structural Equation Modeling**, Guilford Press, New York.
- Huston, Sandra J. (2010), “Measuring financial literacy”, **Journal of Consumer Affairs**, 44(2), 296-316.
- Insurance Europe (2017), “Financial Education In a Digital Age — Initiatives By The European Insurance Industry”, <https://www.insuranceeurope.eu/> (17.11.2024).
- Isaia, Eleonora ve Oggero, Noemi (2022), “The potential use of robo-advisors among the young generation: Evidence from Italy”, **Finance Research Letters**, 48(C), 1–8.

- G20 Green Finance Study Group, “Green Bonds: Country Experiences, Barriers And Options”, G20 Green Finance Study Group Report, https://g20sfwg.org/wp-content/uploads/2021/07/2016_Synthesis_Report_Full_EN.pdf (17.06.2024).
- Kapoor, Jack R. vd. (2023), **Personal Finance: Planning and Managing Your Financial Life**, McGraw-Hill Education.
- Karaa, İbrahim E. ve Kuğu, Tayfun D. (2016), “Determining Advanced and Basic Financial Literacy Relations and Overconfidence, and Informative Social Media Association of University Students in Turkey” **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, 16(6), 1865–1891.
- Karakuş, Toprak Ferdi ve Doğukanlı, Hatice (2021), “Genel Olarak Finansal Okuryazarlık : Adana İli’nde Bir Araştırma”, **Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 25(1), 47-72.
- Kaya, Ferudun ve Arslan, Tuğba Reyhan (2016), “İnternet Bankacılığında Müşterilerin Banka Tercihlerine Etki Eden Faktörler: Bolu İlinde Kamu Çalışanları Üzerine Bir Araştırma” **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, 8(15), 423-449.
- Khan, M. Y. ve Pradip, K Jain (2018), **Financial Management: Text, Problems and Cases**, McGraw Hill, India.
- Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (2010), **T.C. Resmi Gazete**, 27539, (01.04.2010).
- Koskelainen, Tiina vd. (2023), “Financial literacy in the digital age—A research agenda. Journal of Consumer Affairs”, **Journal of Consumer Affairs**, 57(2), 507-528.
- Kotanlı Kızıloğlu, Şadiye (2023), “Dijital İletişim Bağlamında Finansal Okuryazarlık: Çocuklara ve Ebeveynlere Yönelik Dijital Uygulamalar ve Yeni Nesil Harçlık Modelleri” **RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (Ö13), 922-935.
- Kumar, Parul vd. (2023), “The Interplay of Skills, Digital Financial Literacy, Capability, and Autonomy in Financial Decision Making and Well-Being”, **Borsa İstanbul Review**, 1–15.
- Küçük, Ramazan (08.08.2022), “Türkiye’de ve Dünya’da Çocuk Bankacılığı”, **Finwise Consulting**, 1-2.
- Lusardi, Annamaria ve Mitchell, Olivia (2014), “The economic importance of financial literacy: Theory and evidence” **Journal of Economic Literature**, 52(1), 5-44.
- _____ (2017), “Financial Literacy and Technology: The Role of Financial Technology in Financial Literacy”, **The Economics of Financial Literacy**, (pp. 75-94).
- Lusardi, Annamaria ve Tufano, Peter (2015), “Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness”, **Journal of Pension Economics & Finance**, 14(4), 332-368.

- Lusardi, Annamaria ve Mitchell, Olivia (2013), “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence”, **Journal of Economic Literature**, 52(1), 2013.
- Lyons, Angela C. ve Kass-Hanna, Josephine (2021), “A methodological Overview to Defining and Measuring “Digital” Financial Literacy” **Financial Planning Review**, 4(2), e1113.
- Graham, Benjamin (2022), **The Intelligent Investor**, HarperCollins.
- Mandell, Lewis (2008), “The Financial Literacy of Young American Adults”, **National Endowment for Financial Education**.
- Mandell, Lewis ve Klein, L. Schmid (2007). “Motivation and Financial Literacy”, **Financial Services Review**, S. 16, s. 105-116.
- Manibux (2023),” 2023 Harçlık Raporu” <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://fintechtime.com/wp-content/uploads/2024/01/harclilk-raporu-2023.pdf> (20.08.2024)
- Morgan, Peter J. vd. (2019), “The need to promote digital financial literacy for the digital age”, t20Japan, <https://t20japan.org/policy-brief-need-promote-digital-financial-literacy/> (13.06.2024).
- Morgan, Peter J. ve Trinh, Long Q. (2019), “Fintech and Financial Literacy in the Lao PDR” **ADB Working Paper Series**, 933,1–19.
- Nidar, Sulaeman Rahman ve Bestari, Sandi (2012), “Personal Financial Literacy Among University Students (Case Study at Padjadjaran University Students, Bandung, Indonesia)”, **World Journal of Social Sciences**, 2(4), 162-171.
- OECD (2016), **OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies**, OECD Publishing, Paris.
- _____ (2020), **Financial Literacy for The Digital Age: The Role fo Technology in Financial Education**, OECD Publishing, Paris.
- PISA (2020), **PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money?**, OECD Publishing, Paris.
- P. Valentine, Gregory ve Khayum, Mohammed (2005), “Financial Literacy Skills of Students in Urban and Rural High Schools”, **The Delta Pi Epsilon Journal**, 47(1), 1-10.
- Paçan Özcan, Hacer vd. (2019), “Bireysel Müşterilerin Mobil Bankacılık Kullanım Niyetini Etkileyen Faktörler” **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 9(2), 475-506.
- Parlak, Neşegül (2022), **Dijital Çağda Finansal Okuryazarlık ve Mental Muhasebe**, 1, Kriter Yayınevi, İstanbul.

- Prasad, Hanuman vd. (2018), “Digital Financial Literacy: A Study of Households of Udaipur”, **Journal of Business and Management**, 5, 23–32.
- Reilly, Frank vd. (2023), **Investment Analysis and Portfolio Management**, Cengage Learning.
- Respati, Kismayanti vd. (2023), “How Do Students' Digital Financial Literacy and Financial Confidence Influence Their Financial Behavior and Financial Well-being?”, **Karachi**, 17(2), 40-50.
- Sarıgül, Haşmet (2015), "Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik", **Journal of Management and Economics Research**, 13(1), 200-218.
- Sconti, Alessia (2022), “Digital vs. in-person financial education: What works best for Generation Z?”, **Journal of Economic Behavior & Organization**, 194, 300-318.
- Sermaye Piyasası Kanunu (2012), **T.C. Resmi Gazete**, 28513, (30.12.2012).
- Sermaye Piyasası Kurulu (2009), **İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler**, Ankara.
- Sümer, Eren (2020), **Sukukun Dünyada ve Türkiye'de Gelişimi**, Uzmanlık Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Taştan, Selim ve Uralcan, G. Şebnem (2019), “Küresel Finansal Teknoloji Sektöründe Ortaya Çıkan Yeni Girişimlerin Ekonomik ve Teknolojik Belirleyicileri” **Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(1), 41-69.
- Tony, Nisha ve Desai, Kavitha (2020), “Impact Of Digital Financial Literacy On Digital Financial Inclusion”, **International Journal of Scientific & Technology Research**, 9, 1911-1915.
- Türk Ticaret Kanunu (2011), **T.C. Resmi Gazete**, 27846, (14.02.2011).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2011), **Dünyada ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim**, Merkez Bankası Yayınları, Ankara.
- _____ (2017), **Finansal Okuryazarlık: Bireysel ve Toplumsal Faydaları**, 48, Ankara.
- Uraz Kaya, Irmak (2020), **Finansal Okuryazarlık ve Finansal Dijitalleşme İlişkisi: Bankacılık ve Finans Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**, Yüksek Lisans, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, Uğur ve Berberoğlu, Murat (2017), “İnternet Bankacılığı Hizmetlerinin Banka Performansı Üzerine Etkisi”, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, 51-62.
- Yakar, Soner vd. (2013), “Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Sukuk-Kira Sertifikası Ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi”, **Bankacılar**, 24(84), 72-92.

Yermack, David (2017), “Corporate Governance and Blockchains”, **Review of Finance**, 21(1), 7-31.

Youngjoo Choung vd. (2023), “Digital Financial Literacy and Financial Well-Being”, **Finance Research Letters**, Volume 58, Part B.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul Kararı

HİZMETE ÖZEL

**T.C.
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği**

29.03.2024 11:15
E-82554930-050.01.04-497936
04593529

Sayı : E-82554930-050.01.04-497936
Konu : Etik Kurul Kararı

29.03.2024

Sn.

İlgi : 28.03.2024 tarihli ve E-26014373-050.01.04-497531 sayılı yazı.

KTÜ-Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi İdari personellerinden ve KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Finans Yüksek Lisans Programı öğrenci 'ın "**Dijital Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yatırım Tercihlerine Etkisinin Araştırılması**" adlı yüksek lisans tezi çalışması için gerekli olan Etik Kurul incelemesi yapılmış ve başvuruza onay verilmiştir.
Bilgilerinize ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr.
Rektör Yardımcısı

Doğrulama Kod: 64DFD7B4-FE9D-47FB-A75F-AB8B521EFABC **Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.** **HİZMETE ÖZEL** Doğrulama Adres: <https://www.turkiye.gov.tr/karadeniz-teknik-universitesi-ebys>

61080 – Trabzon /
TÜRKİYE
Tel: 04623772107

Faks: 04623774399

www.ktu.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat

hukukmusavirligi@ktu.edu.tr

Sayfa
1 / 1

Ek 2: Araştırma İzin Talebi

T.C.
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-76127911-619-6839
Konu : Araştırma İzni Talebi ()
()

17.04.2024

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi 408607 ()'ın "Dijital Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yatırım Tercihlerine Etkisinin Araştırılması" başlıklı tez çalışması kapsamında, İlimizin Milli Eğitim Bakanlığına bağlı lise ve dengi okullarda araştırma yapmak istemektedirler.

Konuya ilişkin iznin Üniversitemiz Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına bildirilmesi hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. ()
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

- Ek:
- 1- Katılım Kabul Formu (1 sayfa)
 - 2- Araştırma İzni Taahhütnamesi (1 sayfa)
 - 3- Etik Kurul Kararı (5 sayfa)
 - 4- Tez Öneri Formu (10 sayfa)
 - 5- Lise Öğrencileri Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği (2 sayfa)
 - 6- Veli Onay Formu (1 sayfa)
 - 7- Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik Ön Başvurusu Belgesi (2 sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kod: D78AA81E-1AE0-4855-A73F-BD640E39A875

Doğrulama Adres: <https://www.turkiye.gov.tr/karadeniz-teknik-universitesi-ebys>

61080 – Trabzon /
TÜRKİYE
Tel: 04623772416

Faks: 04623257973

www.ktu.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat
()
nihaliyilmaz@ktu.edu.tr

Sayfa
1 / 1

Ek 3: Dijital Finansal Okuryazarlık Ölçeği

Değerli Katılımcı;

Bu ölçek çalışması, "Dijital Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yatırım Tercihlerine Etkisinin Araştırılması" amacıyla Trabzon'daki 15-19 yaş grubu öğrencilerinden veri sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Ölçek maddelerine verilecek yanıtlar gönüllülük esasına dayalı olup, kişi ve kurumlarla paylaşılmayacaktır. Her bir soru için sadece bir seçenek işaretlenmelidir.

LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN DEMOGRAFİK BİLGİLER							
Okulunuzun Adı:							
Sınıfınız:							
Yaşınız:							
Cinsiyetiniz:							
Haftalık ortalama harçlık miktarınız:							
Varsa kendinize ait aylık ortalama geliriniz:							
Babanızın Eğitim Durumu			Babanızın Mesleği				
Okuryazar Değil	☐	Lise Mezunu	☐	Kamu Çalışanı	☐	Çalışmıyor	☐
Sadece Okuryazar	☐	Üniversite Mezunu	☐	Özel Sektör Çalışanı	☐	Emekli aynı zamanda çalışıyor	☐
İlkokul Mezunu	☐	Yüksek Lisans Mezunu	☐	Serbest Çalışan	☐		
Ortaokul Mezunu	☐	Doktora Mezunu	☐	Emekli	☐		
			Bunların dışında ise lütfen belirtiniz				
Annenizin Eğitim Durumu			Annenizin Mesleği				
Okuryazar Değil	☐	Lise Mezunu	☐	Kamu Çalışanı	☐	Çalışmıyor	☐
Sadece Okuryazar	☐	Üniversite Mezunu	☐	Özel Sektör Çalışanı	☐	Emekli aynı zamanda çalışıyor	☐
İlkokul Mezunu	☐	Yüksek Lisans Mezunu	☐	Serbest Çalışan	☐		
Ortaokul Mezunu	☐	Doktora Mezunu	☐	Emekli	☐		
			Bunların dışında ise lütfen belirtiniz				
Ailenizin Aylık Toplam Geliri							
Asgari ücret altında	☐	Asgari ücret (17.002,12 TL)	☐	17.002,12- 35.000,00 TL	☐	35.000,00 - 50.000,00 TL	☐
50.000,00 TL - 65.000,00 TL	☐	65.000,00 TL - 90.000,00 TL	☐	90.000,00 TL ve üzeri	☐		

Daha önce Finansal Okuryazarlık dersi aldınız mı?	Evet ☐	Hayır ☐		
Eğer aldıysanız nereden aldınız?	Okul ☐	Online eğitim ☐	Seminer/Konferans ☐	Diğer..... ☐

Aşağıdakilerden hangilerini kullanıyorsunuz? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.	
Manibux	☐
Vibox	☐
Dijital Kumbara	☐
Ön ödemeli kart hesapları	☐
Bunların dışında ise lütfen belirtiniz	

FİNANSAL TEKNOLOJİLERE DAYALI ÜRÜN VE HİZMETLER

1-Kesinlikle Katılmıyorum	2-Katılmıyorum	3-Kararsızım	4-Katılıyorum	5-Kesinlikle Katılıyorum
Sanal ortamda hisse senedine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda uluslararası borsalardaki hisse senetlerine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası işlemi yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda yatırım fonu işlemi yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda tahvil ve bono işlemleri yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda döviz işlemlerine yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda altın ve diğer emtialara yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda sanal para işlemleri yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda Bireysel Emeklilik Sistemi'ne yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐
Sanal ortamda Vadeli mevduata yatırım yaparım ya da yapmayı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐

Doğrulama Kod: D78CA208DE-21AE04A55-9873F7BCE90FA6B035 Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Adres: <https://www.turkiye.gov.tr/kardemir-teknik-universitesi-ebys>

Ek 4: Finansal Okuryazarlık ve Dijitalleşme Ölçeği

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE DİJİTALLEŞME ÖLÇEĞİ					
1-Kesinlikle Katılmıyorum	2-Katılmıyorum	3-Kararsızım	4-Katılıyorum	5-Kesinlikle Katılıyorum	
1. Enflasyon oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini anlayabilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
2. Dış ekonomik gelişmelerin ülke ekonomisine yansımalarını yorumlayabilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
3. Faiz oranlarının piyasaya etkisini anlayabilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
4. Gelir dağılımı-ekonomi ilişkisini anlayabilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
5. Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
6. Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
7. Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
8. Gelecek için finansal hedefler belirlemek önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
9. Aylık para tasarruf etmek önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
10. Paramı idare etme şeklim geleceğimi etkileyecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
11. Aylık harcama planına sahip olmak önemlidir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
12. Finansal bilginin artması finansal tutumu olumlu etkiler.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
13. Beklenmedik durumlar için kenara para koyulması gerekir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14. Düzenli olarak tasarruf yapılmalıdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
15. Tercih edeceğim ürüne karar verirken ihtiyacımı göz önünde bulundururum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
17. Kişisel harcamalarımı kontrol ederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
18. Harcamalarımın yönetimini etkileyen uzun vadeli finansal hedefler belirlerim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
19. Harcamalarımı bir plan dahilinde takip ederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
21. Finansal bilginin artması finansal davranışı olumlu etkiler.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
23. Büyük tutarlı bir satın alma yapmadan önce internet üzerinden fiyat karşılaştırması yaparım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
24. Finansal bilgi ihtiyacında internet kanalından yararlanıyorum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
29. Gelecekte finansal işlemlerin tamamen dijital kanallardan yapılacağını düşünüyorum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
30. Finansal işlemlerdeki akıllı uygulamaların güvenli olduğunu düşünüyorum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
31. Dijital bankacılık işlemlerini yapabilmek için daha fazla finansal bilgi sahibi olmam gerektiğini düşünüyorum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
32. Dijital bankacılığın finansal işlemlerin daha pratik ve ulaşılabilir olmasını sağlayacağını düşünüyorum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
33. Dijital bankacılığın kişilerin finansal ürün çeşitliliğini artırdığını düşünüyorum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
35. Finansal işlemlerde dijitalleşmenin artması finansal bilgi düzeyini olumlu etkiler.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kod: D2BA708E21AE04AF559813F7BEE30EA6B035

Doğrulama Adres: <https://www.turkiye.gov.tr/karadeniz-teknik-universitesi-ebys>

Ek 5: Veli Onay Formu

VELİ ONAY FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Dijital Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yatırım Tercihlerine Etkisinin Araştırılması” adıyla, Nisan-Mayıs 2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: 15-19 yaş aralığındaki öğrencilerin, dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi ve bu ölçüm sonuçlarıyla yatırım tercihlerine ya da yatırım yapmayı düşünme tercihlerine etkisinin araştırması hedeflenmektedir.

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım **tamamıyla gönüllülük esasına** dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta **özgürdür**. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi **istenmemektedir**. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Yüksek Lisans Öğrencisi

İletişim bilgileri : Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

Dahili: 462 377 18 10-

E-posta:

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.... / /

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Doğrulama Kod: D2BA209E21AE01AFC5-98713F7BEE40EA6F875

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Adres: <https://www.turkiye.gov.tr/karadeniz-teknik-universitesi-ebys>

Ek 6: Katılım Kabul Formu

KATILIM KABUL FORMU

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, Dijital Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yatırım Tercihlerine Etkisinin Araştırılması” adıyla, Yüksek Lisan Öğrencisi [] Nisan-Mayıs 2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: 15-19 yaş aralığındaki öğrencilerin, dijital finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi ve bu ölçüm sonuçlarıyla yatırım tercihlerine ya da yatırım yapmayı düşünme tercihlerine etkisinin araştırması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma ● Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı Lise ve Dengi Okullarda

Araştırma Uygulaması: ● Anket

O Görüşme

O Gözlem

O.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Yüksek Lisans Öğrencisi []

İletişim Bilgileri : Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, []

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

..../..../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kod: DDEA709E204E04AF559811F7BEE40EA6FA875

Doğrulama Adres: <https://www.turkiye.gov.tr/karadeniz-teknik-universitesi-ebys>

ÖZGEÇMİŞ

2001 yılında Çayırbağı İlköğretim Okulu'nu; 2008 yılında Çayırbağı Çok Programlı Anadolu Lisesi; 2014 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümünü bitirdi. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'na başladı.

Evli olan ALBAYRAK, İngilizce bilmektedir.

